

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

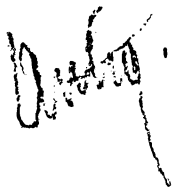
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

UNIVERSIT

JO. EBERHARDI RAU
S. THEOL. PROF. P.
MONUMENTA
VETUSTATIS
GERMANICAE
UT PUTA
DE
ARA VBIORUM
IN C. CORN. TACITI I. ANNALIIUM
LIBRI DUO
TUM DE
TUMULO
HONORARIO
CAJI ET LUCII
CAESARUM
IN
CONFINIO VBIORUM ac TREVERORUM
LIBER SINGULARIS
CUM FIGURIS AERI INCISIS.

TRAJECTI *ad* RHENUM,
Apud HERMANNUM BESSELING

MDCCLXXVII.

UNIVERSITY OF CALIFORNIA

AUCTOR LECTORI SUO

S. D.

Dudum quaesitum est ab re-
rum veteris Germaniae
scriptoribus de Ara Vbio-
rum, Cornelio Tacito ce-
lebrata: primum quidem & praeci-
pue, ubinam locorum in Vbiis sita:
tum quando & cui, tanquam numi-
ni, consecrata. Ac suspensos lecto-
rum Taciti in diversum traxit ani-
mos, quod aliud agens bellique hi-
storiam pertexens, ab Romanis ad
vindicandam cladem Varianam con-
tra Germanos suscepti, Caesare Ger-
manico duce, ejus arae mentionem
suis scriptis tantum obiter ac velut
in transcurso attingit. Neque flu-
ctuantibus nobis, qui nunc vivi-
mus, supersunt praeter eum aucto-
res idonei, nedum aequales: qui &
* 2 ipsi

PRAEFATIO.

ipsi res Germanorum carptim perscripsere. Adeo vero, ut in profunda patriae majorumque & aboriginum versaremur ignorantia, absque ejus libello si essemus, quem de situ, moribus ac populis Germaniae composuit. Estque haec vetus antiquae historiae querela; ut quae intercidere olim, rerum Germanicarum scripta dolere potius vacet, quam inspicere. In his Titi Livii & ejusdem Taciti quaedam, praesertim Plinii majoris viginti libri de Bellis Germaniae: quibus inchoatis (ut ex sorore nepos ejus, epistola ad Marcum) cum in Germania militaret, duce Tiberio, omnia bella collegerat, quae populus Romanus cum Germanis gessit: atque adeo inde a bello Cimbrico ad initium imperantis Titi, quo e vivis ereptus. Ac protulit is Pliniani ingenii foetus aetatem omnino usque ad Trajanum, quando Tacitus suam histo-

PRAEFATIO.

historiam edidit, laudavitque Plinium *Bellorum Germanicorum scriptorem*, Annal. I. 69.

Quod quidem iniquissimum fatum optimae notae historiarum antiquae Germaniae, utut communi aliorum casui temporumque injuriae ac barbararum gentium in florentissimam Italiam & cultiorem orbem incursum transcribatur; sitamen tecum rationem putes, nimio rectius incusaveris, quod magno numero & spissa horum auctorum volumina, de iisdem rebus composita, procedente tempore viderentur lectoribus supervacua: ex promptis in subsidium historiae Romanae, rerumque adeo Germanicarum, illuc pertinentium, compendiis Flori, Paterculi, Eutropii, Victoris utriusque & ceterorum Historiae Augustae scriptorum, ob eamque causam alia atque alia de industria a librariis praeterita & omissa: mox universa labenti aevo in-

P R A E F A T I O.

tercipienda. Plane vero, quemadmodum sub idem tempus Trogo Pompejo, in simili agrumento, haud dissimili fortuna accidisse novimus. Et actum erat de Plinii Historia Mundi, edita C. Julii Solini epitome, nisi rerum ubertas, praestantia & usus multiplex etiam atque etiam lectores invitasset. Ac vel sic tamen vix unus codex, isque multis vulneribus, multis cicatricibus deformatus, post renata literarum studia repertus fuit, de quo is Plinianus labor typis describeretur. Indidemque forte repetendum, quod nunc desideretur Dionis Cassii Romanae Historiae pars maxima: qui epitomatores nactus est Xiphilinum & Zonaram.

Aut vero inter causas jacturae historiarum nostrae gentis hoc referre decet, quod populum Romanum nescio quae invidia indignatioque aut fastidium incessit earum rerum, quae
ad

P R A E F A T I O.

ad sui nominis dedecus magis quam gloriam spectarent: veritum ne illustrata barbarorum bellica virtute relatisque in justos annales acceptis ab his cladibus, suorum animus timore fractus elanguesceret. Nam de nostris majoribus tum toto orbe gliscebatur fama, avita libertate & vitae genere parva, *μαίζω τῶν σαμάτων ἔχων τὰ φρονήματα, καὶ τὴν μὲν τύχην θανάτῃ καταφρονῶντα, τὴς δὲ θυμὸς τῶν ἀγριωτάτων θηρίων σφοδρότερος, spiritus gerere majores corporibus & vel praesentem mortem contemnentes, indignationes vero ferissimis belluis vehementiores;* auctor Flavius Josephus Bell. Jud. I. Seneca in eandem sententiam: *Germanis quid est animosius? quid ad incursum acrius? quid armorum cupidius? quibus innascuntur innutriunturque.* Suevis, qui & Catti posthinc appellati, *ne Deos quidem immortales pares esse posse, Vespertum Tenetorumque ad Julium Caesarem*

P R A E F A T I O.

fuit oratio. Ac Parthi, ferox populus Arfacidarum imperio, non facpius admonuerant, ne invictos se Romani putarent, quam Germani; ipso indice Cornelio Germ. cap. 37. Contra ea iherat Romanis, rerum dominis, ut imperii proferendi, sic aeternitatis perpetuaeque famae inexplabilis cupiditas, conjuncta cum odio & contemptu reliquarum gentium. *Ut libidinem dominandi inter alia vitia generis humani immoderatiorum infuisse universo populo Romano, recte Augustinus dixerit, de Civit. Dei l. 30. & Virgilius Brutum consolans, VI. Aenēid. 848.*

*Vincit amor patriae, laudumque
immensa cupido.*

Nec vero levem suspicionem injicit, quod illibatis aliis Livii Plinique libris, illi ipsi de medio sublatis maxime, quibus Germanorum res bello fortiter gestae plenis commentariis dedicatae: quibus Cimbriae Teuto-

ni

P R A E F A T I O.

ni ferrentur *quinque consulares exercitus populo Romano, & Brueteri Varum tresque cum eo legiones Caesari Augusto abstulisse: quibus Arminius, horum auctor & dux belli, praedicaretur liberator Germaniae, & qui non primordia populi Romani, sicut alii reges ducesque, sed florentissimum imperium lacerasset: proeliis ambiguus, bello non victus. Tacitus Germ. 37. Annal. II. 88. Accedebant vani & versi in ludibrium triumphi, velut C. Caesaris Caligulae, de quo Eutropius: Bellum contra Germanos suscepit, & ingressus Sueviam strenue nihil egit: nequidquam permissurus lectitari libros, quando minimo sua intererat, ut facta sua quaeque posteris traderentur; contra quam de eo Suetonius cap. 15. Fricatque eundem strigili satyrico, nec impune, ut ego quidem opinor, Persius Sat. VI. 44.*

Missae est a Caesare lanrus

* 5

In-

PRAEFATIO.

Insignem ob cladem Germanae pubis, & aris

Frigidus excutitur cinis, ac jam postibus arma,

Jam chlamydas regum, jam lutea gausapa captis,

Esse daque ingentesque locat Caesonia Rhenos.

Diis igitur, genioque ducis centum paria, ob res

Egregie gestas, induco: quis vetat? aude.

Vae, nisi connives: oleum arto creasque popello

Largior; an prohibes? dic clare: non adeo, inquis.

Uxori autem Caligulae nomen fuisse Caesoniae a Suetonio accepimus. De Domitiano Tacitus Agric. 39. *Inerat conscientia, derisui fuisse nuper falsum e Germania triumphum, emptis per commercia, quorum habitus & crines in captivorum speciem formarentur. Et Xiphilinus ex Dione:*
Post-

P R A E F A T I O.

Postquam suscepisset in Germaniam expeditionem, rediit ne viso quidem hoste. Et quid commemorem, quibus honoribus ob eam causam affectus sit, postque eum alii Imperatores ejus similes! ne suspectantes vilius sua censei, ob exiguos qui haberentur honores, indignarentur. Subinde vero effectum, quod miserrimum est, (ita Vellejus, frustra excusaturus Vari cladem) ut quod accidit, id etiam merito accidisse videatur, & casus in culpam transeat. Quin eo res rediit denique, ut novam in Germanias vim prohiberet Claudius: mallentque Romani pacem & foedera a Germanis emercari, quod fecit Alexander Mammaeae filius, quam bello periclitari; si Herodiano credimus VI. 7. ridicule etiam affectantibus, qui Germanici audiebant, quasi devictae gentis nomen, quam vel stolide triumphaverant, vel callide incitatis adversum se invicem principibus mutua-

P R A E F A T I O .

tuaque discordia attriverant quidem, nunquam armis & aperto Marte totam subegerant; dictante vero in eorum infamiam Arminio: *Non se prodicione, neque adversus foeminas gravidas, (significat avectam ab Romanis uxorem suam) sed palam adversus armatos bellum tractare; sibi enim tres legiones, totidem legatos procubuisse; Tacit. Annal. I. 59. Ut plura se consilio;* hoc est, dolo & arte, quam vi, seu belli alea, perfecisse Tiberius profiteretur, novies ab Augusto in Germaniam missus. Eademque dehinc Romanorum anceps fortuna in Germania, donec urgente fato, eidem genti, quam saepe quassaverant, fuerunt praedae. Inde, vero ingenti fama celebrata Germanorum bellicosa indoles, hinc acceptae clades & mimici triumphi, quum sudes essent in oculis principum; aequone animo ferrent, ut bella Germanica in justam historiam relata spargerentur in vulgus? Et fac tulisse

P R A E F A T I O

tulisse verò; multosne e populo abrupta spe debellandae Germaniae, magnis sumptibus, quemadmodum tum oportuit, spissos codices describi curasse per librariorum legisseque cum voluptate putabimus, bellicae virtuti, potentiae, imperio limites quasi radio designaturos, quos ultra Romanum nomen evilesceret? Loquor autem de lapsis in deterius temporibus, quum luxur & desidiosa neglectusque literarum Romanis pro virtute essent. Nempe ergo suppar horum scriptorum calamitas, quae & aliis vel partium studio vel religione praepostera fraudi fuit, postquam Christiani rerum potiti.

Deinde vero etiam Historici principes eorumque propinquos & familiares metuebant, quorum res describerent: verum tradituri, sed invisum. Adeo ut in vulgus edere & lectitare id genus libros non multum abesset a flagitio: atque aut turpiter assen-

P R A E F A T I O

assentandum desidiösis principibus,
aut suppressenda differendaque fue-
rint in tempus virtuti magis amicum,
quae luci publicae destinata. Quippe
malus custos diuturnitatis metus est:
nec temere superatur πάντων δεσποτὶς
ἀλήθεια; ut Lucianus. Idcirco, qui
alieni ab adulatione erant, sua tunc
dum solebant quasi e carcere emit-
tere, quum esse in vivis desiissent,
quorum conderent historiam. Huc
pertinent iteratae Taciti querelae,
prooemiis Annalium, Historiarum
& vitae Julii Agricolae, arguentis
saeva & infesta virtutibus tempora.
Neque hercle scio, an ausurus fue-
rat haec talia & libelli de Germania
quaepiam publica facere superstite
Tiberio & qui eum secuti sunt, prin-
cipibus nonnullis usque ad Traja-
num, quo imperante demum suas
invulgavit historias, adeo boni hi-
storici partes omnes explere voluit
sine assentatione sine affectu, sine
fraude

PRAEFATIO.

fraude veritatis , atque ut ipse habet
Annal. I. 1. *sine ira & studio , quorum
causas procul habeat ; sed & sine pe-
riculo quodam suo.* Et Trebellii Pol-
lionis ea vox est ad aliquem , cui li-
brum inscripsit, Salonino Gallieno
ineunte: *Quaedam studiose praetermi-
si , ne ejus posteris multis rebus editis
laederentur.* Scis enim ipse tales ho-
mines cum iis , qui aliqua de mayo-
ribus eorum scripserint , quantum ge-
rant bellum: nec ignota esse arbitror,
*quae dixit M. Tullius in Hortensio ,
quem ad exemplum Protreptici scri-
psit.* Habet sine dubio in animo ver-
ba Ciceronis ista: *Qui cum publicas
injurias lente tulisset , suam non tulit.*
Neque absurdum est suspicari eadem
morum peste jam olim periisse plures
praestantium ingeniorum foetus tan-
tum non cum prima luce. Sic Crispi
Sallustii (omitto enim reliquos)
multa suppressa: quem gravissimum
alienae luxuriae objurgatorem & cen-
forem

P R A E F A T I O.

forem dixit Macrobius. Nec privatae, quae ipsi intercesserant cum aequalibus, Cicerone, Livio, Asinio Pollione, inimicitiae ac similitudines, quod vellent alii (nam superfuere quae nunc desunt, quum Grammatici atque alii scriptores posteriores illorum lacera quaedam excerpta darent) sed publicum odium, me quidem iudice, illam librorum ejus stragem edidit. Quid enim? Romanorum quisquam ex Thymele & orchestra, nedum inter seria, concqueret vel epistolam regis Mithridatis ad Arsacem, inter fragmenta libri quarti? quam finxit atque ex oratione Corcyraeorum ad Athenienses apud Thucydidem fere totam transtulit. Quot verba, tot aculei, tot morsus in populum Romanum & procures. *An ignoras, inquit, Romanos, postquam ad occidentem pergentibus finem Oceanus fecit, arma huc convertisse? neque quicquam*
a prin-

PRAEFATIO.

a principio nisi raptum habere , domum , conjuges , agros , imperium ? convenas , olim sine patria , sine parentibus , pesti conditos orbis terrarum : quibus non humana ulla , neque divina obstant , quin socios , amicos , procul juxtaque sitos , inopes potentesque trahant excidantque ; omniaque non serva , & maxime regna , hostilia ducant .

Rursus candor & libertas illa , qua malorum principum vitia desidiameve persequerentur historiarum scriptores , saepe oppido quam magno stetit cum ipsis , tum lectoribus . Enimvero Domitianum retulit Suetonius cap. 10. occidisse Hermogenem Tarsensem *propter quasdam in historia figuras* (quum videlicet ita scriberet , ut aliorum rapi posset ac dictum erat) *librariis etiam , qui eam descripserant , cruci affixis .* Creditum , censeo , fuisse latus Domitiani per alium ejus similem , aut

**

per-

PRAEFATIO.

personatum aliquem ludicros vanosque triumphos agentem. Et scelestissimus Imperator Commodus, eum qui Tranquilli librum vitam Caligulae continentem legerat, feris obijci jussit; ut est apud Lampridium cap. 10. Quibus rebus vero admonebantur Historici cauto opus esse, ac parcendum veritati metu poenae; quod de Poëtis ante aetatem suam dixit Horatius II. Epist. 1. 254.

-- *Vertere modum formidine fustis,
Ad bene dicendum delectandumque
redacti.*

Interest & huc connectere, quod de Imp. Alexandro Severo idem prodidit Lampridius cap. 3. fuisse in eo mirum literarum amorem & literatorum, quorum calamos vereri prae se tulisset, ne quid suo nomini labis adspicerent.

Adhaec vel in bonorum elogia & laudes excurrere literarum monumentis in publicum editis saepe malis

PRAEFATIO.

lis sub principibus capitalis noxae fuit. Tiberius, *virtutem ipsam exscindere cupiens*, interemit Cordum Cremutium, quod in historiis Brutum & Cassium laudasset: Domitianus Junium Rusticum, quod *in monumento clarissimi ingenii*, ut Tacitus vita Agricolae, Pactum Thraseam & Helvidium Priscum appellasset sanctissimos viros; cujus criminis occasione Philosophi omnes urbe Italiaque summoti; Suetonio teste. Nero vero etiam Lucano arte Poëtica & causarum actionibus interdixit, quod ei iudices coronam dederant, quum Orpheum in theatro ambo recitassent: stulta opinione dementatus, inesse suis & Lucani carminibus similitudinem. Ita vetus auctor qui Poëtae vitam composuit, & Tacitus Annal. XV. 49.

Postremo & hoc funestum optimis auctoribus accidit, quum passim deessent qui ingentes codices suis sumpti-

PRAEFATIO,

sumptibus plura per exempla diffunderent. Sic ab interitu Tacitum Tacitus princeps vindicavit, de quo Vopiscus cap. 10. *Cornelium Tacitum, scriptorem historiae Augustae, quod parentem suum, hoc est, cognatum, propinquum, nova notione subjecta vocabulo, eundem diceret, in omnibus bibliothecis collocari jussit: & ne lectorum incuria deperiret, librum per annos singulos decies scribi publicitus in cunctis archiis jussit, & in bibliothecis poni.* Valde autem vereor, ne ante librarii lectoresque defuerint Historico, Germanae virtutis, si quis alius, acquissimo aestimatori & judici, his de causis, quas ante attigimus. Ac sine imperatore Tacito fuisset, forsitan & universam ejus historiam, quam habemus mancam & mutilam, nunc desideraremus.

Sed longo e diverticulo, quo pace tua, Lector, me abiisse confido,
nunc

P R A E F A T I O.

nunc pedem refero in viam. Et nos-
ter Cornelius quidem, utut libro,
quem de situ & moribus Germano-
rum conscripsit, Vbiorum mentio-
nem injiciat atque etiam ceterarum
Germanicarum gentium sacerdotes,
templa, lucos, nemora perstringat;
horum tamen genticam superstitionem
silentio transmisit: satis habens
nominasse quos plerique omnes Ger-
mani duxere Deorum numero. Ne-
que alibi fortasse scribendo Vbiorum
attigisset aram; nisi e re tum gesta
fuisset, uti locum aliquem sua aeta-
te hoc nomine clarum exprimeret,
atque sacerdotis apud eam in Roma-
num perfidiam notaret. Igitur sa-
piendum uno ex primo annali ejus:
cui quidem ejusmodi impressit vete-
ris aevi notas ac vestigia, unde in
utra Rheni ripa haec ara condita,
tum cui & quo tempore dicata sit,
colligi ac deprehendi potest; dum-
modo, sui interpretes, non supine

PRAEFATIO.

& segniter secum ipso committatur. Quod quanto alii ante nos neglexere magis, tanto, nisi fallor, perspexere minus veri rationem. Quo autem ad ipsam Aram via esset expeditior, praemisimus de situ & oppidis Vbiorum, deque nonnullis aliis nostra animadversione dignis in eo terrarum tractu: rati & hinc lucem accedere Tacito & canae patriae vetustati. Vale. Herbornae in Nassaviis a.d. XII. Calend. Februarii clobcccxxxviii.

CAM-

CAMP I U S,

Literis ad Modium, quae exstant hujus
Novarum antiquarum Lectionum
epist. III.

Existimo Aram Vbiorum inibi loci fuisse, ubi
nunc est oppidum Bonna. Nam Tacitus
aram apud castra primae legionis posuit. Ait enim
legatos ab Senatu regressos apud aram Vbiorum
Germanicum adiisse: duas ibi legiones, primam
atque vicesimam hibernasse: ac Plancum legatio-
nis principem a tumultu & furore militum pe-
riclitantem, in castris primae legionis subsidium
quaesivisse, illic signa & aquilam amplexum, re-
ligione sese tutatum. Ac castra primae legionis
prope Bonnam sita fuisse, ex eodem Tacito pa-
tet, cum *Bonnam hiberna primae legionis* no-
minat Hist. IV. 25. Hujus distantiae, inter
aram Vbiorum & Vetera, Bonnae ab eisdem in-
terstitium plane respondet: loquens enim de quin-
ta & undevicesima legionibus, ait, eas apud sex-
agesimum lapidem, in loco, cui Vetera nomen
esset, hibernasse, quae ratio nostrae ratiocina-
tioni plane & omnino congruens est: tanto enim
intervallo oppidum Xantenium (Vetera haec
fuerunt) Bonna distat. Fuit, cum existimarem,
hanc Vbiorum aram sitam fuisse in arce Godes-
berg, quae est Archiepiscopi Colonienfis ad
quintum fere lapidem supra Bonnam, quod illic
sanum Aesculapii fuisse ex inscriptione antiqui
lapidis constaret, & verisimile videretur, aram
in editiore loco positam. Hocque adeo mihi
persuaserat illustris Noave aquilae (*Nuenariae*)
Co,

Comes Hermannus, antiquitatis & historiarum olim peritissimus. Sed erravimus: nam & nimis longe a primae legionis castris abest, nec alia sunt vestigia, quam lapidis istius Æsculapiani. Verosimilius adeo est, Romanos longo post tempore, cum Bonnam incolerent, sanitatis Deo illic facellum constituisse, in quo quidem ipso etiam suum quidem; sed acceptum a Graecis morem observarunt.

LIPSIUS in Taciti Annal. I. 57.

Frequens hujus arae mentio. Vidi qui vellet Bonnam nunc esse. (*Campium significat*) ego vereor ut propius adfuerit ab oppido Vbiorum. Quicquid hodie sit, puto originem ei loco a veneratione Augusti, cui novo coeliti ara illic, recepta adulatione, exstructa, uti ara Lugduni: & ad eam sacerdotes ex primoribus gentis, inter quos Segimundus.

DE
ARA VBIORUM
IN C. CORN. TACITI
I. ANNALIUM
LIBRI DUO.

ARA VBIORUM.

LIBER PRIMUS.

De Vbiorum regione & finibus.

CAPUT PRIMUM.

De situ & oppidis Vbiorum.

ARGUMENTUM.

Vbii, populus Germaniae, olim dextram inferioris Rheni ripam insedere: post transgressuri amnem. II. Eorum fines, potentia & agri fertilitas. III. Oppida & Vici. Colonia Agrippinensium. IV. Marcodurum, Tolpiacum. V. Bonna, Novesium, Gelduba, Vetera castra. VI. Numerus legionum Rhenum juxta.

Bia gens usque ab antiquissimis temporibus ad aevum C. Julii Caesaris cis Rhenum, in finibus Suevorum, domicilium habuit; velut ipse commentatus est libris, quos reliquit de Bello Gallico, veteresque Scriptores universi, qui de rebus ejus aliquid memoriae prodidere. Nec alia mens verborum est, quibus apud concilium Agrippinensium usi legati Tencterorum, Germaniae populi ad inferiorem Rhenum: *Liceat nobis vobisque utramque ripam colere; ut olim majoribus nostris;* Tacito interprete Hist. IV. 44. Germani ergo. fuere; nec illa erubere origine. Sed crebris popularium, qui juxta erant, Suevorum Cattorumve excursionibus quassati, relictis sedibus trans flumen concessere. Quod factum imperante Caesare Augusto, ut opinor, mox ab anno urbis 10 CCXLV, quo Tiberius primum in Germaniam missus, Dione Cassio teste lib. LV. quadragena millia dedititorum Germanorum, ut Suetonius cap. 9. Tiberii, traduxit in Galliam, juxtaque Rhenum sedibus assignatis collocavit. In his idem, vita Augusti c. 21. Vbios & Sicambros nominat. Et ferme XXVIII. ante

te annis M. Vipſanius Agrippa, gener Auguſti, de Vbiorum gente non paucos Rheno traductos in fidem acceperat, ſe & L. Gallo Coſſ. anno urbis 10 cc xvii. auctor Dio lib. XLVIII. & Strabo IV. Deque his capiendus Tacitus, ferens Vbios *olim tranſgreſſos*, Germ. cap. 28. Is Vbiorum populus, una cum Treveris, Romanorum bellis dehinc in Germania geſtis eorundem conſiliorum ac fortunæ ſociis, occuparunt quicquid Moſam inter & Rhenum agrorum eſt: inde a Medioma- tricis & Vangionibus, uſque ad Viſipetes Tencterosque, quos pulſos a Cattis Rhe- num tranſiſſe & Menapiorum regiones invaſiſſe non longe a mari, quo Rhenus influit, apud inſulam Batavorum, per- ſcripſit Caſar Bell. Gall. IV. 1. Sed minis ejusdem Caſaris perterriti, reli- ctam ab Vbiis conceſſamque citeriorem ripam invaſere; ibidem cap. 8. quam & tenuiſſe etiamdum imperante Claudio Ne- rone a Cornelio accepimus, Annal. XIII. 56. & Agric. 32. Proin Vbiis ceſſit ager longe ampliffimus, uſque a Treveris ad Menapios, quorum alii trans Moſam ſe- des extenderant. Nam Claudius Civilis, Batavorum belli dux, quum Romano- rum dominatione cervicibus depulſa, in

6 DE-ARA VBIORVM.

propinquam Galliam hostile agmen duceret, socios Germanos ex Transrhenanis, ut cuique proximum, vastari Vbios Treverosque & alia manu Mosam transire jusserat, ut Menapios & Morinos & extrema Galliarum quaterent; Hist. IV. 28.

II. Igitur Vbii inter Treveros in austrum & Menapios, quorum a tergo Gugerni, in septentriones medii: inde Mosam amne ad occasum, hinc Rheno ad ortum conclusi. Sic tamen, ut Eburonum, civitatis ignobilis atque humilis, pars major ad Mosam ab iis submoveretur, auctore Caesare Bell. Gall. V. 24. 28. Menapii vero cismosani a temporibus ejusdem Caesaris sub Gugernorum laterent nomine; unde nulla, quod sciam, post-hac eorum mentio. Sed fines Vbiorum, qua Treveros spectant, ex Tacito intelligas. Pergit enim Hist. I. c. *Atque utrobique (cis & trans Rhenum a Germanis hostibus) praedae. Infestius in Vbiis, quod gens Germanicae originis, ejurata patria, Romanorum nomine Agrippinenses vocarentur. Caesaris cohortes eorum in vico Marcoduro, incuriosius agentes, quia procul ripa aberant, Rheni puta, quousque Germanos excursuros non opinabantur: Fuit ergo*

ergo Marcodurum (nunc **Duren** / muro cinctum & Juliacensi Ducatui adscriptum oppidum) tum vicus civitatis Vbiorum; videturque clausisse eorum ditionem versus Treveros: ut sit quasi **Mark Duren** / antiquo Germanico vocabulo *terminum* limitemve designante; aut mavis, **Markt Duren** / locus appellatus a nundinis frumentariis, quas & hodie quotannis vicini populares autumno adire consueverunt: in olito more a civium memoria, ut per eum terræ tractum id pretium emptione & venditione frumento præfigatur, quod his in nundinis negotiatores pactum cant. Verum & medio loco inter Treveros & Gugernos seu Clivanos, qui nunc dicuntur, olim habitasse Vbios Rheno transgressos, illud indicio est, quod Mumius Lupercus, Romanum apud exercitum legatus, imminentibus Batavis, *legionarios e præsentibus, Vbios e proximis, Treverorum equites haud longe agentes, raptim transmisit Rhenum*, Annal. IV. 18. Lupercus autem præerat duarum legionum hibernis, Veteribus nuncupatis, quorum multam mentionem injecit Tacitus. Atqui eum locum, nunc **Beertheim** / quasi **Beterheim** dictum, proxime adesse ab oppido **Sancten** / cui a legionis Thebacæ fan-

8 DE ARA VBIORVM.

sanctis martyribus nomen, prolixè confecit Stephanus Pighius, Hercul. Prodic. pag. 63. seqq. Ceterum Vbiorum civitas *magna & potens* Cajo Caesari, Bell. Gall. IV. 3. sed vel ideo, & quod desertà patriâ Romanorum amicitiam societatemque ambiisset, *transrhenanis gentibus invisa*; ut est apud Tacitum Hist. IV. 63. processuro secutis temporibus sæpe ad ejus perniciem odio, Francis Galliam invadentibus. Plinius vero etiam eorum agri eximiam ubertatem prædicavit: *Vbios gentium solos novimus, qui fertilissimum agrum colentes, quacunque terra infra tres pedes effossa & pedali crassitudine injecta, letificent*; Hist. Nat. XVII. 8.

III. Acceptis in tutelam a M. Agrippa Rhenumque traductis Vbiis, ut supra demonstratum, neptis ejus, Julia Agrippina, uxor Claudii principis, filia Germanici ex cognomine muliere, ut vim suam fociis quoque nationibus ostentaret; in eorum oppidum, quo genita erat, veteranos coloniamque deduci impetravit, ut transitu amnis Germanos prohiberent, conditricis suae nomine Agrippinenses appellandi. Tacitus Annal XII. 27. Germ. cap. 28. & Marcellinus lib. XV. Neque dubito, auspiciis ejusdem mulieris & mariti,

riti, Romæ similibus operibus intenti
 (ut Suetonius cap. 20.) sub prima ejus
 coloniae initia, Romanae magnificentiae
 argumento, factum per militem aquae-
 ductum, opere arcuato sub terra, imma-
 ni sumptu & labore (qualem & Mogun-
 tiacum perduxit Imp. Alexander, Mam-
 maeae filius; si credimus Diffenbachio,
 epitoma Chronicorum) ferme XXIV. mil-
 lium spatio illuc decurrentem: concep-
 tum in altissimis Eifaliae montibus; ubi
 rudera ejus, non metuentia ævum, etiam-
 dum extant, atque ego his meis oculis
 usurpavi: accolae **die Adzoff** vocant. Ni-
 si quis malit id operis retro referre ad M.
 Agrippam, quem diximus: qui ante paul-
 lum Romæ magnum sibi nomen cura
 aquaeductuum comparaverat; ut est apud
 Julium Frontinum lib. I. & II. Fertur
 vetus lapis, descriptus Justo Lipsio in
 Taciti Annal. XII. 27. quo COLONIA
 CLAUDIA AUGUSTA AGRIPPINENSIVM
 salutatur: facto nomine de Claudio Cae-
 sare, quo imperante eo veterani missi,
 precibus uxoris ejus, dictæ Plinio indice
 libri VII. Nat. Hist. *Agrippinae Claudii*,
 scilicet uxoris; velut idem lib. X. cap.
 29. quo alia nosceretur a matre, Augusti
 nepti, cui idem nomen, ut diximus.

A 5

Tri-

Tritum tamen antea Romanis Scriptoribus *Coloniae Agrippinensis* nomen fuit. Quanquam & Aurelio Victori in Trajano, & Trebellio Pollioni in Triginta Tyrannis cap. 6. & 7. audit *Agrippina*, a M. Agrippa, quem praediximus, cui vero ea urbs civium quidem Rheno ductorum auctum numerum; non coloniam, non jus Italicum, adeoque nec nomen debet; si verum amamus. Unde recte *Agrippinensem* dixeris. Qui *coloniam Vbiorum* appellet, veterum reperio neminem; quippe *libentius Agrippinenses vocati sunt*. Tacitus Germ. cap. 28. Ex quo apparet longius abesse ab Augusteo aevo inscriptionem, quae usque hodie conspicitur in fronte curiae ejus urbis, praefertque nomen *Coloniae Agrippinae*. Coloni autem non semper in agros desertos atque inhospitos, sed saepius in oppida & vicos mittebantur. Illae coloniae proprie condi: huc veterani milites deduci, & colonia militaris dicebatur. Quodnam vero nomen huic Vbiorum oppido, antequam Romana fieret colonia, vernacula Germanorum lingua sit impositum, filetur: Habuisse indubium est, quo ab aliis oppidis, si non ipsorummet Vbiorum, at vicinarum Germanica-

nicarum gentium usu & commercio distingueretur. Scilicet tribuendum hoc Romanis historicis, qui cum suis popularibus scriberent, satis habuere, si peregrinae ac dissitae alicujus gentis locum principem *oppidum* dicerent per excellentiam, vel *caput gentis*, suppresso gentico loci nomine: sero demum invalescente usu, ut nobilissima & primaria alicujus populi aut provinciae urbs *Augusta* diceretur. Neque mirum Tacito ad eundem modum sermonem esse de Vbiorum loco primario; siquidem proprie loquendo tum non nisi unum his oppidum fuit: ceteris locis in usum castrorum ad oppidorum instar munitis; sed qui vel ideo oppida non vocati. Ita vero Caesaris Germanici aetate *oppidi Vbiorum* meminit Annal. I. 36. & quidem priusquam ab Agrippina ejus filia Romanum nomen fortiretur: quod factum perhibuit, haud parvo intervallo temporis, eorundem Annalium lib. XII. 27. Atque idem *oppidum Batavorum* memorat Hist. IV. 19. sensu vago; cum plura tum fuerint Batavorum oppida; velut Vada, (*Wageningen*; confusum nomen, ut opinor, cum Vadis, loco Liguria: vitio librariorum) Grinnes, Arenacum, quorum ipse perscripsit nomina;

mina; ni sit Batavodurum, quod multis interjectis nominat. Nescio vero, an non ipsimet nostro aptem, quod dixit ineunte Vita Agricolaë, *omnem aetatem suorum incuriosam esse*. Tantum abest, ut de nihilo sint querelae Savilii, desiderantis in Cornelii historiis *χωρογραφίας ἀνγλί-βυας*: nequidquam exagitante ipsum Gronovio. Itaque oppidum jam ante conditum ab Vbiis adversa in amnis ripa collocatis, eodem loco, quo Agrippinensis colonia post deducta, mihi valde fit verosimile; quamvis nomen literis non sit proditum. Nisi forte **Urstadt** fuerit: quasi **Uwier stadt**; quemadmodum **Urbach** antiquo nomine nuncupantur hodie vici aliquot cis Rhenum in regione Vbiorum veterum. Oppida & vicos autem, in quos missi coloni, amisso vetere nomine saepe novum mittentis adsumpsisse, monere nihil attinet,

IV. Dein Cornelii Taciti temporibus, annis omnino LX. a Christo nato, quum Romae rerum potiretur Vespasianus, praeter Coloniam & Marcodurum, de quibus dictum, in Vbiorum civitate ad laevam Rheni ripam bellis Germanicis inpotuere loci isti, *Tolpiacum, Bonna, Novesium, Gelduba, Vetera castra. Tolpiacum*

cum Cornelio memoratur Hist. IV. 79. poniturque *in finibus Agrippinensium*; ut hinc Vbios omnes & Agrippinenses vocatos intelligas. Vernacule est **Zulpich** / vulgo hodie **Zulich**. Sueti enim Romani veteres literam Z, ipsis insolitam & paulo asperiores visam, cum T commutare; velut *Tigurum*, vel rectius *Turigum*, pro **Zurich** / contracte **Zürch**; *Biturix* pro **Butzrig**; ut voluit Hortensius, commentario in Lucanum: *Catti* pro **Catzen** / dein *Chassi*, denique *Hassi* & *Hessi* appellandi. Nisi malis ipsosmet Germanos olim in his frequentasse literam T, cujus vicem labente aevo Z praestiterit; quod minus a vero abhorret. Ita enim T in peregrinis vocabulis extulere cum sibilo; ut in **Rheinzabern** / **Bergzabern** / quae sunt a Latina *tabernarum* voce. Similiter ex antiquo Longobardico viro- rum nomine **Theobald** fecerunt **Seobald**; a **Theutz** vel **Theitz** manavit **Zeit** / quod est oppidum Saxoniae. Sed illuc revertor. Fuit Tolpiacum (nunc Archiepiscopus Colonien- sis oppidum) omni tem- pore, ob eximiam amplissimamque cir- cumjacentis agri planitiem, Martis palaestra, maximeque Clodovaei Franco- rum regis proelio cum Alemannis, quin-
to

to exeunte seculo, clarum. Dicitur in Antonini itinerario *vicus Supernorum*. Legendum haud dubie *Gugernorum*, ut pridem observarunt alii; quamvis vel sic inepte. Hos tamen Julienses esse hodie Dinaeus & Rhenanus opinati sunt. At audiamus Tacitum. Is ductum a Dillio Vocula exercitum in *proximos Gugernorum pagos* retulit, qui societatem Claudii Civilis, Batavorum ducis, acceperant, Hist. IV. 26. Id quod de populo capiendum, inferiorem & quidem Gallicam Rheni ripam colente, versus Batavorum Insulam. Et suadet ejus belli historia, quo ineunte Treveri & Vbii suas copias cum Romanis-conjunxerant. Itane vero Gugernos, ab his circumfessos, intraque fines suos facile coercendos, transiisse in partes Batavorum & militasse contra Romanum dixeris? Praetereo alia. Sic Plinius Hist. Nat. IV. 17. medios Gugernos collocat inter Vbios & Batavos.

V. Tolpiaco in orientem non longe abest *Bonna*, laevo Rheno imminens. Olim vicus; sed vallo ac muro ad oppidi instar cincta a milite Romano, in usum castrorum primae legionis, cui tum praeerat Herennius Gallus, quum auctore duceque Claudio Civile Batavi res novas

mo-

molirentur. Quo ipso bello, intra fines Vbiorum & Gugernorum gesto, Bonna inclaruit ceteraque loca, quae supra attigimus. Id bellum fuisse perscripsit saepe laudatus Corn. Tacitus quarto & quinto Historiarum: atque utinam reliqui ad xxx. usque libri superessent, quibus & res Germanorum persecutus est! Erant vero Bonnensia castra prima inferioris Romani exercitus, ceteris ad Rheni decursum usque ad Oceanum protensis. Infra Bonnam proximis castris locum dedit *Novesium*, vernacule *Neus*: hodieque non obscurum Archiepiscopi Colonienfis oppidum: xvi. milliarium Romanorum, quorum IV. faciunt milliare Germanicum, infra Coloniā Agrippinensem distantia, ex Antonini dimensione. Dehinc iter dabatur ad Castellum *Geldubam*: ubi tertia castra, muro valloque ab Romanis Civili obviam euntibus, Dillio Vocula duce, aut recens circumdata aut innovata; cujus de situ mox plura dicemus. Paulo inferius apud Gugernos, non longe Rheno, quarta hibernabant, dudum ante munita; unde *Veterum* nomen adepta: nisi de *veteribus militiae*, Corneliana phrasi, dicta malis. Dissita Bonna sexagesimum apud lapidem, hoc est, LX. Romanis milliariis; teste nostro Annal. I. 45.

VI. Ce-

VI. Ceterum de numero copiarum Romanarum ad Rhenum ante Caesarem Germanicum ob defectum historiae nihil constat; nisi cum ex belli ejus & quae secuta sunt, narratione aestimes. Nimirum is octo legionibus dux ab Augusto impositus Annal. I. 3. IV. 5. quae hiberna habuisse puto ordinarie his locis: Moguntiaci II. Bonnae I. Novesium II. in Veteribus II. octava, cum una alterave centuria reliquarum legionum, distributa per castella Rhenum juxta, ut praesidia agerent. Has ad senarium numerum redactas, neque integras, bello quod diximus, Batavico *inania* Civilis dixit *legionum nomina*, Hist. IV. 14. quarum duae cum essent in Veteribus deletae a Batavis, reliquae attritae; septem aliae his supplendis undiquaque ex imperii provinciis coactae mittebantur sub Petilio Ceriali; ibidem cap. 68. In Agrippinensem vero Coloniam legiones missae, hie mandandi vel aestivandi causa, non leguntur: quod non vacaret periculo, proclivi ad res novas milite ipsisque majoris ac opulentioris oppidi civibus; si quidem in fraudem utriusque fieret conspiratio. Et Romanis id more acceptum, verso in exemplum Augusti instituto; de quo Suetonius

tonius cap. 49. *Neque tamen unquam plures quam tres cohortes in Urbe esse passus est; easque sine castris: reliquas in hiberna & aestiva circa finitima oppida dimittere assuevit.*

CAPUT SECUNDUM.

De situ extinctorum ferme vetustate locorum nonnihil. De fossa inter Rhenum & Geldriam.

Tum de Rheno in Vabalim evoluto.

ARGVMENTVM.

Asciburgium II. Gelduba. III. L. Annaei Flori locus a mendo vindicatus. IV. Cn. Domitius Corbulo fossam duxit, non ab urbe Leida ad oppositum Rheni & Mosae ostium, quod Cluverius voluit; neque inter Wick & Krimpen, ut Ryckius; sed Rhenum inter & Geldriam. Corn. Taciti locus elucidatus. V. Claudius Civilis, diruta mole Drusi Rhenum divertit in Vabalim. Alius Taciti locus discussus & emendatus.

Et horum quidem, quae diximus, oppidorum ac vicorum in Vbiis eorumque

que confinio situs certus assignari potest; praeter Geldubam, cui addimus *Asciburgium*. Fuit is locus in ripa Rheni situs, pridem ante Tacitum nobilissimus; ut quem ab Vlysse errabundo conditum trita ferri fabula scriptum reliquit Germ. cap. 3. Quid si *Aschburg* olim vernacule dictum putemus ab Heso, Marte? cui ara illic posita, *praecipuo Germanorum Deo*, ex Teneterorum sententia Hist. IV. 64. qui *Ἀζυζος*, *ἄσμος*, Syris, ob virtutem ac virium praestantiam; Juliano teste oratione in solem; unde nata de Vlysse conditore fabula. Ex Syria autem omnem prope superstitionem in ceteras profluxisse terras, omnes norunt. Et pluribus Germaniae locis nomina olim indita de Marte, *Asch* vel *As*/ item *Hees* vel *Heis* & *Hies* dicto. Sic *Assenheim*/ antiquissimum oppidum Veteraviae: *Asberg*/ Castellum Ducatus Vuirtenbergici. Huc referimus *Eschwegen*/ *Eschbach*/ *Eschweiler* & similia: mutato *A* in *E*; velut *Aliso* Taciti nunc *Elsen*/ *Angrivariorum regio* *Engern*/ *Albis* fluvius *Elbe*/ *Amisus* *Embs* est. Sic *Asmann* vetus praenomen virorum: *Heesberg*/ olim *Hesseburg*/ locus Saxoniae. Situm *Asciburgii* vero, cum alia inter loca, tum ad-

adfectu utriusque Rheni ripae, defini-
vit Tacitus Hist. IV. 33. Scilicet Clau-
dium Civilem perhibet, qui tum Vete-
ra obsidio cincta tenebat, adversus Dil-
lium Vocolam, Geldubae in castris hae-
rentem, misisse veteranas cohortes &
quod e Germanis focis, Rheni ripam
suis copiis supra Vetera complentibus,
maxime promptum: Julio Maximo &
Claudio Victore sororis suae filio duci-
bus. Hos rapuisse in transitu hiberna alae
(Romanae) *Asciburgii sita: adeoque im-
provisos castra Vocolae involasse.* Quid
clarius? Fuit is locus inter Vetera, ubi
tum Germani stabulabantur, & Geldu-
bam medius, hoc est, manui a Civile
contra Vocolam missae in via recta, aut
certe non longe propter eam, quod fa-
cile ejus suadet festinatio. Estque hodie
vicus prope Moersam oppidum, *Asburg*
dictus, monstrans rudera castelli anti-
quissimi, ut pridem observarunt Geo-
graphi.

II. Difficilioris indaginis *Gelduba* est:
quod ejus loci nomen, quemadmodum
nunc legitur in Romanis auctoribus, nus-
quam hodie apparet, tametsi cetera, quae
hucusque exposuimus, nomina supersint
universa cum ipsis vicis & oppidis. Si-

tam inter Novesium & Vetera, Sancten-
 si oppido propinqua, supra demonstra-
 vimus. De loco autem quaeritur, quem
 hoc in agrorum tractu occupavit. Prima
 fronte venerat in mentem de Geldria, op-
 pido: quod & proclivis esset peregrino
 in vocabulo librariorum lapsus, & Anto-
 ninus de Geldubā sileret in Itinerario;
 ut opinabar, hanc ob causam, quia eum
 locum suo in itinere propter Rheni ri-
 pam non reperisset, qua de causa & Gel-
 riis nomen dedisse Geldubam Carolus Bo-
 villus opinatus est. Sed muto sententiam,
 edoctus meliora. Litem ipse de plano com-
 ponit Cornelius Hist. IV. 27. *Forte na-
 vem haud procul castris, frumento gravem,
 cum per vada haesisset, Germani in suam
 ripam trahabant.* Dixerat tribus abhinc
 verbis de castris ad Geldubam positis a
 Vocula duabus cum legionibus Bonna &
 Novesio ad Vetera pergente, ut toti-
 dem legiones, in his obsessas a Germa-
 nis, defenderet liberaretque. Igitur nihil
 ambigo locum non longe Rheni ripa ad-
 fuisse, via recta inter Novesium & Asciburgium, ubi collocavit Cluverius: &
 recte quidem; nisi quod paulo inferius
 Rurae opponendum videatur, ubi Rheno
 influit; ut apparebit e sequentibus. Non
 præ-

praetereundus Plinius Hist. XIX. 5. *Inter medica dicendum fiser: Et ipsum Tiberius princeps nobilitavit, flagitans omnibus annis a Germania. Gelduba appellatur castellum Rheno impositum, ubi ejus generositas praecipua: ex quo apparet frigidis locis convenire.* Puto id castellum inter quinquagena esse Druso per Rheni ripam directa; ut Florus IV. 12. quae per castella & castra tum legiones divisae, etiam trans Rhenum ad Luppiam: sic ut illis ala militaris una vel plures, his totae legiones tenerentur.

III. Fallor, an ex his, quae de situ Geldubae diximus, asseritur ejusdem Flori locus, dudum expertus Criticorum manus. De Druso Nerone continuo subiecta ibidem legimus verba ista: *Bonnam Et Geldubam pontibus junxit classibusque firmavit.* Nonnemo apud Stadium emendavit, *Bononiam Et Gessoriacum.* Immani saltu ab Rheno, ubi Druso res fuit cum Germanis, ad portum Morinorum! Graevius cum Cluverio pro Gelduba substituit *Moguntiacum*: praeter Germanicarum gentium, quibus bellicum apparatus Drusus opponebat, & castrorum situm, in quibus legiones ad Rheni decursum infra Bonnam hiemabant regula-

riter; ut superius dictum. Alii *Gesamiam* legunt; sensu nullo. Ego nihil mutem. Etenim Germanicus, Drusi filius, proximo contra eosdem Germanos bello suscepto, patris exemplo, (conf. Taciti Annal. II. 8.) qui nuper e vivis excesserat, *arma, classem, socios* Rheno demisit ex hibernis Bonnenfibus, quae prima erant inferioris exercitus, Annal. I. 45. ceteris legionibus, ut par erat, ad superiorem Rhenum praesidia agitantibus. Idemque *juncto ponte* Rheno traduxit copias in proximos Vsiptos & Bructeros, cap. 49. Sermo autem Floro est de inferiore Rheno, ut dictum, cui Drusus praesidia imposuit in victos nupero bello Germanos. Idcirco, ut bello forte a Germanis redintegrando copias & com meatum facilius citiusque deduceret aut transmitteret, prohiberetque hostium incursum; pontes navales (quibus tum Rheno usos Romanos ab Julii Caesaris aeo, qui immobiles struxerat, ex Annal. II. 6. apparet) & classes (unde *lusoriae naves* Vopisco in Bonoso cap. 15. quas Rheno Germani incenderant) flumini imposuit, Bonnam inter & Geldubam: copias inde per adversam Rurae fluminis ripam & supra ducturus in Germanos, cum maxime in

Cat-

Cattos Suevosque, quorum irruptiones cominus ex adversa Rheni ripa, inter Bonnam & Geldubam, ante alios inferioris Germniae populos metuebat: haud secus ac *pedes, eques, classis* ad Luppiam amnem convenere, quum Bructeros peteret Germanicus, Annal. I. 60. Quae quidem videtur ratio, quamobrem Florus Geldubam nominet potius, quam vel Vetera castra, vel aliud castellum Gelduba inferius. Neque intercedit Dio de Druso Germanico lib. LIV: Ἄμα δὲ τῷ ἤρτι πρὸς τὸν πόλεμον αὐτῷ ὤρμησε, καὶ τὸν τε Ῥήνον ἐπεραιώθη, καὶ τὰς Ὀυσιπέτας κατέσπρωξε, τὸν τε Λυπίαν ἔξευξε, καὶ ἐς τὴν τῶν Συγάμβρων ἐνέβαλε, καὶ δι' αὐτῆς καὶ ἐς τὴν Χερυσιίδα προσχώρησε, μέχρι τῆς Ὀυσιόργου.

Initio veris rursus ad bellum profectus, Rhenum transiit, Usipetes subjugavit, Lupiaeque fluminis ripis ponte junctis, in Sygambros (quondam Segi vel Sigae, ut volunt cum Bertio, fluminis accolae, quorum oppidum Σεγοδῶνον Ptolemaeo, nunc Siegen) irrupit, perque eos in Cheruscorum regionem usque ad Visurgim processit. Ita Latinus interpres. In Graeco ad verbum est *Luppiam junxit*: non hercle ponte immobili, utraque in ripa firmando, quod proprie est γεφυρὴν ποταμὸν; sed navibus, quae pontibus

tibus stratae: neque Luppiam trajecturus; sed toto adverso flumine adacturus exercitum cum commeatu in Sicambros, quorum sedes tum ad Luppiae fontes. Quemadmodum ergo Florus dixit Drusum pontibus junxisse Bonnam & Geldubam; sic Dio, utramque ripam Luppiae, tanquam continentem terram, pontibus navalibus peragrasse. Insolens verbi usus, quo vix reperias ceteris auctoribus tritum. Dioni autem sermo est de Drusi expeditione in Vsiptes, Sicambros & Cheruscos; Florus ob oculos habuit regionem, quam diximus Bonnae & Geldubae oppositam, intermediis Vsiptis Tenterisque Cattis tum habitatam & Suevis, potentioribus populis, victis magis, quam domitis. De his idem Dio Lib. LV. Ἐξ δὲ τὴν τῶν Καλτῶν ἐπέβαλε, καὶ προσῆλθε μέχρι τῆς Σηβίας, τὴν τε ἐν ποσὶν ἔκ ἀλαλακιστικῶς χειράμενος, καὶ τὰς προσμηνύοντας ἔκ ἀναιμωτὶ κρατῶν. *In Cattorum fines ingressus, ad Suevos usque pervenit, obvia quaeque non sine magno labore subigens, congressosque proeliis haud incruenta victoria superans.* Ut ergo bellicosam gentem in officio contineret reprimeretque, pretium fore credidit, pontes navales & classes Rheno imponere, quibus legiones & castris

stris apud Vbios sitis, summis, mediis & imis, Rheno commearent, Germanosque transitu prohiberent. Atque haec, me quidem iudice, Flori commodissima sententia est, Drusum ferentis *Bonnam & Geldubam pontibus junxisse classibusque firmasse*. Quod vero *classes* praedicat numero multitudinis, ex panegyrica magis, quam pedestri dictione & fidei historia est. Tacitus post Drusi excessum constanter loquitur de una classe Romanorum, Rheno gestata & Oceano ex Galliis advecta; neque vero fit simile plures ante habuisse diversis locis apud Vbios.

I V. Quum in eo sumus, ut erudermus, quae ad Vbiorum regionem & fines attinent; negligere non possumus & Taciti locum, sic habentis de Cn. Domitio Corbulone (Gabinii Secundi nomen substituit Suetonius in Claudio cap. 24. nato errore, censeo, quod is Corbuloni ab Rheno avvocato eodem in munere successor datus) praefecto inferiori Romanorum exercitui ad Rhenum, qui ductis copiis in Chaucos, Amisiam inter & Visurgim populum Germanicum, Gallicam Rheni ripam excursionibus infestantem, jussu Claudii Caesaris, optimi ducis virtuti &

B 5

hono-

honori invidentis, signa receptui dederat, Annal. XI. 20. *Vt tamen miles otium exueret, inter Mosam Rhenumque trium & viginti millium spatium fossam produxit, quae incerta Oceani vitarentur*: hoc est, quae legiones & commeatus e Galliis, non mari, ut ante haud sine periculo factum; sed Mosa flumine, vel in Batavos, vel ad Rhenum supra Batavorum insulam in Germanos subveherentur. Placet legi *vitarentur* cum Vertranio pro *vestarentur* aut *verterentur*, ut alii, aut denique *vetarentur*, quod insolentius; quamvis Lipsio & Gronovio arrideat. Ecquis enim (ut cetera nihil morer, quae aliena sunt) ferat dicentem, incerta Oceani, puta inundantes aestu maris fluvios, Rhenum Mosamque, ut volunt, *vetare*? Id vero Cornelio est *coërcere*; velut Annal. XIII. 53. de Paullino Pompejo: *Ille inchoatum ante tres & sexaginta annos a Druso aggerem coërcendo Rheno absolvit*. Deinde *incerta Oceani* nemo de aestuariis exaudiat, unde restagnant Rhenus & Mosa, ubi in mare se evolvunt: quae potius certa sunt & constanti maris aestu cientur; sed maxime de tempestatum maris ventorumque Oceanum illum impellentium injuria, Cornelianum compendio. Ita enim ille Annal. III. 54. litc-

litteris Tiberii ad Senatum : *At bercule nemo refert , quod Italia externae opis indiget , quod vita populi Romani per incerta maris & tempestatum quotidie volvitur .* Sermo est de commeatibus , qui ex transmarinis provinciis in Italiam advehebantur . Rursus , fac causa fluminum refluentium , tanquam incertorum Oceani , actam fossam illam : nonne *revertum diversi maris aestum* noster caussatus erat , suo quodam loquendi genere ? Sic Agric. cap. 23. *Glota & Bodotria diversi maris aestus per immensum reverti , angusto terrarum spatia dirimuntur .* Igitur Tacitus hoc vult intelligi : Corbulonem fossam eam fecisse , qua iri & rediri navibus , copias & commeatum e transmosana Gallia vehentibus , ad Rhenum posset : ne quomodolibet necessum esset subire Oceani pericula : eaque maxime , quae ante , coorta saeva tempestate , furente vento aquilone , classem Germanici e Galliis Oceano advectam attriverant , Annal. II. 6. 23. Adhaec metus erat ne Batavi , novarum rerum cupidi , naves per Rheni ostium adigendas in suam ripam traherent diriperentque aut deprimerent . Ita enim de his Hist. V. 23. *Causa instruendae classis , super insitam genti vanitatem , ut eo terrore*
com-

commeatus Gallia adventantes interciperent.
 Et lib. IV. 79. *Classem ultro Caninesates aggressi sunt : majorque pars navium depressa, aut capta.* Dissidentibus, quos inter Lipsius, imposuit Dio lib. LX. ferens factam fossam eo nomine, ἵνα μὴ οἱ ποταμοὶ ἐν τῇ τῷ Ωκεανῷ πλημμυρίδι ἀναρρέοντες πελαγίζωσιν, *ne fluvii, Rhenus & Mosam, in Oceani aestu refluentes, alveis excederent.* Neque etiam Corbulo διατάφρευσε πᾶν τὸ μεταξὺ τῷ τε Ῥήνῃ καὶ Μόσχ, *perfodit quicquid inter Rhenum Mosamque est terrarum spatii,* ut idem Dio (Eccui enim in his, quae inter se pugnant, non potior fides sit, Taciti, quam Cassii, perscribentis de re gesta pridem ante aetatem suam?) sed *produxit fossam* (ita vero signanter Cornelius) non amplius *XXIII. millium* passuum longitudine, id est, paulo infra sex milliaria Germanica, quae ferme sunt inter Rhenum & Geldriam. Et perduxisset ad Mosam usque, ut erat animus; nisi id oneris cervicibus miles depulisset, cui *effodere rivos cum damno labor erat*, Annal. XI. 20. Itaque, cum minus ex voto succederet Corbuloni optimum institutum; eodem consilio, sed alia via & ratione majorisque compendii ergo, id ipsum tentavit postmodum L. Antistius Vetus: qui

qui Mosellam & Ararim connectere parabat, ut copiae Romanae per mare mediterraneum, dein Rhodano & Arare subvectae, per fossam, mox fluvio Mosella in Rhenum & Oceanum decurrerent. Sed destitit incoepto, invidente Aelio Gracili Belgicae legato, Annal. XIII. 53. Atque hercle eam in sententiam si Cornelium accipimus, longe magis constat ratio & verbis ejus & facto Corbulonis, quam si cum Ryckio fossam illam putemus ductam inter *Wick & Krimpen*, ubi nunc Lecca, Rheni diverticulum; aut cum Cluverio a vetere Rheni brachio, usque ab urbe Leida, ad sinistrum ejusdem fluminis alveum. Est enim, si verum amamus, idem Rheni brachium, ad quod fossae illae, Cluveriana Ryckianaque alteris suis ostiis protenduntur. Scio id Rheni os ad austrum Mosae nomen assumere, & assumisse Tacito superstite, Annal. II. 6. sed vereor, ut hoc ipsum Rhe- no illapsum idem Tacitus haec scribens adspexerit, ac Mosae, illud Rheni nomine insigniverit, non monito lectore; nisi eadem opera studio sectari sermonis ambiguitatem obscuritatemque dixeris. Enimvero alia nimioque dilucidior ejus dictio est, id Mosae ostium significantis:

Spa-

30 DE ARA VBIORUM.

Spatium velut aequoris electum, quo Mosae fluminis amnem Rhenus Oceano affundit; Hist. V. 23. Quid? Corbulone modo antequam eam fossam ageret, literis acceptis a Claudio principe, novam in Germanias vim prohibente, iussus est e finibus Chaucorum referre praesidia cis Rhenum? Annal. XI. 19. hocine est in Gallicam provinciam, inter Mosam & Rhenum, quae Romanis cisrhenana dicta, & in qua ad Rheni ripam, tanquam imperii limitem, praesidia & castra habebant legiones ordinarie: ad arcendos Germanos, neve quis novus Ariovistus regno Galliarum potiretur, tum ad Galliam Belgicam in officio continendam? praecipuum enim exercitus robur Rhenum juxta erat, commune in Germanos Gallosque subsidium; Annal. IV. 5. Atque his e stationibus ante venerant milites, C. Caesari auxilio submissi contra Pompejum. Lucanus I. 462.

*Et vos, crimigeros bellis arcere Caycos
Oppositi, petitis Romam, Rbenique fero-*
ces

*Deseritis ripas, & apertum gentibus
orbem.*

Ex quo apparet, hoc voluisse Claudium, ut Corbulo praesidia copiasque e Chaucorum

rum finibus reduceret : non in Batavorum insulam , utrumque inter Rheni ostium conclusam , ut inibi fossam duceret : quod vellent qui a nobis in diversum eunt ; sed *cis Rhenum* , hoc est , in fines Gugernorum & Vbiorum : atque in his eam fossam actam. Quam vero , ad marginandam firmandamque suam fossam , Cluverius in supra laudatum Taciti locum congeffit argumentorum materiem . parvo labore , admotis quae modo disputavimus , convellitur. In vetustate injurius : cui fossae antiquissimae ruinas , quae usque hodie supersunt inter Rhenobergam & Geldriam , invidit , neque eam in tabulis expressit : pertractis in eandem incuriam plerisque aliis Geographis. Contra ea pro fossa Corbulonis substituit Leidensem : nullis illorum temporum annalibus celebratam , eoque recentioris aevi ; aut certe non illam Corbulonis , sed ante factam. Plurimum enim mentio est Annal. XIII. 18. quibus , & Oceano , naves idem Corbulo adegit in Chaucorum regiones : fossasque , numero multitudinis , trans Rhenum , novi & immensi operis , Druso jam ante effectas Suetonius tradidit in Claudio cap. 1. quarum unam cum classe ingressus Germanicus ;

cus; ne quidquam fidem Suetonii πρὸς ἀγ-
 λειαν τῆς ὑποθέσεως sollicitante Cluverio in
 Taciti Annal. II. 8. Quidni & aliis locis tum
 fuerant inter Rheni ostia, Lugduni etiam,
 in publicos usus?

V. His ita expositis, ut forte occur-
 rebant, dabis & hanc mihi veniam, Le-
 ctor, uti porro secutus Rheni ripam ex
 Vbiis Gugernisque excurram ad Batavos.
 Juvat alium locum excutere, argumenti
 haud absimilis, Taciti Historiarum quin-
 to cap. 19. qui praeteritus, quos vidi,
 interpretibus, faceffit negotium, nec
 immerito. Claudium Civilem, bellum
 contra Romanos renovantem, intelligas
diruisse molem a Druso Germanico factam,
Rhenumque prono alveo in Galliam ruen-
tem, disjectis quae morabantur, effudisse.
Sic velut abactō amne, tenuem alveum, in-
sulam inter Germanosque, continentium ter-
rarum speciem fecisse. Mireris, quid Rhe-
 nus in Galliam ruat: quaeras, quae Dru-
 siana moles? Vbi enim locorum, inquires,
 Rhenus in Galliam rueret? quicam a Ger-
 mania disteminavit; velut noster diser-
 tim ineunte libello de Germania: adde,
 quem altero amne, Vahalī cognomento,
 non labi in Galliam, sed *ad Gallicam ri-*
pam adfluere dixit. Annal. II. 6. Nimi-
 rum

rum Civilis, victor bello adversus Romanos, de quo Hist. IV. sed praelio ad Vetera inferior, quo summa Romanorum bellicae rei penes Petilium Cerialem erat, Rhenum fuga petierat, regressus ad Batavos. Nec tamen ausus armis tueri oppidum Batavorum, situm, ut opinor, extra Batavorum insulam in confinio Gubernorum, cum agri Gallici ora, de qua Hist. IV. 12. raptis quae ferri poterant, ceteris injecto igni, in insulam concesserat, quam Oceanus a fronte, Rhenus altero sui alveo Vahali ad austrum, altero ad boream, tergum ac latera circumluit: *gnarus deesse Romano exercitui naves efficiendo ponti, neque hunc aliter transmissurum.* Hoc interamno terrarum spatio conclusus, undis se defendere promptissimum ratus, interea dum secundo flumine, Rheno, a Veteribus ad suos devehitur, neque confestim a tergo hostis urget, Rhenum parat evolvere in Vahalim, eo loco, quo primum pleno alveo divortium facit inque duos amnes scinditur, ad munimentum Schenckii, vulgo Schencken-Schantz, olim *Gravenweerd*. Quod ut efficeret commode, *diruit molem* sive aggestam terram illic in opposita Galliae ripa, ut par erat (& quidni etiam

C

m

in Germanica? (*a Druso Germanico* jam pridem hoc elatam consilio , ut majore aquarum Rheni copia per dextrum ejus alveum , extensum usque a primo ejus divortio ad locum nunc *Iseloort* dictum, ex- in parte aliqua per fossam in Isalam , hinc in Oceanum derivata , impositisque triremibus , Bructeros peteret & Chaucos. Quicquid ejus sit ; dissipata mole illa , quae morabatur , videtur ibidem e diverso (nam qui poterat secus?) iniecisse obliquam molem in alterum Rheni amnem ad aquilonem , olim & tum quoque in Germaniam influentem ; quemadmodum idem Civilis ante nuperum proelium ad Vetera fecerat , Hist. IV. 14. Dehinc pertudit ultro citro adversam Vahalís ripam , in Galliam effundendae : ubi inchoatum a Druso aggerem , coërcendo Rheno , ante Paullinus Pompejus absolverat , Annal. XIII. 53. Hac arte usus Civilis, dextrum Rheni cornu vertit in sinistrum : futurum , extra ripam in desertam a se , ut diximus , Galliae oram diffluentem , & majore vi ac mole agentem undas , sibi fociisque praesidio : tanto magis , quod Romanis , in Gugernorum territorio stabulantibus , *deessent naves efficiendo ponti*. Sic *velut abactò amne* altero ad boream ,
Va-

Vahali opposito, relictus *tenuis alveus*,
insulam inter & Germaniam, usque a Rhe-
 ni, quod diximus, divortio ad Oceanum:
ut continentes terrae viderentur, quae ante
 hoc fluminis brachio diremtae. Qua qui-
 dem opera Civilis id cavit praeterea, ne
 Cerialis classem ad Vetera detentam, quae
 sequi se fugientem non maturaverat, cap.
 18. dextro fluminis alveo ad oppida,
 proxime Batavorum insulam Rheno adsi-
 ta, appelleret, suasque adeo copias cum
 legione decima, modo ex Hispania Ocea-
 no advecta, Arenaci haerente, & secun-
 da ex recens conscriptis, Batavoduri ca-
 stra habente, conjungeret; de quibus
 cap. 20. Itaque ex rei gestae historia situ-
 que Rheni, qualem nemo ambigat & Ta-
 citi aevo eundem fuisse, quoad utrum-
 que alveum, de quo sermo nobis; nam
Rhenus uno alveo continuus, apud principium
agri Batavi velut in duos amnes dividitur,
 Annal. II. 6. ex dictis, inquam, nullo ne-
 gotio colligitur salvum esse Taciti locum
 non posse, nisi pro eo, quod in vulgatis
 codicibus legitur, rescribas *Rhenum pronò*
alveo IN GERMANIAM ruentem. Ita ve-
 ro scripsisse nostrum nullus dubito. Cu-
 jus rei rationem quum olim sciolus pri-
 ma fronte minus perspiceret, litura indu-

eta substituit *in Galliam*. Quid enim ?
 Suadent verba proxima, quibus dirutae a
 Civile molis Drusinae effectum & conse-
 quens noster, sui interpres, declarat: *Sic
 velut abacto amne, tenuis alveus* insulam in-
 ter Germanosque, *continentium terrarum
 speciem fecerat*. Idem ergo Rhenus, quem
 suo Civilis effudit amne, inter Batavos
 & Germanos medius sit oportet. Porro
 Rhenus, de quo Cornelius, *prono*, hoc
 est, citato & recto plus minus *alveo ruit*.
 Quod de Vahali, sinistro ejus brachio,
 dici nequit: ut quod sinuoso flexu Gal-
 liae praetexitur. Neque recte acceperis
 de fossa, quam volunt Drusi, inter vi-
 cum *Iseloort* & oppidum *Doesburg*: tan-
 quam tertio Rheni cornu, Plinio indi-
 cato Hist. Nat. IV. 15. quippe quod
 medium non esse inter Batavorum insu-
 lam & Germaniam omnes norunt: neque
 sic respondeat longitudo insulae, C. mil-
 lium passuum, tradita eidem Plinio l. c.
 At cuncta aptabis Leccae, Rheni diver-
 ticulo, inter *Wick* & *Krimpen*. Scio hoc
 velle Cluverium. Verum obstat exiguum
 tempus, quo Civilis id opus perfecerat.
 Sic enim fossa ducenda erat, ne aquae
 exundantes humilem insulam stagni instar
 opplerent. Obstat, quod ita facti sui Ci-
 vili

vili non constet ratio; ut supra dictum. Nec video, quemadmodum satisfiat verbis Taciti, dictantis de toto fluminis alveo, relicto Germanos inter & Batavos. Adde, quod id factum Civilis sic refertur nostro, ut non diu posthinc superfuisset videatur. *Fecerat* Rhenus (ὕπερσυντελικὸς χρόνος) continentium terrarum speciem: puta, flagrante bello illo, non ultra. Neque ergo intercedit Plinius l. c. ferens Rhenum duo inter ostia, Helium & Flevum, *medio ore, modicum nomini suo custodire alveum*. Loquitur enim de flumine, quale tum & ante fuit ordinarie. Proin alibi quaerenda Leccae incunabula, quae hujus non sunt loci. Atque eum in sensum si Cornelium capias, plana & dilucida erunt, nisi fallor, quae impedita Lipsio in Annal. XIII. 53.

LIBER SECUNDUS

DE

ARA VBIORUM

*Ejusque loco & tempore, quo
condita.*

CAPUT PRIMUM.

*Disputatur, in utra Rheni ripa at-
que ubi locorum inibi posita ab
Vbiis ara.*

A R G U M E N T U M.

*De Ara Vbiorum Corn. Taciti loci duo.
II. Bonna, an Arae domicilium. III. Ob-
jectio repellitur. IV. Collocata fuit in
dextra Rheni ripa. V. Difficultas remo-
vetur. VI. Corn. Taciti locus restitutus.
VII. Sitam fuisse prope Tuitium, Deutz/
non obscura, nec pauca sunt quae arguant.*

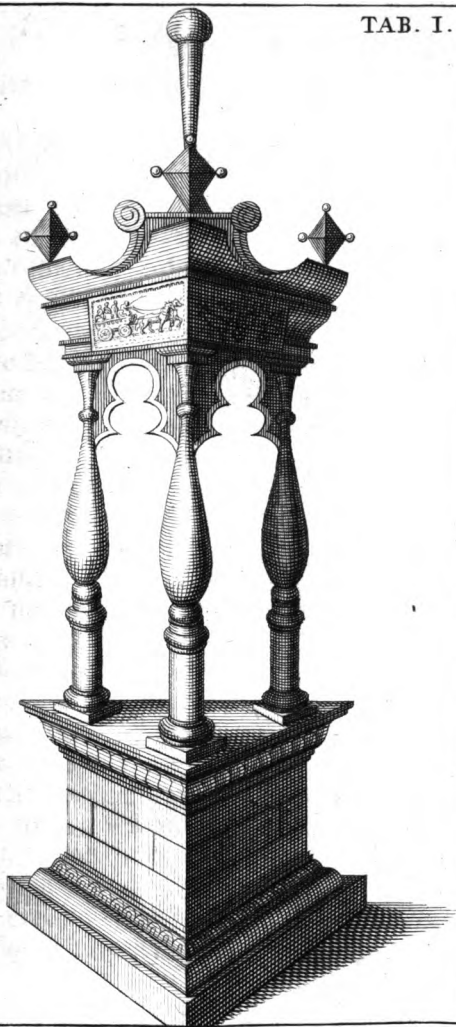
Transeo ad Aram Vbiorum. Primus &
unus aequalium eam scriptis nobili-
tavit

tavit Corn. Tacitus, qui Plinio auctore lib. VII. cap. 16. Galliae Belgicae, hoc est, terrarum tractus a Sequana ad Rhenum, a Vespasiano Caesare procurator datus, situm & mores Germanorum veterum & pernosse potuit ob vicinitatem, & verissima de his perscribere, fide in Romana etiam historia probata, voluit: instructus praeterea ad eam rem perficiendam, cum promiscuis, quos conscribebant Romani principes viri, qui bellis intererant, tum praesertim Agrippinae filiae Germanici commentariis, quae *vitam suam & casus suorum posteris memoraverat*, Annal. IV. 53. inque Vbiorum oppido diutissime diversata erat: adjectis & Plinii voluminibus de Bellis Germaniae. Is Annal. I. 39. quum duos Romanorum exercitus dispositos apud ripam Rheni dixisset, quorum superiori C. Silius, inferiori A. Caecina praecesset, *Legatos ab Senatu Romano*, inquit, *regressum jam, apud Aram Vbiorum Germanicum adiisse*: puta Claudii Drusi Neronis Germanici filium, quem diximus: uno Germanici hereditario agnomine auctoribus appellatum: Augusti ex Antonia juniore, sororis Octaviae filia, nepotem: ab eoque in Germaniam ad vindicandam cladem Varianam

missum; qui componendi motus ergo ad superiorem exercitum ascenderat in Vangiones & Nemetas: post redux ad inferiorem, qui apud Vbios. Tum deinde cap. 57. *Neque multo post legati a Segeste, (Cheruscorum, Germanicae gentis ad Visurgim, regulo, Romanorum societatem amplexo; conflatis horum opera domesticis inimicitiis cum Arminio) venerunt auxilium orantes adversus vim popularium, a quibus circumferebantur; validiore apud eos Arminio, quando bellum suadebat. Addiderat Segestes legatis filium, nomine Segimundum. Sed juvenis conscientia cunctabatur. Quippe anno quo Germaniae descivere, sacerdos apud Aram Vbiorum creatus, ruperat vittas, profugus ad rebelles. Adductus tamen in spem clementiae Romanae, pertulit patris mandata, benigneque exceptus, cum praesidio Gallicam in Rheni ripam missus est.*

II. Quaeritur nunc, quis locus Arae in Vbiis conditus? Nimis laxa esse verba Historici, quam ut definiri possit, prima frons loquitur. Sed age tentemus, quid reliqua promittat antiquitas! Sunt qui Bonnam nominent, olim Aram Vbiorum, dein eadem Taciti aetate Bonnam, aut utroque nomine appellatam dictitantes; argu-

TAB. I.

argumentis inducti, quod Vbii his in oris sedes habuissent, qui non procul Colonia Agrippinensium, capite civitatis, rem divinam fecisse videantur: tum quod quidam Divus Maternus, viduae in Nain filius & Petri Apostoli auditor, circa annum Christi LXX. Evangelii mysterio Vbiis & Treveris praedicato, hanc aram sacrationis religionis studio pioque zelo de medio sustulisset. Quae quidem sic pingue quiddam olent, ut prudens lector non injuria iis auctoribus reponat illud Epicureum, *μῦθος ἀπὲς ω*. Quanquam enim non eo inficias, Christi Sospitatoris nostri doctrinam sub id tempus etiam in communem nostram patriam, praesertim in Galliam, fama penetrasse: de quo haesitare nos non sinunt Patrum antiquae Ecclesiae, Irenaei ac Tertulliani testimonia, Cellario enotata Dissert. VIII. de Initiis cultioris Germaniae §. 27. seqq. nondum tamen ea erat rerum Christianarum facies in occiduus Romani imperii provinciis, quantae quantae in verba Romanorum adactae: non ea Vbiorum fiducia, ut publica auctoritate (ita vero fieri debuit) ad ritus avitos, ab Romanorum haud abhorrentes ingenio, cum alienigena *exitia-bili superstitione*, sicut Tacito audit An-
nal,

34 DE ARA VBIORUM.

in Germanica? (*a Druso Germanico* jam pridem hoc elatam consilio , ut majore aquarum Rheni copia per dextrum ejus alveum , extensum usque a primo ejus divortio ad locum nunc *Iseloort* dictum, ex in parte aliqua per fossam in Isalam , hinc in Oceanum derivata , impositisque triremibus , Bructeros peteret & Chaucos. Quicquid ejus sit ; dissipata mole illa , quae morabatur , videtur ibidem e diverso (nam qui poterat secus ?) injecisse obliquam molem in alterum Rheni amnem ad aquilonem , olim & tum quoque in Germaniam influentem ; quemadmodum idem Civilis ante nuperum proelium ad Vetera fecerat , Hist. IV. 14. Dehinc pertudit ultro citro adversam Vahalidis ripam , in Galliam effundendae : ubi inchoatum a Druso aggerem , coërcendo Rheno , ante Paullinus Pompejus absolverat , Annal. XIII. 53. Hac arte usus Civilis , dextrum Rheni cornu vertit in sinistrum : futurum , extra ripam in desertam a se , ut diximus , Galliae oram diffluentem , & majore vi ac mole agentem undas , sibi fociisque praesidio : tanto magis , quod Romanis , in Gugernorum territorio stabulantibus , *deessent naves efficiendo ponti*. Sic *velut abactō* amne altero ad boream ,
Va-

Vahali opposito, relictus *tenuis alveus*,
insulam inter & Germaniam, usque a Rhe-
ni, quod diximus, divortio ad Oceanum:
ut continentes terrae viderentur, quae ante
hoc fluminis brachio diremtae. Qua qui-
dem opera Civilis id cavit praeterea, ne
Cerialis classem ad Vetera detentam, quae
sequi se fugientem non maturaverat, cap.
18. dextro fluminis alveo ad oppida,
proxime Batavorum insulam Rheno adsi-
ta, appelleret, suasque adeo copias cum
legione decima, modo ex Hispania Ocea-
no advecta, Arenaci haerente, & secun-
da ex recens conscriptis, Batavoduri ca-
stra habente, conjungeret; de quibus
cap. 20. Itaque ex rei gestae historia situ-
que Rheni, qualem nemo ambigat & Ta-
citi aeo eundem fuisse, quoad utrum-
que alveum, de quo sermo nobis; nam
Rhenus uno alveo continuus, apud principium
agri Batavi velut in duos amnes dividitur,
Annal. II. 6. ex dictis, inquam, nullo ne-
gotio colligitur salvum esse Taciti locum
non posse, nisi pro eo, quod in vulgatis
codicibus legitur, rescribas *Rhenum pronò*
alveo IN GERMANIAM ruentem. Ita ve-
ro scripsisse nostrum nullus dubito. Cu-
jus rei rationem quum olim sciulus pri-
ma fronte minus perspiceret, litura indu-

Æta substituit *in Galliam*. Quid enim ?
 Suadent verba proxima, quibus dirutae a
 Civile molis Drusinae effectum & conse-
 quens noster, sui interpret, declarat : *Sic
 velut abactò amne, tenuis alveus* insulam in-
 ter Germanosque, *continentium terrarum
 speciem fecerat*. Idem ergo Rhenus, quem
 suo Civilis effudit amne, inter Batavos
 & Germanos medius sit oportet. Porro
 Rhenus, de quo Cornelius, *prono*, hoc
 est, citato & recto plus minus *alveo ruit*.
 Quod de Vahali, sinistro ejus brachio,
 dici nequit : ut quod sinuoso flexu Gal-
 liae praetexitur. Neque recte acceperis
 de fossa, quam volunt Drusi, inter vi-
 cum *Iseloort* & oppidum *Doesburg* : tan-
 quam tertio Rheni cornu, Plinio indi-
 cato Hist. Nat. IV. 15. quippe quod
 medium non esse inter Batavorum insu-
 lam & Germaniam omnes norunt : neque
 sic respondeat longitudo insulae, C. mil-
 lium passuum, tradita eidem Plinio l. c.
 At cuncta aptabis Leccae, Rheni diver-
 ticulo, inter *Wick* & *Krimpen*. Scio hoc
 velle Cluverium. Verum obstat exiguum
 tempus, quo Civilis id opus perfecerat.
 Sic enim fossa ducenda erat, ne aquae
 exundantes humilem insulam stagni instar
 opplerent. Obstat, quod ita facti sui Ci-
 vili

vili non constet ratio; ut supra dictum. Nec video, quemadmodum satisfiat verbis Taciti, dictantis de toto fluminis alveo, relicto Germanos inter & Batavos. Adde, quod id factum Civilis sic refertur nostro, ut non diu posthinc superfuisset videatur. *Fecerat* Rhenus (ὕπερσυντελικὸς χρόνος) continentium terrarum speciem: puta, flagrante bello illo, non ultra. Neque ergo intercedit Plinius l. c. ferens Rhenum duo inter ostia, Helium & Flevum, *medio ore, modicum nomini suo custodire alveum*. Loquitur enim de flumine, quale tum & ante fuit ordinarie. Proin alibi quaerenda Leccae incunabula, quae hujus non sunt loci. Atque eum in sensum si Cornelium capias, plana & dilucida erunt, nisi fallor, quae impedita Lipsio in Annal. XIII. 53.

LIBER SECUNDUS

DE

ARA VBIORUM

*Ejusque loco & tempore, quo
condita.*

CAPUT PRIMUM.

*Disputatur, in utra Rheni ripa at-
que ubi locorum inibi posita ab
Vbiis ara.*

A R G U M E N T U M.

*De Ara Vbiorum Corn. Taciti loci duo.
II. Bonna, an Arae domicilium. III. Ob-
jectio repellitur. IV. Collocata fuit in
dextra Rheni ripa. V. Difficultas remo-
vetur. VI. Corn. Taciti locus restitutus.
VII. Sitam fuisse prope Tuitium, Deutz/
non obscura, nec pauca sunt quae arguant.*

Transeo ad Aram Vbiorum. Primus &
unus aequalium eam scriptis nobili-
tavit

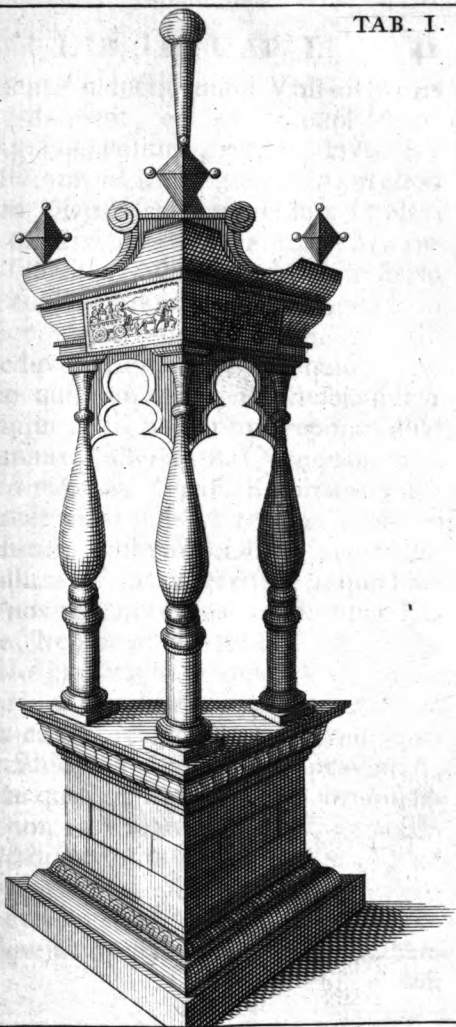
tavit Corn. Tacitus, qui Plinio auctore lib. VII. cap. 16. Galliae Belgicae, hoc est, terrarum tractus a Sequana ad Rhenum, a Vespasiano Caesare procurator datus, situm & mores Germanorum veterum & pernosse potuit ob vicinitatem, & verissima de his perscribere, fide in Romana etiam historia probata, voluit: instructus praeterea ad eam rem perficiendam, cum promiscuis, quos conscribebant Romani principes viri, qui bellis intererant, tum praesertim Agrippinae filiae Germanici commentariis, quae *vitam suam & casus suorum posteris memoraverat*, Annal. IV. 53. inque Vbiorum oppido diutissime diversata erat: adjectis & Plinii voluminibus de Bellis Germaniae. Is Annal. I. 39. quum duos Romanorum exercitus dispositos apud ripam Rheni dixisset, quorum superiori C. Silius, inferiori A. Caecina praecesset, *Legatos ab Senatu Romano*, inquit, *regressum jam, apud Aram Vbiorum Germanicum adiisse*: puta Claudii Drusi Neronis Germanici filium, quem diximus: uno Germanici hereditario agnomine auctoribus appellatum: Augusti ex Antonia juniore, sororis Octaviae filia, nepotem: ab eoque in Germaniam ad vindicandam cladem Varianam

missum; qui componendi motus ergo ad superiorem exercitum ascenderat in Vangiones & Nemetas: post redux ad inferiorem, qui apud Vbios. Tum deinde cap.

57. *Neque multo post legati a Segeste, (Cheruscorum, Germanicae gentis ad Visurgim, regulo, Romanorum societatem amplexo; conflatis horum opera domesticis inimicitiis cum Arminio) venerunt auxilium orantes adversus vim popularium, a quibus circumferebantur; validiore apud eos Arminio, quando bellum suadebat. Addiderat Segestes legatis filium, nomine Segimundum. Sed juvenis conscientia cunctabatur. Quippe anno quo Germaniae descivere, sacerdos apud Aram Vbiorum creatus, ruperat vittas, profugus ad rebelles. Adductus tamen in spem clementiae Romanae, pertulit patris mandata, benigneque exceptus, cum praesidio Gallicam in Rheni ripam missus est.*

II. Quaeritur nunc, quis locus Arae in Vbiis conditus? Nimis laxa esse verba Historici, quam ut definiri possit, prima frons loquitur. Sed age tentemus, quid reliqua promittat antiquitas! Sunt qui Bonnam nominent, olim Aram Vbiorum, dein eadem Taciti aetate Bonnam, aut utroque nomine appellatam dictitantes; argu-

TAB. I.

argumentis inducti, quod Vbii his in oris sedes habuissent, qui non procul Colonia Agrippinensium, capite civitatis, rem divinam fecisse videantur: tum quod quidam Divus Maternus, viduae in Nain filius & Petri Apostoli auditor, circa annum Christi LXX. Evangelii mysterio Vbiis & Treveris praedicato, hanc aram sacrationis religionis studio pioque zelo de medio sustulisset. Quae quidem sic pingue quiddam olent, ut prudens lector non injuria iis auctoribus reponat illud Epicureum, *μύθος ἀπέρω*. Quanquam enim non eo inficias, Christi Sospitatoris nostri doctrinam sub id tempus etiam in communem nostram patriam, praesertim in Galliam, fama penetrasse: de quo haesitare nos non sinunt Patrum antiquae Ecclesiae, Irenaei ac Tertulliani testimonia, Cellario enotata Dissert. VIII. de Initiis cultioris Germaniae §. 27. seqq. nondum tamen ea erat rerum Christianarum facies in occiduus Romani imperii provinciis, quanta quanta in verba Romanorum adaptatae: non ea Vbiorum fiducia, ut publica auctoritate (ita vero fieri debuit) ad ritus avitos, ab Romanorum haud abhorrentes ingenio, cum alienigena *exitia-bili superstitione*, sicut Tacito audit An-

in Germanica? (*a Druso Germanico* jam pridem hoc elatam consilio, ut majore aquarum Rheni copia per dextrum ejus alveum, extensum usque a primo ejus divortio ad locum nunc *Iseloort* dictum, ex in parte aliqua per fossam in Isalam, hinc in Oceanum derivata, impositisque triremibus, Bructeros peteret & Chaucos. Quicquid ejus sit; dissipata mole illa, quae morabatur, videtur ibidem e diverso (nam qui poterat secus?) injecisse obliquam molem in alterum Rheni amnem ad aquilonem, olim & tum quoque in Germaniam influentem; quemadmodum idem Civilis ante nuperum proelium ad Vetera fecerat, Hist. IV. 14. Dehinc pertudit ultro citro adversam Vahalidis ripam, in Galliam effundendae: ubi inchoatum a Druso aggerem, coërcendo Rheno, ante Paullinus Pompejus absolverat, Annal. XIII. 53. Hac arte usus Civilis, dextrum Rheni cornu vertit in sinistrum: futurum, extra ripam in desertam a se, ut diximus, Galliae oram diffluentem, & majore vi ac mole agentem undas, sibi fociisque praesidio: tanto magis, quod Romanis, in Gugernorum territorio stabulantibus, *deessent naves efficiendo ponti*. Sic *velut abactò amne* altero ad boream,

Va-

Vahali opposito, relictus *tenuis alveus*,
insulam inter & Germaniam, usque a Rhe-
ni, quod diximus, divortio ad Oceanum;
ut continentes terrae viderentur, quae ante
hoc fluminis brachio diremtae. Qua qui-
dem opera Civilis id cavit praeterea, ne
Cerialis classem ad Vetera detentam, quae
sequi se fugientem non maturaverat, cap.
18. dextro fluminis alveo ad oppida,
proxime Batavorum insulam Rheno adsi-
ta, appelleret, suasque adeo copias cum
legione decima, modo ex Hispania Ocea-
no advecta, Arenaci haerente, & secun-
da ex recens conscriptis, Batavoduri ca-
stra habente, conjungeret; de quibus
cap. 20. Itaque ex rei gestae historia situ-
que Rheni, qualem nemo ambigat & Ta-
citi aevo eundem fuisse, quoad utrum-
que alveum, de quo sermo nobis; nam
Rhenus uno alveo continuus, apud principium
agri Batavi velut in duos amnes dividitur,
Annal. II. 6. ex dictis, inquam, nullo ne-
gotio colligitur salvum esse Taciti locum
non posse, nisi pro eo, quod in vulgatis
codicibus legitur, rescribas *Rhenum pronò*
alveo IN GERMANIAM ruentem. Ita ve-
ro scripsisse nostrum nullus dubito. Cu-
jus rei rationem quum olim sciulus pri-
ma fronte minus perspiceret, litura indu-

eta substituit *in Galliam*. Quid enim ?
 Suadent verba proxima, quibus dirutae a
 Civile molis Drusinae effectum & conse-
 quens noster, sui interpret, declarat : *Sic
 velut abacta amne, tenuis alveus* insulam in-
 ter Germanosque, *continentium terrarum
 speciem fecerat*. Idem ergo Rhenus, quem
 suo Civilis effudit amne, inter Batavos
 & Germanos medius sit oportet. Porro
 Rhenus, de quo Cornelius, *prono*, hoc
 est, citato & recto plus minus *alveo ruit*.
 Quod de Vahali, sinistro ejus brachio,
 dici nequit : ut quod sinuoso flexu Gal-
 liae praetexitur. Neque recte acceperis
 de fossa, quam volunt Drusi, inter vi-
 cum *Iseloort* & oppidum *Doesburg* : tan-
 quam tertio Rheni cornu, Plinio indi-
 cato Hist. Nat. IV. 15. quippe quod
 medium non esse inter Batavorum insu-
 lam & Germaniam omnes norunt : neque
 sic respondeat longitudo insulae, C. mil-
 lium passuum, tradita eidem Plinio l. c.
 At cuncta aptabis Leccae, Rheni diver-
 ticulo, inter *Wick* & *Krimpen*. Scio hoc
 velle Cluverium. Verum obstat exiguum
 tempus, quo Civilis id opus perfecerat.
 Sic enim fossa ducenda erat, ne aquae
 exundantes humilem insulam stagni instar
 opplerent. Obstat, quod ita facti sui Ci-
 vili

vili

vili non constet ratio; ut supra dictum. Nec video, quemadmodum satisfiat verbis Taciti, dictantis de toto fluminis alveo, relicto Germanos inter & Batavos. Adde, quod id factum Civilis sic referatur nostro, ut non diu posthinc superfuisset videatur. *Fecerat* Rhenus (ὑπερσυντελικὸς χρόνος) continentium terrarum speciem: puta, flagrante bello illo, non ultra. Neque ergo intercedit Plinius l. c. ferens Rhenum duo inter ostia, Helium & Flevum, *medio ore, modicum nomini suo custodire alveum*. Loquitur enim de flumine, quale tum & ante fuit ordinarie. Proin alibi quaerenda Leccae incunabula, quae hujus non sunt loci. Atque eum in sensum si Cornelium capias, plana & dilucida erunt, nisi fallor, quae impedita Lipsio in Annal. XIII. 53.

cus; ne quidquam fidem Suetonii πρὸς δὲ
 λειαν τῆς ὑποθέσεως solitante Cluverio in
 Taciti Annal. II. 8. Quidni & aliis locis tum
 fuerant inter Rheni ostia, Lugduni etiam,
 in publicos usus?

V. His ita expositis, ut forte occur-
 rebant, dabis & hanc mihi veniam, Le-
 ctor, uti porro secutus Rheni ripam ex
 Vbiis Gugernisque excurram ad Batavos.
 Juvat alium locum excutere, argumenti
 haud absimilis, Taciti Historiarum quin-
 to cap. 19. qui praeteritus, quos vidi,
 interpretibus, facessit negotium, nec
 immerito. Claudium Civilem, bellum
 contra Romanos renovantem, intelligas
diruisse molem a Druso Germanico factam,
Rhenumque prono alveo in Galliam ruen-
tem, disiectis quae morabantur, effudisse.
Sic velut abactō amne, tenuem alveum, in-
sulam inter Germanosque, continentium ter-
rarum speciem fecisse. Mireris, quid Rhe-
 nus in Galliam ruat: quaeras, quae Dru-
 siana moles? Vbi enim locorum, inquires,
 Rhenus in Galliam rueret? qui eam a Ger-
 mania determinavit; velut noster diser-
 tim ineunte libello de Germania: adde,
 quem altero amne, Vahalī cognomento,
 non labi in Galliam, sed *ad Gallicam ri-*
pam adfluere dixit Annal. II. 6. Nimi-
 rum

rum Civilis, victor bello adversus Romanos, de quo Hist. IV. sed praelio ad Vetera inferior, quo summa Romanorum bellicae rei penes Petilium Cerialem erat, Rhenum fuga petierat, regressus ad Batavos. Nec tamen ausus armis tueri oppidum Batavorum, situm, ut opinor, extra Batavorum insulam in confinio Gubernorum, cum agri Gallici ora, de qua Hist. IV. 12. raptis quae ferri poterant, ceteris injecto igni, in insulam concesserat, quam Oceanus a fronte, Rhenus altero sui alveo Vahali ad austrum, altero ad boream, tergum ac latera circumluit: *gnarus deesse Romano exercitui naves efficiendo ponti, neque hunc aliter transmissurum.* Hoc interamno terrarum spatio conclusus, undis se defendere promptissimum ratus, interea dum secundo flumine, Rheno, a Veteribus ad suos devehitur, neque confestim a tergo hostis urget, Rhenum parat evolvere in Vahalim, eo loco, quo primum pleno alveo divortium facit inque duos amnes scinditur, ad munimentum Schenckii, vulgo Schencken-Schantz, olim *Gravenweerd*. Quod ut efficeret commode, *diruit molem* sive aggestam terram illic in opposita Galliae ripa, ut par erat (& quidni etiam

C

m

in Germanica? (*a Druso Germanico* jam pridem hoc elatam consilio , ut majore aquarum Rheni copia per dextrum ejus alveum , extensum usque a primo ejus divortio ad locum nunc *Iseloort* dictum, ex in parte aliqua per fossam in Isalam , hinc in Oceanum derivata , impositisque triremibus , Bructeros peteret & Chaucos. Quicquid ejus sit ; dissipata mole illa , quae morabatur , videtur ibidem e diverso (nam qui poterat secus ?) injecisse obliquam molem in alterum Rheni amnem ad aquilonem , olim & tum quoque in Germaniam influentem ; quemadmodum idem Civilis ante nuperum proelium ad Vetera fecerat , Hist. IV. 14. Dehinc pertudit ultro citro adversam Vahalidis ripam , in Galliam effundendae : ubi inchoatum a Druso aggerem , coercendo Rheno , ante Paullinus Pompejus absolverat , Annal. XIII. 53. Hac arte usus Civilis , dextrum Rheni cornu vertit in sinistrum : futurum , extra ripam in desertam a se , ut diximus , Galliae oram diffluentem , & majore vi ac mole agentem undas , sibi sociisque praesidio : tanto magis , quod Romanis , in Gugernorum territorio stabulantibus , *deessent naves efficiendo ponti*. Sic *velut abactis* amne altero ad boream ,
Va-

Vahali opposito, relictus *tenuis alveus*,
insulam inter & Germaniam, usque a Rhe-
 ni, quod diximus, divortio ad Oceanum:
ut continentes terrae viderentur, quae ante
 hoc fluminis brachio diremtae. Qua qui-
 dem opera Civilis id cavit praeterea, ne
 Cerialis classem ad Vetera detentam, quae
 sequi se fugientem non maturaverat, cap.
 18. dextro fluminis alveo ad oppida,
 proxime Batavorum insulam Rheno adsi-
 ta, appelleret, suasque adeo copias cum
 legione decima, modo ex Hispania Ocea-
 no advecta, Arenaci haerente, & secun-
 da ex recens conscriptis, Batavoduri ca-
 stra habente, conjungeret; de quibus
 cap. 20. Itaque ex rei gestae historia situ-
 que Rheni, qualem nemo ambigat & Ta-
 citi aevo eundem fuisse, quoad utrum-
 que alveum, de quo sermo nobis; nam
Rhenus uno alveo continuus, apud principium
agri Batavi velut in duos amnes dividitur,
 Annal. II. 6. ex dictis, inquam, nullo ne-
 gotio colligitur salvum esse Taciti locum
 non posse, nisi pro eo, quod in vulgatis
 codicibus legitur, rescribas *Rhenum prono*
alveo IN GERMANIAM ruentem. Ita ve-
 ro scripsisse nostrum nullus dubito. Cu-
 jus rei rationem quum olim sciolus pri-
 ma fronte minus perspiceret, litura indu-

eta substituit *in Galliam*. Quid enim ?
 Suadent verba proxima, quibus dirutae a
 Civile molis Drusinae effectum & conse-
 quens noster, sui interpret, declarat: *Sic
 velut abacto amne, tenuis alveus* insulam in-
 ter Germanosque, *continentium terrarum
 speciem fecerat*. Idem ergo Rhenus, quem
 suo Civilis effudit amne, inter Batavos
 & Germanos medius sit oportet. Porro
 Rhenus, de quo Cornelius, *prono*, hoc
 est, citato & recto plus minus *alveo ruit*.
 Quod de Vahali, sinistro ejus brachio,
 dici nequit: ut quod sinuoso flexu Gal-
 liae praetexitur. Neque recte acceperis
 de fossa, quam volunt Drusi, inter vi-
 cum *Iseloort* & oppidum *Doesburg*: tan-
 quam tertio Rheni cornu, Plinio indi-
 cato Hist. Nat. IV. 15. quippe quod
 medium non esse inter Batavorum insu-
 lam & Germaniam omnes norunt: neque
 sic respondeat longitudo insulae, C. mil-
 lium passuum, tradita eidem Plinio l. c.
 At cuncta aptabis Leccae, Rheni diver-
 ticulo, inter *Wick* & *Krimpen*. Scio hoc
 velle Cluverium. Verum obstat exiguum
 tempus, quo Civilis id opus perfecerat.
 Sic enim fossa ducenda erat, ne aquae
 exundantes humilem insulam stagni instar
 opplerent. Obstat, quod ita facti sui Ci-
 vili

vili

vili non constet ratio; ut supra dictum. Nec video, quemadmodum satisfiat verbis Taciti, dictantis de toto fluminis alveo, relicto Germanos inter & Batavos. Adde, quod id factum Civilis sic referatur nostro, ut non diu posthinc superuisse videatur. *Fecerat* Rhenus (ὕπερσυντελικὸς χρόνος) continentium terrarum speciem: puta, flagrante bello illo, non ultra. Neque ergo intercedit Plinius l. c. ferens Rhenum duo inter ostia, Helium & Flevum, *medio ore, modicum nomini suo custodire alveum*. Loquitur enim de flumine, quale tum & ante fuit ordinarie. Proin alibi quaerenda Leccae incunabula, quae hujus non sunt loci. Atque cum in sensum si Cornelium capias, plana & dilucida erunt, nisi fallor, quae impedita Lipsio in Annal. XIII. 53.

LIBER SECUNDUS

D E

ARA VBIORUM

*Ejusque loco & tempore , quo
condita.*

CAPUT PRIMUM.

*Disputatur , in utra Rheni ripa at-
que ubi locorum inibi posita ab
Vbiis ara.*

A R G U M E N T U M.

De Ara Vbiorum Corn. Taciti loci duo.
II. Bonna, an Arae domicilium. III. Ob-
jectio repellitur. IV. Collocata fuit in
dextra Rheni ripa. V. Difficultas remo-
vetur. VI. Corn. Taciti locus restitutus.
VII. Sitam fuisse prope Tuitium, **Deutz**/
non obscura, nec pauca sunt quae arguant.

Transeo ad Aram Vbiorum. Primus &
unus aequalium eam scriptis nobili-
tavit

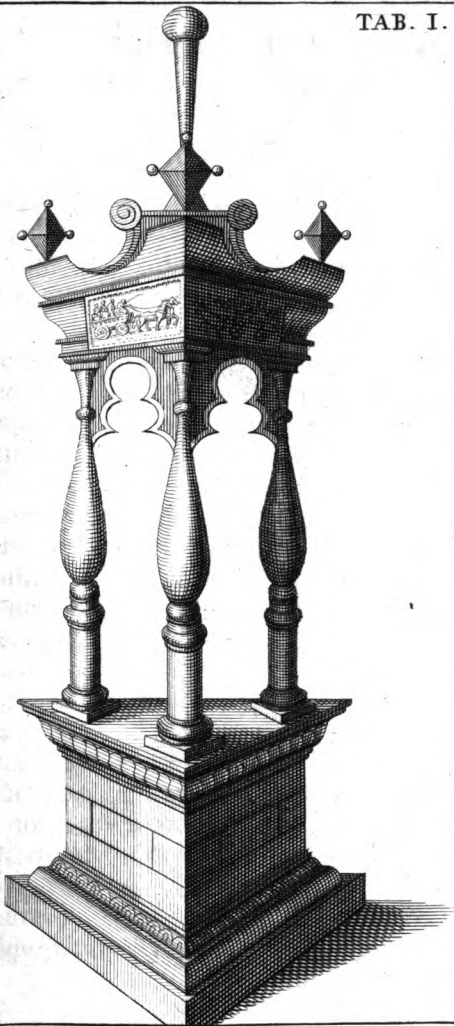
tavit Corn. Tacitus, qui Plinio auctore lib. VII. cap. 16. Galliae Belgicae, hoc est, terrarum tractus a Sequana ad Rhenum, a Vespasiano Caesare procurator datus, situm & mores Germanorum veterum & pernoſſe potuit ob vicinitatem, & veriſſima de his perſcribere, fide in Romana etiam hiſtoria probata, voluit: inſtructus praeterea ad eam rem perficiendam, cum promiſcuis, quos conſcribebant Romani principes viri, qui bellis intererant, tum praefertim Agrippinae filiae Germanici commentariis, quae *vitam ſuam & caſus ſuorum poſteris memoraverat*, Annal. IV. 53. inque Vbiorum oppido diutiſſime diverſata erat: adjectis & Plinii voluminibus de Bellis Germaniae. Is Annal. I. 39. quum duos Romanorum exercitus diſpoſitos apud ripam Rheni dixiſſet, quorum ſuperiori C. Silius, inferiori A. Caecina praeeſſet, *Legatos ab Senatu Romano*, inquit, *regreſſum jam, apud Aram Vbiorum Germanicum adieſſe*: puta Claudii Druſi Neronis Germanici filium, quem diximus: uno Germanici hereditario agnomine auctoriſus appellatum: Auguſti ex Antonia juniore, ſororiſ Octaviae filia, nepotem: ab eoque in Germaniam ad vindicandam cladem Varianam

40 DE ARA VBIORUM.

missum; qui componendi motus ergo ad superiorem exercitum ascenderat in Vangiones & Nemetas: post redux ad inferiorem, qui apud Vbios. Tum deinde cap. 57. *Neque multo post legati a Segeste, (Cheruscorum, Germanicae gentis ad Visurgim, regulo, Romanorum societatem amplexo: conflatis horum opera domesticis inimicitiis cum Arminio) venerunt auxilium orantes adversus vim popularium, a quibus circumferebantur; validiore apud eos Arminio, quando bellum suadebat. Addiderat Segestes legatis filium, nomine Segimundum. Sed juvenis conscientia cunctabatur. Quippe anno quo Germaniae descivere, sacerdos apud Aram Vbiorum creatus, rupe rat vittas, profugus ad rebelles. Adductus tamen in spem clementiae Romanae, pertulit patris mandata, benigneque exceptus, cum praesidio Gallicam in Rheni ripam missus est.*

II. Quaeritur nunc, quis locus Arae in Vbiis conditus? Nimis laxa esse verba Historici, quam ut definiri possit, prima frons loquitur. Sed age tentemus, quid reliqua promittat antiquitas! Sunt qui Bonnam nominent, olim Aram Vbiorum, dein eadem Taciti aetate Bonnam, aut utroque nomine appellatam dictitantes; argu-

TAB. I.

argumentis inducti, quod Vbii his in oris sedes habuissent, qui non procul Colonia Agrippinensium, capite civitatis, rem divinam fecisse videantur: tum quod quidam Divus Maternus, viduae in Nain filius & Petri Apostoli auditor, circa annum Christi LXX. Evangelii mysterio Vbiis & Treveris praedicato, hanc aram sacrationis religionis studio pioque zelo de medio sustulisset. Quae quidem sic pingue quiddam olent, ut prudens lector non injuria iis auctoribus reponat illud Epicureum, *μύθος ἀπὲς ω*. Quanquam enim non eo inficias, Christi Sosпитatoris nostri doctrinam sub id tempus etiam in communem nostram patriam, praesertim in Galliam, fama penetrasse: de quo haesitare nos non sinunt Patrum antiquae Ecclesiae, Irenaei ac Tertulliani testimonia, Cellario enotata Dissert. VIII. de Initiis cultioris Germaniae §. 27. seqq. nondum tamen ea erat rerum Christianarum facies in occiduis Romani imperii provinciis, quanta quanta in verba Romanorum adactae: non ea Vbiorum fiducia, ut publica auctoritate (ita vero fieri debuit) ad ritus avitos, ab Romanorum haud abhorrentes ingenio, cum alienigena *exitia-bili superstitione*, sicut Tacito audit An-

nal. XV. 44. cujus cultores, tanquam profanos, juxta cum Atheis & Epicureis, Romani suis sacris arcebant, commutandos descenderent; ut potius ritibus gentilitiis more majorum uterentur, neque adeo offenderent hos, quorum amicitia nihil ipsis, ut supra dictum, erat antiquius, nihil magis e re publica: ut qui essent juris Italici, ob eamque causam gauderent immunitatis privilegio, Paulo J. C. teste lib. II. Digestorum de Censibus; quibus proin fas esset de sese praedicare suo jure quodam, quod Frisiorum regulos Romae inter spectacula, delato sibi in orchestra honore praecipuo, exclamasse Cornelius retulit, *Nullos mortalium armis aut fide ante Germanos esse.* Contra videntur Vbii, una cum ceteris Romani imperii provinciis ab Asia remotioribus, sacra Christiana suscepisse quarto demum seculo: quando Euphratas, eorum episcopus, primus orbi innotuit concilio Sardicensi A. C. CCCXLVII. *serius trans Alpes Dei religione suscepta*; ut est apud Sulpicium II. 46.

III. Haud paulo majore veri specie pro Bonna militare videri poterat, quod noster factae Vbiorum Arae mentioni subjecit Annal. I. 39. *Duae ibi legiones, prima*

ma atque vicefima, veteranique nuper missi, sub vexillo hiemabant. Atqui prima legio, cum Campio inquit, Bonnae hiberna habuit, bello scilicet Batavico, Hist. IV. 25. ceu vero legiones eadem ex aestivis eadem In hiberna semper deductae sint! Sane, quum Germanicus praecesset exercitui, in Veteribus hiemabant quinta & unetvicefima legiones, Annal. I. 45. sed postea, bello, quod diximus, Batavico quinta & quinta decima, Hist. IV. 35. & sic aliae alio translatae, arbitrio imperatoris. Dein Tacitus legatos ait Germanicum adiisse apud, hoc est, *prope juxtaque* Aram Vbiorum: quod de loci aliqujus confinio, non de ipsa, ut volunt, Bonna intelligi potest, cujus muro & vallo castra claudebantur. Rursus veterani, divisi in centurias, ibi seorsim hibernabant *sub vexillo*, quo haberi volebant seditione mota, ceterarum militarium partium (fossarum agendarum, viarumque & castellorum struendorum) immunes, nisi propulsandi hostis. Hi vero praesidia agitare solebant in limitibus imperii, Annal. I. 38. Neque legiones semper intra oppida, sed saepe etiam juxta ea in vicis stabulabantur brumali tempore, Hist. IV. 22. Neque ab his, quae facta sunt ex ordine,

ne, ad ea quae tum fiebant militum licentia, firmiter argumentando procefferis. Novissime, quid nisi hoc est ludos agere nemine plaudente, quum five intra Bonnae muros, five in suburbano (neque enim quidquam definiunt) Arae locum adsignant, sine coaevi scriptoris aut Geographi suffragio? Contra Tacitus nonne Bonnam, oppidum tum temporis in vulgus sat cognitum, nominasset potius, quam *Aram Vbiorum* simpliciter? Taceo Bonnam non cepisse amplius una legione: nec leguntur plures eo missae. Alibi ergo quaerenda Ara, & quidem loco peculiari-ter dicto: five proprium ac vernaculum praeterea ipsi adhaereret nomen, five id de Ara inibi collocata duceret.

IV. Itaque e diverso huc proni sumus, uti Aram in Vbiis trans Rhenum, ex Taciti ejusque popularium loquendi more, videlicet in Germanica, non Gallica fluminis ripa statuamus conditam erectamque. Neque desunt nobis sententiae rationes, ut opinor, plus quam probabiles. Principio quidem, quod ut mox demonstratum ibimus, prisci eam Vbii struxere patrio numini, antequam in sinistram amnis ripam sedes transtulerant. Tum vero propterea, quod Cornelius

An-

Annal. I. 59. tradat Arminium, Germanicae libertatis vindicem assertoremque, volitantem per Cheruscos, arma in Segestem, arma in Caesarem Germanicum poscentem, hoc apud eos sarcasmo usum inter cetera: *Coleret Segestes victam ripam! redderet filio sacerdotium!* Nimirum Segestes Germanorum horumque belli ducis Arminii consulta suamque adeo patriam ante Quintilio Varo, & nuper admodum Germanico prodiderat: pertracto in partes Segimundo filio, apud Aram Vbiorum antea sacerdote, post profugo ab Vbiis ad Germanos, bellum in Romanos meditantibus. Quae Segestis perfidia cum vehementer ureret Arminium, ereptaque sibi nuper uxor, ejus filia, ab Romanis esset, non sine patris compacto & communi cum illis fraude; probris & contumeliis coniectis in Caesarem exercitumque, *quorum tot manus unam mulierculam avexerint*, hanc addebat hostili in focerum animo irrifionem & minas, tanquam in cumulum: *Colat victam Rheni ripam!* puta, quam Romani ante cladem Varianam Germanis cis flumen eripuissent. *Reddat filio sacerdotium*; si possit! perinde quasi dicat: fore penes se & socios, ubi bellum contra Romanos proseguendum decernerent victo-

Etoriaque uti vellent, ut poenas perfidiae
 ab Segeste reposcerent, eique agrum ad
 Rheni ripam adimerent, quem pro amissa
 paterna ditione redditurum sibi Caesarem,
 amicitiae praemium, in spem venisset.
 Sed neque hoc affatim vindictae esse,
 nisi & filius in perpetuum exuatur sacerdotio,
 quo ille, desertis Vbiis Romanorum sociis,
 se quidem amore patriae lubens volensque
 nuper abdicasset; nunc vero, perduellem factum,
 recuperaturum confideret, postquam cum pater
 cum legatis ad Caesarem misisset, Romano
 cum praesidio in Gallicam Rheni ripam
 conducendum. Blennus sit, cui quidem
 his ex verbis totaque oratione Arminii non
 fiat perspicuum, Vbiorum aram nequaquam
 in Gallia: non Bonnae; sed in adversa
 Germanica fluminis ripa sitam fuisse.
 Secus enim qui ratio constet Arminio?
 qui in parte futurae calamitatis soceri reputet
 abrogandum, nec restituendum olim Segimundo
 insulae honorem dignitatemque; nisi Aram in
 Germanorum adversum Romanos in foedera coeuntium
 potestate ac ditione esse, aut vero proxime
 futuram censuisset bello quod moliebatur
 iterum: nisi adeo apud citiorem Rhenum,
 in agro ab Vbiis deserto,

to, perstitisset? Adde, quod Germanicus non ita pridem Segestis liberis, patre pro juventa (soliti enim Germani olim in sacerdotum collegia principum filios juvenes cooptare, juxta cum Romanis, de quibus infra Gruteri inscriptiones, Capitolinus in M. Antonino cap. 4. & Lampridius in Commodio cap. 1.) & errore filii veniam poscente, filiam vero necessitate ad nuptias Arminii adactam fatente, incolumitatem & ipsi *sedem vetere in provincia* erat pollicitus, Annal. I. 58. haud dubie in agro cisrhenano, quem Romanis parentem ab annis circiter viginti ante nuperum bellum & Vari cladem, nunc Germani suae ditionis fecerant, aut se facturos propediem spem animo conceperant. Sic vero noster loqui amat; Germanicumque *veterem* aram, Druso patri nuper ad Luppiam positam, restituisse ait Annal. II. 7.

V. Dices, in hostili cis Rhenum haud videri Arae locum esse, qui ex aequo pateat Vbiis Rheno transgressis. At inquam ego: coluisse oppositam ripam populos & Romanis & Vbiis non inimicos; & quidem usque ab eo tempore, quo hi flumen transiere. Erat enim e regione Agrippinensium *Jubonum*, seu mavis, *Jugonum* (si

48 DE ARA VBIORUM.
(si tamen proba est utraque lectio) civi-
tas, Romanis socia, qui proxime Rhe-
num partem agri ab Vbiis relictis occupa-
verant, Annal. XIII. 57. Sicambrorum
Vbiorumque, a M. Agrippa & Tiberio,
ut supra dictum, in Galliam traductorum
reliquiae; Strabone indice lib. IV. Infi-
mae sortis homines, ut opinor, qui agri-
culturam exercerent: tantum ditioribus
& qui mercaturam cum Galliis facerent,
solum vertentibus. Videnturque aut Ten-
pulsis alioque concedentibus, illic lares
penatesque collocasse. Sed & Iuhonum
latus ac tergum versus superiorem Rhe-
num Mattiaci clausere: qui provinciales
erant & Romanae ditionis. (Vid. Tac-
tus Germ. 29.) sedesque habebant inter
illos & Sedusios. Nam protulerat, ante
Vari cladem, (ita noster l. c.) magnitudo
populi Romani ultra Rhenum utraque veti-
res terminos. reverentiam. Hoc in
Mattiaci. Veteri-
que tractum,
cerum po
Rufus,

Germaniae praefectus, *reclusit specus quae-
rendis venis argenti*, Annal. XI. 20. Id
quod & nunc hisdem in regionibus effo-
ditur; verum ita, ut pariter atque olim
Romanis, eodem auctore Tacito, *tenuis
fructus, nec in longum sit*. Major vis ferri,
generosi chalybis aerisque Cyprii nos
beat. Addo Plinium Nat. Hist. XXXI. 2.
*Sunt & Mattiaci in Germania fontes trans
Rhenum, quorum haustus triduo fervet*.
Quae quidem caloris vehementia num no-
stris temporibus thermis Empfanis, Vuis-
badensibus, & quae serius frequentari coe-
ptae, Sualbacensibus insit, alii judicent.

VI. Injecta modo *Juhonum* mentione,
non possumus non in laudatum Taciti lo-
cum digredi, atque ejus gentis, si pote,
antiquam appellationem restituere. Mon-
strosum nomen esse, vix solo in Germa-
nico natum, facile cuivis non obesae na-
ris subolet. Veram lectionem character
probat, quo Taciti postremi An-
tiqui. Quod utinam una cum hi-
is illius exemplum fuisset
in manuscriptis codi-
cerent! Suspicionem fuisse
ardicam, qua medio
descripti. Vide eam
in Ital. p. 214. alibi.
Hac

(si tamen proba est utraque lectio) *civitas*, *Romanis socia*; qui proxime Rhenum partem agri ab Vbiis relictis occupaverant, Annal. XIII. 57. Sicambrorum Vbiorumque, a M. Agrippa & Tiberio, ut supra dictum, in Galliam traductorum reliquiae; Strabone indice lib. IV. Infimae sortis homines, ut opinor, qui agriculturam exercerent: tantum ditioribus & qui mercaturam cum Galliis facerent, solum vertentibus. Videnturque aut Tenteris Vsipectisve permixti, aut his expulsis alioque concedentibus, illic lares penatesque collocasse. Sed & Juhonum latus ac tergum versus superiorem Rhenum *Mattiaci* clausere: qui provinciales erant & Romanae ditionis. (Vid. Tacitus Germ. 29.) sedesque habebant inter illos & Sedusios. Nam *protulerat*, ante Vari cladem, (ita noster l. c.) *magnitudo populi Romani ultra Rhenum ultraque veteres terminos imperii reverentiam*. Hoc in Mattiacorum agro, qua Rhenum attingit, (Juvat eo excurrere in gratiam Nassavorum, meorum popularium) Veteraviam complexo terrarumque tractum, quem hodie **den Westerwald** vocamus, Tacito superstite, rerum potente Vespasiano, Curtius Rufus, inferiori Ger-

Germaniae praefectus, *reclusit specus quae-
rendis venis argenti*, Annal. XI. 20. Id
quod & nunc hisdem in regionibus effo-
ditur; verum ita, ut pariter atque olim
Romanis, eodem auctore Tacito, *tenuis
fructus, nec in longum sit*. Major vis ferri,
generosi chalybis aerisque Cyprii nos
beat. Addo Plinium Nat. Hist. XXXI. 2.
*Sunt & Mattiaci in Germania fontes trans
Rhenum, quorum haustus triduo fervet*.
Quae quidem caloris vehementia num no-
stris temporibus thermis Empsanis, Vuis-
badensibus, & quae serius frequentari coe-
ptae, Sualbacensibus insit, alii judicent.

VI. Injecta modo *Fuhonum* mentione,
non possumus non in laudatum Taciti lo-
cum digredi, atque ejus gentis, si pote,
antiquam appellationem restituere. Mon-
strosum nomen esse, vix solo in Germa-
nico natum, facile cuivis non obesae na-
ris subolet. Veram lectionem character
proditurus erat, quo Taciti postremi An-
nales exarati. Quod utinam una cum hi-
storiiis Cornelianis illius exemplum fuisset
editum, quum primum e manuscriptis codi-
cibus publici juris fierent! Suspicio fuisse
scripturam Longobardicam, qua medio
aevo Latini auctores descripti. Vide eam
apud Mabillonium Itin. Ital. p. 214. alibi.

D

Hac

Hac dextrum cornu literae V. majusculae, paulo depressius, festinantis librarii calamo cum sequente litera I minuscula coaluit; unde *Jhuonum* effinxere primi editores pro *Vibonum*: quam veram lectionem esse quovis pretio decertem. Ita non minore oscitantia ex *Vigevonibus*, Germaniae populo, Plinio & Melae memorato, factos *Ingevones*, *Vi* detorto in *In*, conjectat Beatus Rhenanus Rer. Germ. lib. III. Eademque ab litera V. negligentius picta censeo esse, quod nunc editi codices Taciti Germ. cap. 40. legant *Nuithones*, pro eo, quod Tacitus scripserat *Vithones*, ~~Witten~~: oppositi Suarodonibus ~~denen Swarden~~ seu ~~Schwarzen~~. Ex *Vithones* Italus medii aevi librarius finxit *Vuithones*, (solent enim Itali V consonae vocalem u adjicere, cum reddunt Germanorum ~~W~~.) dein alius monstrosiore errore *Nuithones*. Sed veniamus in rem praesentem. Adjuvat optimus Florentinus codex, qui habet *Vibonum*; Curtio Pichena teste: confusum nomen cum Vibonensibus, oppidi Campaniae incolis, de quo Plinius III. 5. *Vithones* dicti olim vernacule quasi ~~Wephen~~/ vocabulo *milvos* connotante: sive incerta ac fortuita de causa; seu maxis ob mil-

vinam rapacitatem, quae haud secus ac ἱππόγυμοι, quos apud Lucianum Homericus finxit Vlysses, proximos Germanos, suos atque Romanorum hostes, infestarent, seu potius quod milvi iis essent pro insignibus. De his Tacitus Hist. IV.

22. *Hinc veteratarum cohortium signa, inde depromptae sylvarum laevisque ferarum imagines, ut cuique genti (Germanicae) inire proelium mos est.* Hospes sit in rebus veteris

Germaniae, qui nesciat imposita populis nomina a ferocia bellicae studio. Quid?

quod alii libri civitatem *Jugonum* exhibentes a *jugendo*, quod milvorum est, genui-

nam veteremque lectionem peregrina sub veste ostendant: Latine reddituri scilicet

vim nominis Germanici, paulo insolentioris visi. Dehinc transit in proprium

nomen virorum: forte quod & hi, aut majores eorum, clypeis gererent milvo-

rum imagines loco gentilitiorum insignium, *Wibo* primus Osnabrugensium

episcopus. Sic enim genuinum nomen & ut olim scribebatur, non Wichonis, ut

alii, ex autographis restituit doctissimus Paderbornensis Praeful, Ferd. Bursten-

bergius, ad calcem Monument. Paderborn. pag. 319. & 321. Inde composita

Germanorum nomina ~~Wichbold~~ / ~~Wig-~~
D 2
bert

bert & Richard. Trita vero etiam Germanis quondam nominum terminatio in *o* vel *on*: sic *Aliso* vel *Alison*, castellum Tacito nobilitatum: nunc **Elsen** / vicus ad Luppiae & Almae confluentes. Sic aliquot post seculis, in confessione fidei, subjecta canonibus concilii Listinensis A. C. IOCCXLIII. vetustissima lingua Teutonica: *Gelobis tu in Christ Godes suno?* Et Vangiones, Ambrones, Eburones, gentes Germanico usae idiomate.

VII. Igitur Aram in ripa cisrhenana domicilium habuisse, adhuc demonstravimus. Quem locum vero inibi occupaverit, nunc nobis exquirendum est. Et aream quidem, cui imposita, lucumque circum confitum, longum exhaustisse aevum, omnes norunt. Neque ut eorum vel vestigium relinqueretur, passi fuerant, ut alibi, ita hic quoque, primi Christiani praesules: veriti ne plebs ad veterem superstitionem relaberetur. Quod si tamen in mentem nobis revocemus, quae supra §. 3. enotavimus; promptum est suspectare duas legiones nuper, seditione mota, ab A. Caecina legato in civitatem Vbiorum reductas, Annal. I. 37. tum praeter ordinem hiemasse proxime Coloniam Agrippinensium; veteranos autem ad praefidia

fidia agitanda trans Rhenum missos, in adversa vicinaque Rheni ripa, ubi nunc Tuitium, **Deutz** / oppidum Colonienſi Archiepiſcopatui cum pleraque omni Vbiorum regione adſcriptum: atque illic vicino in luco, quemadmodum mos erat, Aram exſtructam: apud quam legati ab Senatu Romano Caſarem Germanicum adiere: qui videtur plurimum diverſatus in ipſa Vbiorum urbe & prope eam, loco quem diximus; ſive in gratiam uxoris ſuae Agrippinae, Auguſtineptis, patrisque ejus Agrippae; ſive quod alia ipſum eo invitarent animi corporiſve oblectamenta; ſeu quod trans Rhenum (adſpectu Galliae dico) locum tutum arbitretur a furore militum. Id quod & Lipſius eo perſpexit uſque, ut propius adfuſſe ab Vbiorum oppido Aram dictaret, in Annal, I. 57. Equidem uxor Germanici inde a perduellionis reis iisdem duarum legionum caſtris, atque adeo ab Arae vicinia, perrexit cum muliebri agmine ad Treveros, Annal. I. 40. 41. Et pars militum in via Agrippinae occuſantes, plurimi ad Germanicum reſſi erant, qui in circumfuſos inter cetera his verbis invexit: *Quod nomen huic coetui dabo? militesne appellem, qui filium imperatoris*

bert & Richard. Trita vero etiam Germanis quondam nominum terminatio in *o* vel *on*: sic *Aliso* vel *Alison*, castellum Tacito nobilitatum: nunc **Elsen** / vicus ad Luppiae & Almae confluentes. Sic aliquot post seculis, in confessione fidei, subiecta canonibus concilii Listinensis A. C. IOCCXLIII. vetustissima lingua Teutonica: *Gelobis tu in Christ Godes suno?* Et Vangiones, Ambrones, Eburones, gentes Germanico usae idiomate.

VII. Igitur Aram in ripa cistrhenana domicilium habuisse, adhuc demonstravimus. Quem locum vero inibi occupaverit, nunc nobis exquirendum est. Et aream quidem, cui imposita, lucumque circum consitum, longum exhaustisse aevum, omnes norunt. Neque ut eorum vel vestigium relinqueretur, passi fuerant, ut alibi, ita hic quoque, primi Christiani praesules: veriti ne plebs ad veterem superstitionem relaberetur. Quod si tamen in mentem nobis revocemus, quae supra §. 3. enotavimus; promptum est suspectare duas legiones nuper, seditione mota, ab A. Caecina legato in civitatem Vbiorum reductas, Annal. I. 37. tum praeter ordinem hiemasse proxime Coloniam Agrippinensium; veteranos autem ad praesidia

fidia agitanda trans Rhenum missos, in adversa vicinaque Rheni ripa, ubi nunc Tuitium, **Deutz** / oppidum Coloniensi Archiepiscopatui cum pleraque omni Vbiorum regione adscriptum: atque illic vicino in luco, quemadmodum mos erat, Aram exstructam: apud quam legati ab Senatu Romano Caesarem Germanicum adiere: qui videtur plurimum diversatus in ipsa Vbiorum urbe & prope eam, loco quem diximus; sive in gratiam uxoris suae Agrippinae, Augusti neptis, patrisque ejus Agrippae; sive quod alia ipsum eo invitarent animi corporisve oblectamenta; seu quod trans Rhenum (ad spectu Galliae dico) locum tutum arbitraretur a furore militum. Id quod & Lipsius eo perspexit usque, ut propius adfuisse ab Vbiorum oppido Aram dictaret, in Annal, I. 57. Equidem uxor Germanici inde a perduellionis reis iisdem duarum legionum castris, atque adeo ab Arae vicinia, perrexit cum muliebri agmine ad Treveros, Annal. I. 40. 41. Et pars militum in via Agrippinae occursantes, plurimi ad Germanicum regressi erant, qui in circumfusus inter cetera his verbis invexit: *Quod nomen huic coetui dabo? militesne appellem, qui filium imperatoris*

vestri (Tiberii, qui se adoptasset; vel sui ipsius, cui filius infans, Cajus Caligula, deducendus cum matre e castris in Treverorum coloniam: nequidquam vindicaturus injuriam eodem Caligula, rerum potiente; ut Suetonius cap. 48.) *vallo & armis circumfeditis?* Ut vallum circa castra, non ex ordine, sed tumultuarie illic posita, recens egerint, ad detinendum custodiendumque Germanicum & Cajum filium: nec non causa oppugnandi ac diripiendi Vbiorum oppidi; quicquid contra in h. l. Freinshemius. Namque paulo ante eodem Germanico, Moguntiaci agenti, de inferiore exercitu nunciabatur *destinasse excidio Vbiorum oppidum*, Annal. I. 36. Id vero de numerosiore milite iisdemque binis legionibus, hoc oppidum, posthinc Coloniam Agrippinensem de filiae Germanici nomine appellandum, obsidentibus acceperim: *turpi agmine*, ut noster cap. 37. qui vel effracta domo Germanici necem ei intenderant, ni vexillum traderet, cap. 39. De Agrippinae, inquam, colonia Cornelium acceperim; nec immerito: ut quam unam *Vbiorum oppidi* appellat nomine; non item Bonnam: non alium locum in Vbiis, quisquis est; Annal. XII. 27. Ergo duae le-

gio-

giones illae cum veteranis tum subistere apud Coloniam Agrippinensem: atque ibi locus, quo legati Germanicum adiere: adeoque & Ara. Porro ipsum nomen loci **Deutz** / si quid video, priscam superstitionem redolet. Descendit enim ab eo, quod Tacito *Tuisco* vel *Tentus*; estque super, ut omnes norunt, in *Teutoburg* (unde *saltui Teutoburgiensi* nomen, Annal. I. 60.) olim Aegyptiis *Θωθ* vel *Θωθ*, teste Eusebio Praepar. Evang. I. 9. vernacule **Θeut** / vel **Deut** aut **Diet** (molliore litera, quae procedenti aevo placuit; unde **Detmold** hodie, quod olim **Θetmelle** vel **Θietmalle**; sic **Diedenhofen** pro **Θhiedenhofen** / **Dietz** pro **Θietz**) vetustissima Germanica Mercurii appellatio: quem aliter *Wodan* seu *Godan*, **Gott** / per excellentiam a suis quorumvis locorum Germaniae cultoribus nuncupatum, *Theutatis* nomine inter Deos dicatum maxime Longobardis, Germaniarum populo, Paulus Diaconus memoriae prodidit lib. XVIII. de Gestis eorum. Hinc de Germanis quoque capiendus Lactantius Instit. I. 21. *Galli Hesum & Theutatem humano cruore placabant Deos*. Et sexcentis locis atque oppidis aliis Germaniae, sive a *Theut*, seu a *Godan*, inibi

culto gentilitio ritu, olim nomen impositum, pridem viris doctis liquido comprobatum est, quos laudat Furstenbergius Monum. Paderborn. pag. 38. Verum de Mercurio mox plura.

CAPUT SECUNDUM.

*De tempore, quo condita, & cui
tanquam Numini dicata ab
Vbiis Ara. Deque Vbio-
rum sacerdotibus.*

A R G U M E N T U M.

Vbiorum Ara Deo patrio, & quidem Mercurio consecrata fuit; II. Non item Augusto Caesari: controversante Justo Lipsio. III. Qui sacerdotes; an e Druidarum schola. IV. Epilogus.

Qui de Divo Materno, infelici Vbiorum Arae destructore, ut supra dictum, composuere fabulam, iidem Mercurio tanquam numini dicatam volunt. Neque multum a veri abludunt similitudine: ni ipsam contingunt veri metam; veluti prisca fabularum licentia saepe

pe nonnihil trahit ex vero. Nam & Gallos & Germanos, utriusque Rheni ripae accolae, Deum maxime Mercurium coluisse, cujus sint plurima simulacra, in lucis locisque publicis exposita, quem omnium inventorem artium ferant, quem ad quaestus pecuniae mercaturasque habere vim maximam arbitrentur, Caesare & Tacito auctoribus constat. Nec mirum & Vbios eundem Mercurium praecipua religione profecutos; ut quos idem Caesar laudavit ceteris Germanis humaniores, propterea quod Rhenum attingant, multique ad eos mercatores ventitent, & ipsi ob propinquitatem Gallicis sint moribus adsuetae, Bell. Gall. IV. 3. Et fidem facit vetus inscriptio, reperta in Gallica Rheni ripa apud castellum *Wasselburg*: servata Grutero Inscript. pag. 54.

DEO MERCURIO

ALTEGIAM TEGULITIAM COMPOSITAM

SEVERINUS SATULLINUS C. F.

EX VOTO POSUIT L. L. M.

Altegia eadem quae *attegia*: indicante ipsa illius scriptura barbarae vocis originem, frustra quae e Latio ab *attegendo* repetente Salmasio in Solinum p. 220.

Maurorum enim mapalia attegias appellavit Juvonalis Sat. XIV. 196.

Dirue Maurorum attegias, castella Brigantum.

Estque illorum idiomate الطخية *umbraculum*, *tentorium*: ab etymo طخي *expandit*. Et vetus onomasticum: *Attegiae*, *αττηγια*. Rufinus item reddidit *compoti attegias*, quod Josephus Bell. Jud. VII. dixerat *αττηγοισις* *δαι*. Neque vero legirim *Satullinus*, sed *Catullinus*: suctum Romanorum nomen, quod vide apud Spartianum in Severo cap. 13, Reperias enim tum Latina Vbiorum, Batavorum aliorumque provincialium nomina. Fuit haec privata aedicula Mercurio posita. Ergone publica ara Vbiorum eidem dicta? Ita vero Romanis usu receptum, ut privati Dii iidem essent, qui publici. Hinc lex XII. Tabularum apud Ciceronem II. de Legibus: *Separatim nemo habessit Deos: neve novos, sed nec advenas, nisi publice adscitos, privatim colunto*. Bructeri quoque, Germaniae populus, ad Luppiam flumen in lucis aras habuere, apud quas tribunos ac primorum ordinum centuriones e copiis Varianis mactarunt; quemadmodum Marti ac Mercurio (*penetralibus Germaniae Diis*, quos vocavit Arminius, An-

Annal. II. 10.) Hermunduros proelio fundendos Catti devovere. Tacitus Annal. I. 61. & XIII. 57. De his Lucanus IV. 444.

*Et quibus immittis placatur sanguine diro
Teutates, horrensque feris altaribus Hesus.*

Sic Eburones, gens Germanica ad Mosam, Lunae inter Deos habitae aram statuisse videntur; unde oppido *Arlun* in Ducatu Luxenburgico nomen: quasi dicas *Aram Lunae*. Et Lunam Deorum numero Germanos duxisse doctissimus Imperator commentatus est, Bell. Gall. VI. 21. Praeter Mercurium tamen & Martem inter numina Vbios habuisse e Suetonio colligas perhibente, Vitellium Imperatorem *misisse pugionem Othonis, quo is se occiderat, in Agrippinensem Coloniam, Marti dedicandum*: quod in ea primum esset ab exercitu Imperator consalutatus. Nisi malis suspensum pugionem apud aram Martis, qualem in porta Praetoria legionum castra praeferebant. Templum vero etiam Bonnae Marti dicatum fuisse, probat vetus lapis, inibi repertus, & descriptus Campio Epist. 3. Modii ad Lipsium, quae exstat inter ejus Novantiquas Lectiones, recensitas Grutero Lampad. Art. tom. V.

PRO.

PRO. SALVTE. IMPP.

DIOCLETIANI. ET. MAXIMI

ANI. AVGG. CONSTANTII...

ET. MAXIMIANI. NOBB.

CAESS. TEMPLVM. MARTI ::

MILITARIS. VETVSTATE. COL

LAPSVM. AVR. SI || TVS. PRAE

FEC. IM. S. A. SOLO. RESTI

TVIT. DIE XIII. KAL. OC.

:: VSCO. ET. || NVLINO. COS.

Lego & expono: *Pro salute Imperatorum, Diocletiani & Maximiani Herculei, adsciti ab illo in societatem imperii, Augustorum, Constantii & Maximiani Galerii (quorum ille tum Galliam pacaverat, Alemannorum LX. millibus caesis. Eutrop. IX. 15.) nobilissimorum Caesarum, templum Martis militaris, vetustate collapsum, Aurelius Sextus, praefectus auxilium (Putares eundem esse aut certe ex eadem familia cum Sexto Aurelio Victore, qui auctor creditur libri de Viris illustribus urbis Romae & de Caesaribus, floruitque sub Constantio) impensa sua a solo restituit, die XIII. Kal. Oct. Tusco & Anulino coff. Marti militari hic nomen est (vix legas alibi) non quod Vbii, cum ab Augusto essent in Galliam traducti, eo in templo aram ipsorum de nomine appellandam*
con-

constituissent, ad quam jurisjurandi Deorumque religione se adstringerent, in fide mansuros ac militaturos contra hostes Romani nominis: nec quod aram illic Augusto in beneficiis memoriam consecrassent, ut Campius voluit dicto loco & cum eo Lipsius; sed quod milites hoc in fano vel sacramentum dicerent, vel sacrum solenne Marti quotannis facerent. Hinc militaris dictus; quia cultus inibi a militibus, non item ab Vbiorum Bonensium plebe. Neque vero paenulam quisquam nobis Grammaticus injiciat, caussatus, non altare, sed aram Vbiorum dictari Cornelio: *aras* autem solis Diis inferis maximeque Principibus, *altaria* Superis poni atque inferis. Scio Servii hanc subtilitatem esse in quintam Eclogam Virgilii; sed nec clam me est, id discriminis non observari auctoribus, atque ipsi nostro, locis in medium prolatis: idemque Solis ac Veneris aras memorat, qui inter superos dicati.

II. Huc vero ades, Juste Lipsi, cui plurimum noster Cornelius, & tute ipsi debes! Faxis, tecum signa conferam: hastatus miles cum triario. Ad Annal. I. 57. de Ara nostra adspergis ista: *Quicquid hodie sit, puto originem ei loco a veneratione*

ratione Augusti, cui nova coelsti ara illis, recepta adulatione, exstructa, uti ara Lugduni: Et ad eam sacerdotes ex primoribus gentis, inter quos Segimundus. Nitar pro veritate, pace tua, quia causae, nisi fallor, bonitas a me est. Dicis Aram positam erepti e vivis Augusti manibus, uti aram Lugduni. Non repugno, quod ad Lugdunenses, de quibus epitome Livii lib. CXXXVII. Ara D. Caesari ad confluentem Araris Et Rhodani dedicata; & Suetonius in Claudio cap. 2. Adde Narbonensem plebem, ejus arae inscriptionem ex Adolphi Occonis Numismatibus dabit Rosinus Ant. Rom. lib. II. cap. 2. Sed heus, doctissime Lipsi! dictas Augusto, novo coelsti, sacramentum pariter ab Vbiis Aram. Quo rei indicio? quo teste? Recepta, inquis, adulatione: gentium puta, quae Augusti imperio collum subdidere; ergo & Vbiorum. Consecutio nulla. Quid, si liberalis sim, largiarque dedicasse & Vbios Augusto aram eodem Mercurii lueo, addito simulacro ejus, de more: ideoque captum Germanicum ejus loci amore quodam ac dulcedine? Nihil tamen ad hanc, de qua sermo nobis. Credis Cornelio? Scio non detracturum fidem verbis tuae Musae, tui amo-

amoris. Audi eum de Segimundo, Segestis filio: *Anno*, ait, *quo Germaniae descivere, sacerdos apud Aram Vbiorum creatus, ruperat vittas, profugus ad rebelles*, Annal. I. 57. Ergone Ara jam tum fuit in Vbiis, quum Germani ab Romanis desciscerent? Id vero affirmat Tacitus: nequaquam tacite: sed aperte & rotunde. Quaerendum igitur, quo de Germaniarum motu exaudiri velit: quo tempore, quo anno factus. Gemina Germanorum rebellio ante Caesarem Germanicum, imperante Augusto, fertur rerum Romanarum scriptoribus; ipseque Tacitus eodem libro cap. 10. perstrinxit *Lollianam Varianamque cladem*, deque iis conquestum inquit populum Romanum, ut quas vitio daret secus administratae reipublicae extremis annis Augusti; suffragante Suetonio in Augusto cap. 23. Quicquid sit de rebellionem illa; novimus Romanos, *raptores orbis*, quos vocat Galgacus. Scotus apud Tacitum Vita Agricolae, solitos in culpam vertere, quod vero rei vocabulo est creptam injuria libertatem asserere. Et M. Lollius quidem (ut nihil dicam de Julio Caesare, quem ante bis in Germania infelicititer pugnasse non dissimulavit Eutropius lib. VI.

utut

utut eam rem suis commentariis praeteriret Caesar, ignominiosum ratus nullibi non vincere: ut jure quodam suo in ipso infidelitatem notaret Asinius Pollio) primam cladem a Germanis acceperat, amissa aquila quintae legionis. Auctor Vellejus Paterculus lib. II. 98. Hinc cura Germanici belli Druso delegata: eoque anno urbis IO CCXLV. defuncto (ut Dio lib. LV.) fratri Tiberio Neroni. Vix tamen confectum bellum, quum Tiberio in urbem regresso, primum Germania, ac dein iterum iterumque rebellaret, exeunte imperio Augusti; eodem Vellejo teste, qui ipse rebus tum gestis interfuit, Neronianarum laudum praeco nimius. Ad extremum, quum bello subacta a Druso pars Germaniae circiter viginti annis, *brevi gaudio*, ut Florus, aegre in officio contineretur; Quintilius Varus, superstitie etiam Augusto (omnes norunt) graviore cum trium legionum jactura ab Arminio oppressus, necessitatem Augusto imposuit, quamobrem ad eam vindicandam Germanicum proconsulari potestate in Germaniam mitteret, octo legionibus impositum: eoipse anno quo Nolae in Campania decesserat: a quo Annales suosexorsus roster, duobus Sextis, Pompejo & Apu-

Apulejo coss. quippe exercitui ad Rhenum jam praeerat Germanicus excessu Augusti nuntiato. Sueton. in Caligula cap. I. Illam Vari cladem tute, Lipsi, rejicis in annum urbis IO CCLXVII. Ego vero uno anno priorem dixerim, atque ad quintum ante obitum Augusti retulerim, qui desit in vivis esse A. IO CCLXVII. quem diximus. Ita enim Tacitus Annal. I. 62. *Igitur Romanus, qui aderat exercitus, sextum post cladis Varianae annum, trium legionum ossa maesti simul & infensi condebant.* Sed esto; de quota Germanorum cunque defectione ante Germanicum ad Rhenum missum sermo sit Cornelio; perinde vincam. Postremam tamen adspicere magis placet: ut quam secuta Variana clades, Romanis infaustior ac paene exitiabilis, ob eamque causam Historici populi que Romani recenti memoriae infixam altius: ait enim simpliciter & signate: *Anno, quo Germaniae descivere; nimirum, quo illae jugum excusserant, & flumine (Rheno) non Oceano defendebantur; Britannis testibus, Agric. cap. 15.* Atqui hoc factum deletis copiis Varianis: atque adeo vivo Augusto. Quum dicit *Germanias*, numero multitudinis; non vult intelligi de superiore & inferiore ad utramque Rheni

E

ri.

ripam, ut saepe alibi; sed de utraque ad
 dextram ejus fluminis ripam: usque a
 Mattiacis, de quibus supra, ad Oceanum,
 atque inde ad Albim; quippe gentes eo
 terrarum tractu fitas Drusus & Tiberius
 ante subegerant. Deinde Segestes eodem,
 quo haec gesta sunt, anno pro filio juve-
 ne intercessit apud Germanicum, ut red-
 deret, non multis abhinc annis, sed nu-
 per admodum ademtum sacerdotium: al-
 legatque suam in Romanos fidem, qui
 violati foederis non ita pridem apud Va-
 rum reum fecisset, detulissetque Armi-
 nium, Annal. I. 58. Nondum das manus?
 vis plura, Lipfi? Age vero, adde, quod
 Segimundus non eodem ipso anno, quo
 Germani desciverant, sacerdos apud Aram
 Vbiorum creatus dicatur Cornelio; sed
 tum vero *rupisse vittas, profugum ad re-
 belles*: ut quod unum memoria dignum
 atque ad rem superiore & praesente bello
 gestam pertinere probe suo judicio arbi-
 tratus est. Adde, quod Livio sit altum
 silentium de constituta Augusto Caesari
 in Vbiis ara eo loco, quo data opera de-
 dicatam eidem a Lugdunensibus aram
 perscripsit; idemque de ceteris auctori-
 bus tenendum, qui res Augusti persecuti
 sunt. Adde in cumulum, quod ad susce-
 ptum

ptum usque ab Vbiis Christianismum aram
superstitasse non sublesta fidei auctores
tradiderint. Vbiosne vero interea tempo-
ris non saevuisse in Romanorum principis
monumentum, foedae adulationis notam
& indicem, putabis; quum exempli gra-
tia, bellum parantibus Batavis, una cum
Treveris consilii societatem acciperent
perficerentque destinata, excussuri e cer-
vicibus servitutis jugum? Hist. IV. 77.
Nonne mutata rerum facie, aram e me-
dio sustulissent; quemadmodum Germani
transrhenani, duce Arminio, Drusi tu-
mulum & aram ad Luppiam disjecerant?
Annal. II. 7.

III. Adhuc de Ara dictum. Sacros ve-
terum Germanorum ritus ut nunc attin-
gamus, nemo a nobis jure flagitet: ut
quos perscribere ipse supersedit Tacitus;
sive quod a sacris Romanorum non mul-
tum abhorrent; sive quod efferre in vul-
gus Deorum ceremonias nefas esset, pari
ille quidem cum Cicerone consilio, ora-
tione pro Domo sua: *Nihil loquor de Pon-
tificio jure, nihil de ipsius verbis dedicatio-
nis, nihil de religione, ceremoniis. Non dis-
simulo me nescire ea, quae etiamsi scirem,
dissimularem, ne aliis molestus, vobis etiam
curiosus videar.* Dabunt alii, quae sciri
E 2 possunt

possunt ex Romanorum aliarumque gentium cum Germanorum ritibus convenientia. Verbum addimus de materia & forma altarium. Plerumque lapis cespiti imponebatur. Est tamen, ubi structurae artificio superbirent; quod de Ara Crodonis, in arce *Hartzburg* prope Goslariam, observavit Heineccius peculiari libro de Crodone. Nec scio, an Vbiorum Ara digna sit olim habita, quae literarum monumentis celebraretur; nisi & reliquas cum mole antecelluisset, tum aedificii praestantia. Sed nunc disquirimus, quibus Vbii sacerdotibus usi: num e Druidarum familia; an gentilitiis suisque institutis sacra Deo patrio fecerint? Et Cajus Caesar quidem de nostris majoribus prodiderat, *neque Druidas habere, qui rebus divinis praesint, neque sacrificiis studere;* Bell. Gall. VI. 21. Falso utrumque: nam sacerdotes aluisse Tacitus auctor est libello de Germania; utcunque Druidarum non appellet nomine: quo venisse adhuc eorum collegia sola in Britannia Galliaque videntur. Et sacrificasse homines superius visum: manifesto indicio, hos a Druidarum ceteris institutis non fuisse alienos. Erat enim illa Britannis, a quibus initio profecta, dein Gallis, Germanis denique Rheno

Rheno propinquis, post quoque remotioribus, communis immanitas. Ac puto & horum e grege fuisse Liberum, quem apud Catts clarum sacerdotio cumque Arminio & sociis contra Varum conspirasse, nescio quo auctore, qua fide, observavit Aventinus Annal. Bojor. lib. II. Neque eam inficias & Vbios, Gallicis moribus adfuetos, inter primos Germanorum eadem sese olim dira superstitione obstrinxisse. Quum tamen sub Augusto & qui eum secuti, Imperatoribus, illa *ἀνδραποδισία* iteratis edictis coerceretur; æquum est credere & ipsos haud detrectasse obsequium, servatis ceteris Druidarum ceremoniis ritibusque, qui minus in Romanorum odium incurrerent. In ipsa vero Germania, præsertim apud Saxones, humanae hostiae usu retentæ sunt, donec sacris Christianis initiarentur. Id vincit Capitulatio, quam vocant, Caroli Magni, edia Furstenbergio e codice MS. Palatino Bibliothecæ Vaticanæ, ad calcem Monum. Paderb. pag. 323. *Si quis hominem Diabolo sacrificaverit, & in hostiam more paganorum Daemonibus obtulerit, morte moriatur.* Porro, sicut in Gallia olim Druidibus vel Dryadibus, quarum crebra mentio Historiæ Augu-

utut eam rem suis commentariis praeteriret Caesar, ignominiosum ratus nullibi non vincere: ut jure quodam suo in ipso infidelitatem notaret Asinius Pollio) primam cladem a Germanis acceperat, amissa aquila quintae legionis. Auctor Vellejus Paterculus lib. II. 98. Hinc cura Germanici belli Druso delegata: eoque anno urbis IO CCXLV. defuncto (ut Dio lib. LV.) fratri Tiberio Neroni. Vix tamen confectum bellum, quum Tiberio in urbem regresso, primum Germania, ac dein iterum iterumque rebellaret, exeunte imperio Augusti; eodem Vellejo teste, qui ipse rebus tum gestis interfuit, Neronianarum laudum praeco nimius. Ad extremum, quum bello subacta a Druso pars Germaniae circiter viginti annis, *brevi gaudio*, ut Florus, aegre in officio contineretur; Quintilius Varus, superstitie etiam Augusto (omnes norunt) graviore cum trium legionum jactura ab Arminio oppressus, necessitatem Augusto imposuit, quamobrem ad eam vindicandam Germanicum proconsulari potestate in Germaniam mitteret, octo legionibus impositum: eoipse anno quo Nolae in Campania decesserat: a quo Annales suosexorsus noster, duobus Sextis, Pompejo & Apu-

Apulejo coss. quippe exercitui ad Rhenum jam praeerat Germanicus excessu Augusti nuntiato. Sueton. in Caligula cap. 1. Illam Vari cladem tute, Lipsi, rejicis in annum urbis 10 CCLXVII. Ego vero uno anno priorem dixerim, atque ad quintum ante obitum Augusti retulerim, qui desit in vivis esse A. 10 CCLXVII. quem diximus. Ita enim Tacitus Annal. l. 62. *Igitur Romanus, qui aderat exercitus, sextum post cladis Varianae annum, trium legionum ossa maestis simul & infensis condebant.* Sed esto; de quota Germanorum cunque defectione ante Germanicum ad Rhenum missum sermo sit Cornelio; perinde vincam. Postremam tamen adspicere magis placet: ut quam secuta Variana clades Romanis infaustior ac paene exitiabilis, ob eamque causam Historici populi que Romani recenti memoriae infixam altius: ait enim simpliciter & signate: *Anno, quo Germaniae descivere; nimirum, quo illae jugum excusserant, & flumine (Rheno) non Oceano defendebantur; Britannis testibus, Agric. cap. 15.* Atqui hoc factum deletis copiis Varianis: atque adeo vivo Augusto. Quum dicit *Germanias*, numero multitudinis; non vult, intelligi de superiore & inferiore ad utramque Rheni

E

ri.

ripam, ut saepe alibi; sed de utraque ad dextram ejus fluminis ripam: usque a Mattiacis, de quibus supra, ad Oceanum, atque inde ad Albim; quippe gentes eorum terrarum tractu fitas Drusus & Tiberius ante subegerant. Deinde Segestes eodem, quo haec gesta sunt, anno pro filio juvene intercessit apud Germanicum, ut redderet, non multis abhinc annis, sed nuper admodum ademptum sacerdotium: allegatque suam in Romanos fidem, qui violati foederis non ita pridem apud Varum reum fecisset, detulissetque Arminium, Annal. I. 58. Nondum das manus? vis plura, Lipfi? Age vero, adde, quod Segimundus non eodem ipso anno, quo Germani desciverant, sacerdos apud Aram Vbiorum creatus dicatur Cornelio; sed tum vero *rupisse vittas, profugum ad rebelles*: ut quod unum memoria dignum atque ad rem superiore & praesente bello gestam pertinere probe suo judicio arbitratus est. Adde, quod Livio sit altum silentium de constituta Augusto Caesari in Vbiis ara eo loco, quo data opera dedicatam eidem a Lugdunensibus aram perscripsit; idemque de ceteris auctoribus tenendum, qui res Augusti persecuti sunt. Adde in cumulum, quod ad susceptum

ptum usque ab Vbiis Christianismum aram
superstitasse non sublestae fidei auctores
tradiderint. Vbiosne vero interea tempo-
ris non saevuisse in Romanorum principis
monumentum, foedae adulationis notam
& indicem, putabis; quum exempli gra-
tia, bellum parantibus Batavis, una cum
Treveris consilii societatem acciperent
perficerentque destinata, excussuri e cer-
vicibus servitutis jugum? Hist. IV. 77.
Nonne mutata rerum facie, aram e me-
dio sustulissent; quemadmodum Germani
transrhenani, duce Arminio, Drusi tu-
mulum & aram ad Luppiam disjecerant?
Annal. II. 7.

III. Adhuc de Ara dictum. Sacros ve-
terum Germanorum ritus ut nunc attin-
gamus, nemo a nobis jure flagitet: ut
quos perscribere ipse supersedit Tacitus;
sive quod a sacris Romanorum non mul-
tum abhorrerent; sive quod efferre in vul-
gus Deorum ceremonias nefas esset, pari
ille quidem cum Cicerone consilio, ora-
tione pro Domo sua: *Nihil loquor de Pon-
tificio jure, nihil de ipsius verbis dedicatio-
nis, nihil de religione, ceremoniis. Non dis-
simulo me nescire ea, quae etiam si scirem,
dissimularem, ne aliis molestus, vobis etiam
curiosus videar.* Dabunt alii, quae sciri
E 2 possunt

possunt ex Romanorum aliarumque gentium cum Germanorum ritibus convenientia. Verbum addimus de materia & forma altarium. Plerumque lapis cespiti imponebatur. Est tamen, ubi structurae artificio superbirent; quod de Ara Crodonis, in arce *Hartzburg* prope Goslarum, observavit Heineccius peculiari libro de Crodone. Nec scio, an Vbiorum Ara digna sit olim habita, quae literarum monumentis celebraretur; nisi & reliquas cum mole antecelluisset, tum aedificii praestantia. Sed nunc disquirimus, quibus Vbii sacerdotibus usi: num e Druidarum familia; an gentilitiis suisque institutis sacra Deo patrio fecerint? Et Cajus Caesar quidem de nostris majoribus prodiderat, *neque Druidas habere, qui rebus divinis praesint, neque sacrificiis studere*; Bell. Gall. VI. 21. Falso utrumque: nam sacerdotes aluisse Tacitus auctor est libello de Germania; utcunque Druidarum non appellet nomine: quo venisse adhuc eorum collegia sola in Britannia Galliaque videntur. Et sacrificasse homines superius visum: manifesto indicio, hos a Druidarum ceteris institutis non fuisse alienos. Erat enim illa Britannis, a quibus initio profecta, dein Gallis, Germanis denique Rheno

Rheno propinquis, post quoque remotioribus, communis immanitas. Ac puto & horum e grege fuisse Liberum, quem apud Catts clarum sacerdotio cumque Arminio & sociis contra Varum conspirasse, nescio quo auctore, qua fide, observavit Aventinus Annal. Bojor. lib. II. Neque eam inficias & Vbios, Gallicis moribus aduetos, inter primos Germanorum eadem sese olim dira superstitione obstrinxisse. Quum tamen sub Augusto & qui eum secuti, Imperatoribus, illa *ειδωποποδουλα* iteratis edictis coerceretur, aequum est credere & ipsos haud detrectasse obsequium, servatis ceteris Druidarum ceremoniis ritibusque, qui minus in Romanorum odium incurrerent. In ipsa vero Germania, praesertim apud Saxones, humanae hostiae usu retentae sunt, donec sacris Christianis initiarentur. Id vincit Capitulatio, quam vocant, Caroli Magni, edia Furstenbergio e codice MS. Palatino Bibliothecae Vaticanae, ad calcem Monum. Paderb. pag. 323. *Si quis hominem Diabolo sacrificaverit, & in hostiam more paganorum Daemonibus obtulerit, morte moriatur.* Porro, sicut in Gallia olim Druidibus vel Dryadibus, quarum crebra mentio Historiae Augu-

itae scriptoribus ; ita foeminis vaticiniis
 ac sortilegis plurimus apud Germanos,
 quales & Vbii erant, honor fuit habitus.
 In his Tacito celebrantur *Alrunia* atque
Velleda, quae nationis Bructerae, late
 imperitabat, cessura divinationem ditio-
 nemque *Gannae*, famosae mulieri sub Do-
 mitiano : cujus imposturae quum abiis-
 sent in proverbium, factum hinc opinor
 translatum Longobardis in Italiam priscum
 verbum *gannare*, nunc *ingannare*, hoc est,
fallere, *fraudes consuere*, & Latinis aucto-
 ribus medii aevi *subsannare*. Ac Vitellio
 vaticinatam Cattam mulierem, cui velut
 oraculo acquiesceret, ita demum firmiter
 ac diutissime imperaturum, si superstes
 parenti exstitisset, Suetonius auctor est.
 Huc referimus *Claudiam Sacratam*, Vbiam
 mulierem, qua cum Cerialem habuisse
 stupri consuetudinem ex vulgi fama nar-
 ravit Tacitus Hist. V. 23. Sed vereor,
 ne sacerdos fuerit collegii in Colonia
 Agrippinensi constituti Claudio Caesari
 consecrato atque in Deorum numerum re-
 lato. Tale collegium Romae, & quidni
 etiam in colonia ab se condita? in hono-
 rem mariti conscripserat Agrippina, ma-
 trona ejus; de quo idem Tacitus Anna.
 XIII. 2. *Decreti & a Senatu duo lictores,*
fla-

flaminium Claudiale, hoc est, ut esset flaminica Claudii. Aut vero puella sic dicta fuit, quod esset Deo patrio *sacrata*, praecipuaeque nobilitatis: quam Cerialis de rebus praesentibus consuleret; aut cui dona ferret, ut Germani Velledae, re bello feliciter gesta. Quo sensu Apulejus XI. metamorph. *sacratos* dixit & Augustinus de Civit. Dei II. 26. *electos sacratos*, hoc est, *sacerdotes* honoratiores, qui Deorum sacramentis & mysteriis initiati sunt. Vectius etiam Praetextatus, ut est apud Macrobius, Fabiae Aconiae uxori defunctae posuit hoc epitaphium, SACRATAE APUD ELEUSINAM JACCHO, CERERI ET CORAE, h. e. *Proserpinae*. Itaque ex his, quae diximus, nemini obscurum esse potest, & Segimundum, Vbiorum sacerdotem, e Druidarum schola fuisse atque in Gallia horum disciplina ritibusque imbutum. Quod ipsum & postmodum Germaniae principibus nobilibusque, Romanorum ac dehinc Francorum fociis, versum in morem videtur; etiam postquam Christo nomen dedere. Indeque ab antiquissimis temporibus consuetudine, quasi lege, receptum existimo, ut nunc etiam Monasteriensis Cathedralis Ecclesiae canonica-

tuum candidati Parisios mittantur studio-
rum causa. Notabis tamen Romanorum
vafritiem, Germanorum principum filios
juvenes sua in provincia amplissimis sa-
cerdotiis admoventium: ut eo velut ser-
vitudinis condimento & parentes demulce-
rent & filiis suarum partium a pueritia in-
stillarent studium: quod Segesti & Segi-
mundo accidit.

IV. En tibi, polite Lector, quæ ca-
liginosa & cana e vetustate expromta, de
celeberrima Vbiorum Ara in mentem ve-
nerant! Ea vero, si in summam collata,
quemadmodum a nobis disputata sunt,
recta reputes via; intelligas eo te volen-
tem quasi manu ducere, ut sic existimes:
Aram ab Vbiorum gente positam pridem
ante quam traductam in Galliam M.
Agrippa in fidem acciperet: positam ve-
ro, non Caesari Augusto, in Deorum
numerus translato, sed patrio numini,
quodquod est; ni sit Mercurius, quem
supra diximus; lectis sacerdotibus ex no-
bilitate gentis Germanicae, tum suae, tum
cistrhenanae; servato tamen Arae *Vbiorum*
nomine, a priscis agri cis Rhenum inco-
lis, quorum posterius apud eam rem divi-
nam facerent, propter antiquam loci re-
verentiam.

JO. EBERHARDI RAU
DE
TUMULO
HONORARIO
CAJI ET LUCII
CAESARUM
NOVITER REPERTO
IN CONFINIIS VBIORUM
AC
TREVERORUM
LIBER SINGULARIS
CUM TABULIS IN AES INCISIS.

DE

**TUMULO
HONORARIO
CAJI ET LUCII
CAESARUM.
LIBER SINGULARIS.
CAPUT PRIMUM.**

Monimentum apud Castellum Junkerracht describitur, & cui positum sit, disputatur,

ARGUMENTUM.

Scriptiois occasio. II. Rudera & situs monumenti apud Castellum Junkerracht. III. Videtur Cenotaphium esse, Cajo & Lucio, Augusti Caesaris nepotibus, compositum ab exercitu: inferias quotannis facientibus Vbiis ac Treveris,

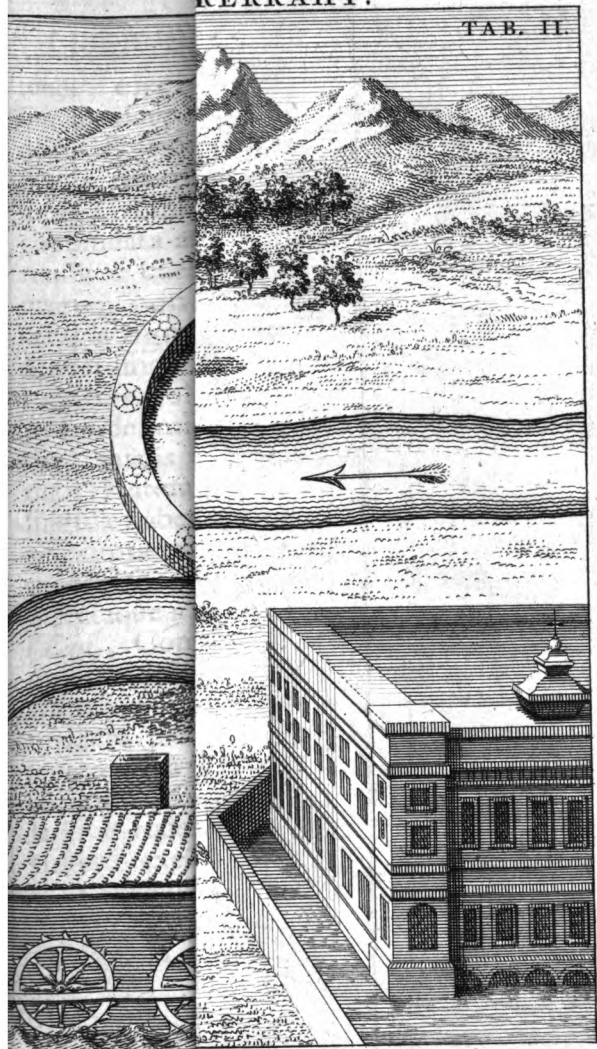
Non

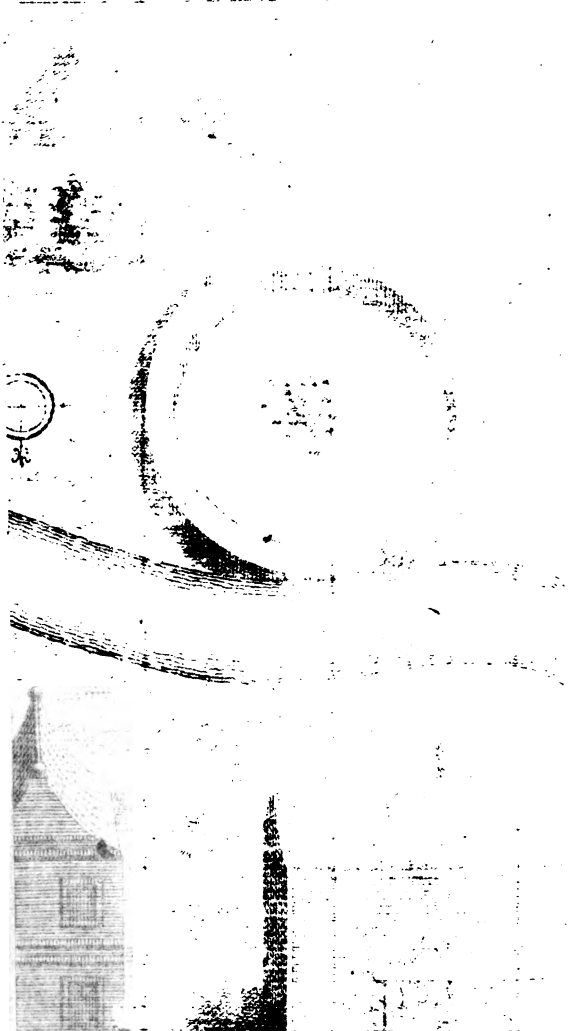

Non ita pridem, Rheno trans-
misso, veni in regionem Eifa-
liae, quae nunc paret Illu-
strissimis Imperii Comitibus a
Manderscheid. Forte iter da-

batur in agrum, ditionis eorundem Co-
mitum, stemmatis Blanckenhemici, quo
in valle, continuis utrinque montibus
obsessa, patet Castellum **Junkgracht** /
cognominis Dynastiae princeps locus.
Non procul hinc in orientem, ad Kyl-
lam flumen, haud longo intervallo in
Mosellam spargendum, officina fertaria
erat, quo digressus sermones miscui cum
accolis, dudum mihi notis & spectatae fi-
dei hominibus: qui injecta mentione ve-
tusti, ut aiebant, monumenti, non multis
inde passibus trans Kyllam adfiti, in Comi-
tatu Cronenburgico (perinde juris Blanc-
kenhemienfis, sed fiduciariae possessionis
titulo adscripto Ducatui Luxemburgico)
facile meam cupiditatem incendere, ut
coram inspicerem adumbraremque in pu-
gillaribus. De nummis addebant, inibi lo-
ci effossis: horum se copiam facturos mi-
hi in cumulum polliciti.

II. Quod hujus monumenti superest,
longi temporis injuriae creptum, sic ha-
be: In media convalle prostat area ro-
tunda,

LIBER SINGULARIS CAP. I. 77

tunda, circiter ccc. passuum, si transversim metiaris: tota coaequata (nisi quod domo & hortis arvoque recens distincta sit his, qui nunc eam possident) paulum supra circumfusam humum elata: aggere circumdata atque ei impositis bis senis turriculis e caeso lapide, latis VIII. pedes, quarum non omnium, at plerarumque, vestigia signant bases. In centro areae eminent ruinae aedificii triquetri, cooperti rudrum mole dumetisque: perinde e caeso lapide mirae magnitudinis, & materiae, qualis e vicinis montibus non eruitur. Latera aedificii, quae solum premit, singula habent ferme XX. pedes. Inferne crypta excavata & fornicata: ante hos annos, spe reperiundi thesauri, effracta detectaque a praedii domino, quodam *De l'Eau*, Comiti a redivibus. Proxime angulos aedificii visuntur saxa solo immissa, triquetro ordine, quibus superstiterint totidem pilae, exstructae ad firmandam sepem circa monumentum. Praecipuum antiquitatis pretium in lapide quadrangulari, e rudribus effosso, hinc inde vetustate exeso detrimentoque: longo pedes Rhenanos quatuor, lato tres, crasso unum. Is lapis antiquo artificio incisum exhibet vehiculum bijuge, quatuor rotis instructum,

58 DE TUM. CAJI ET LUCII CAES.

quem agitat auriga, manu tenens flagellum: tribus infidentibus togatis: duobus sellae anticae, tertio posticae: illa antrorsum, hac retrorsum versa. Illorum alter ad laevam caput habet laurea redimitum; non item reliqui. Denique nummi Romanae notae subinde aratro eruuntur ex area: ut vetustissimum aedificium, sive a Romanis quondam conditum, sive alicui horum procerum a Galliarum civitatibus, quacunque religione, dicatum liquido intelligas. Horum alios inter cimelia servat Comes, incassum sollicitatus precibus, ut eorum faceret mihi copiam: alios ex aere accepi ab accolis, cum effigibus Domitiani, M. Antonini Commodi, Alexandri Severi, Constantini, aliorumque, quorum inscriptiones fere exoletae. Primus sistit caput cum diademate & literis, DOMIT. AUG. GERM. COS. XII. CENS. PP. hoc est, *Domitianus Augustus Germanicus, consul duodecies, censor perpetuus*: in aversa parte figuram humanam cum hastili & gladio sinistro femori innixio, inscriptam *** AUGUSTI SC. Restituo: *VIRTUS Augusti. Senatus Consulto*. Alteri est caput radiatum cum epigrapha: M. ANTONINUS COMMODUS. Et item figura hastata, ductis in orbem verbis:

LIBER SINGULARIS CAP. I. 79

bis: **FELIX *** IMP. III. Cos. III. S. C.**
 Supple **PIUS**. Utrumque enim nomen,
Pii & Felicis, nefarie sibi imposuisse Lam-
 pridius auctor est cap. 8. Qui Alexandro
 Severo inscribitur, aerosus & impurior
 est; ut solent qui cusi ab eo & successo-
 ribus. Altera facies itidem gerit figuram
 mulieris dextra tenentis palmam, sinistra
 innixae columnae, cum inscriptione:
SPES PUBLICA. S. C. puto editum ad Rhe-
 num in Belgica, quum bellum contra
 Germanos adornaret. In nummo Con-
 stantini clypeus cernitur cum titulo, **VOT.**
X. vota decima. Ceterum pars magna la-
 pidum, ut fit, alio translata: olim quidem
 ad Castellum reficiendum; nuper vero
 etiam ad Fanum, quod vocant, Vene-
 ris, e regione ejus in nemore structum
 statuisque exornatum: servato antiquo no-
 mine aediculae Veneris, olim ibi loci po-
 sitae; fortasse in gratiam Romanorum
 gentis Juliae, quae Æneam sui condito-
 rem Deamque Venerem genitricem praed-
 icavit; teste Suetonio in Caesare cap. 6.
 Haec obiter. Rem omnem tres tabulae
 exhibent in aes incisae

III. Quaeris, cujusmodi sit aedifi-
 cium? quando & cui positum? Et retro
 longissime ad prisca Romanorum tempora
 adsur-

adfurgere, quibus ille terrarum tractus Romana fuit provincia, facile arguunt vel nummi illic effossi. Tumulum vero etiam honorarium seu Cenotaphium prima fronte præferre, circa quod Romanorum more, a Græcis accepto, sollemnis decursio, atque ad aras tumulo impositas res sacra facta sit, omnis apparatus loquitur: area cum aggere: crypta qua loculi conderentur: structura triangularis; cujus in vicem & aliâs quadrangularis cessit, in cuspidem adfurgens, pyramis appellata; qualis hodie Romæ ad Portam S. Pauli visitur, C. Cestii epulonis, Jovis parafiti. In trianguli tamen figuram factus & Drusi Germanici tumulus apud Moguntiam; si Serario credimus, Rer. Mogunt. lib. I. & Tenzelio, Dial. mense Aug. A. clō lō cxcviii. a quo nos mutuati sumus iconem in fronte libelli: quod descripta sit fide veteris testis oculati, quum id superesset Drusi Cenotaphium. Atqui is honor habitus olim Romanorum viris principibus, quorum cadavera, quum alibi terrarum morerentur, Romam delata conditaque in Martio Campo: structis haud raro, quo generis æternitatis litaretur, bustis inanibus per provincias, in quibus aut bello rem

bene

LIBER SINGULARIS CAP. I. 81

bene gesserant, aut magna eorum paren-
 tumve extrabant in cives beneficia: de-
 cretis vero etiam divinis honoribus. Nam
*suscepit vita hominum consuetudoque com-
 munis, ut beneficiis excellentes viros in coe-
 lum fama ac voluntate tollerent.* Cic. de
 Nat. Deor. II. 24. Et Plinius Hist. Nat.
 II. 7. *Hic est vetustissimus referendi bene-
 merentibus gratiam mos, ut tales numinibus
 adscribantur.* Sed cui horum, inquis, &
 cujus rei in memoriam congesta moles?
 De Druso, quem diximus, Germanico
 cogitare prohibet auctorum fides, qui
 exercitum tradidere honoris ejus causa ge-
 minum sepulcrum composuisse: alterum
 in Germania, cum ara, ad Luppiam, si-
 gnate ad castellum Alifonem, ut Tacitus
 Annal. II. 7. Moguntiaci in Gallia alte-
 rum, cum statuīs & arcu *τροπαιοφόρῳ*, ut
 Dio lib. XLVIII. *Τιμὰς καὶ εἰκόνων, καὶ
 αἰψίδος, κενотаφίᾳ τε πρὸς αὐτῷ τῷ Ῥήνῳ λα-
 βὼν.* *Honoresque statuarum, & arcus trium-
 phalis, & cenotaphii ad Rhenum consecu-
 tus.* Ipsum locum, Moguntiacum, no-
 minante Eutropio in Claudio. Ac de hoc
 posteriore Drusi monumento capiendus
 Suetonius ineunte Claudio. *Exercitus
 honorarium ei tumultum excitavit: circa quem
 deinceps statō die quotannis miles decurreret,*

F

Gal-

adfurgere, quibus ille terrarum tractus Romana fuit provincia, facile arguunt vel nummi illic effossi. Tumulum vero etiam honorarium seu Cenotaphium prima fronte praeferre, circa quod Romanorum more, a Graecis accepto, solemnibus decursio, atque ad aras tumulo impositas res sacra facta sit, omnis apparatus loquitur: area cum aggere: crypta qua loculi conderentur: structura triangularis; cujus in vicem & aliàs quadrangularis cessit, in cuspidem adfurgens, pyramis appellata; qualis hodie Romae ad Portam S. Pauli visitur, C. Cestii epulonis, Jovis parafiti. In trianguli tamen figuram factus & Drusi Germanici tumulus apud Moguntiam; si Serario credimus, Rer. Mogunt. lib. I. & Tenzelio, Dial. mense Aug. A. cIo Io cxcviii. a quo nos mutuati sumus iconem in fronte libelli: quod descripta sit fide veteris testis oculati, quum id superesset Drusi Cenotaphium. Atqui is honor habitus olim Romanorum viris principibus, quorum cadavera, quum alibi terrarum morerentur, Romam delata conditaque in Martio Campo: structis haud raro, quo genio aeternitatis litaretur, bustis inanibus per provincias, in quibus aut bello rem

bene

LIBER SINGULARIS CAP. I. 81

bene gesserant, aut magna eorum parentumve extabant in cives beneficia: decretis vero etiam divinis honoribus. Nam *suscepit vita hominum consuetudoque communis, ut beneficiis excellentes viros in coelum fama ac voluntate tollerent.* Cic. de Nat. Deor. II. 24. Et Plinius Hist. Nat. II. 7. *Hic est vetustissimus referendi bene merentibus gratiam mos, ut tales numinibus adscribantur.* Sed cui horum, inquis, & cujus rei in memoriam congesta moles? De Druso, quem diximus, Germanico cogitare prohibet auctorum fides, qui exercitum tradidere honoris ejus causa geminum sepulcrum composuisse: alterum in Germania, cum ara, ad Luppian, signate ad castellum Alifonem, ut Tacitus Annal. II. 7. Moguntiaci in Gallia alterum, cum statuīs & arcu *τροπαιοφόρῳ*, ut Dio lib. XLVIII. *τιμὰς καὶ εἰκόνων, καὶ αἰψίδος, κενотаφίᾳ τε πρὸς αὐτῷ τῷ Ῥήνῳ λαβὼν.* *Honoresque statuarum, & arcus triumphalis, & cenotaphii ad Rhenum consecutus.* Ipsum locum, Moguntiacum, nominante Eutropio in Claudio. Ac de hoc posteriore Drusi monumento capiendus Suetonius ineunte Claudio. *Exercitus honorarium ei tumulum excitavit: circa quem deinceps statō die quotannis miles decurreret,*

F

Gal-

Galliarumque civitates publice supplicarent, puta, apud arant tumulto superstantem, de more. Frustra etiam hoc nostrum monumentum ad Imp. Alexandrum Severum retuleris: de quo Lampridius cap. 63. *Genotaphium in Gallia*, ubi brevi ante obitum bellum contra Germanos paraverat, *Romæ sepulcrum amplissimum meruit*. Nam etsi in Gallia diem obiit, uxoremque habuit; tamen improlis decessit: ideoque hæsitæ, quos secum ducat vehiculo gestatus. Sunt alii populi Romani proceres, quorum eximia in Gallias vicinamque Belgicam extabant merita: liceretque horum in numerum referre Dídium Julianum, qui Spartiano teste cap. I. & 33. Belgicam diu sanctissime rexerat, dein Imperator consalutatus uxorem & filiam Augustas appellari voluit. Neque minus Aureliano uxor fuit & filia; sic credimus Vopisco cap. 42. 50. triumphavitque Francos, Suevos, Vandalos, cap. 33. Carus denique in societatem imperii duos filios adscivit, quos Caesares vocavit, Marcos Aurelios, Carinum & Numerianum: atque natu majorem Galliis præfecerat; eodem Vopisco auctore, cap. 7. Julius Capitolinus de Pertinace nondum Augusto appellato: *Classem Germanicam*
rexit,

rexit, Rheno impositam. Mater eum usque in Germaniam profecuta est, ibique obiit. Cujus etiam sepulcrum stare nunc dicitur. Verum enim, praeterquam quod de horum, quos diximus, sepulcris monumentisve in Gallia ad Rhenum positis eorumque locis silent historiae Augustae scriptores, neque ejus honoris delati his plerisque ullibi locorum apparent vestigia, neque sequior sexus ex habitu ullius personae vehiculo insidentis cognoscitur, non pauca, nec levia sunt, quae ad superius referre aevum claris suadent indiciis. Quid ergo? Transacta res erat, modo ut extaret monumenti titulus. Adjectum fuisse olim, credere Romanorum mos jubet. Quid, si nunc intercidit? Esto, unus e vetustatis naufragio, quasi tabula, lapis suppetit. Quid tandem vero? Verbo dicam, quod sentio. Existimo aream cum aggere Romano ab exercitu clypeis, ut assolebant, congestam, in memoriam Caji & Lucii, nepotum Caesaris Augusti, praematura morte ereptorum: qui non longe ante obitum Romae Consules designati, cum pompa virilem togam sumferant: deducente eos in forum avo. Atque eam solemnem deductionem factam eodem anno & die, quo consulatus ipsis

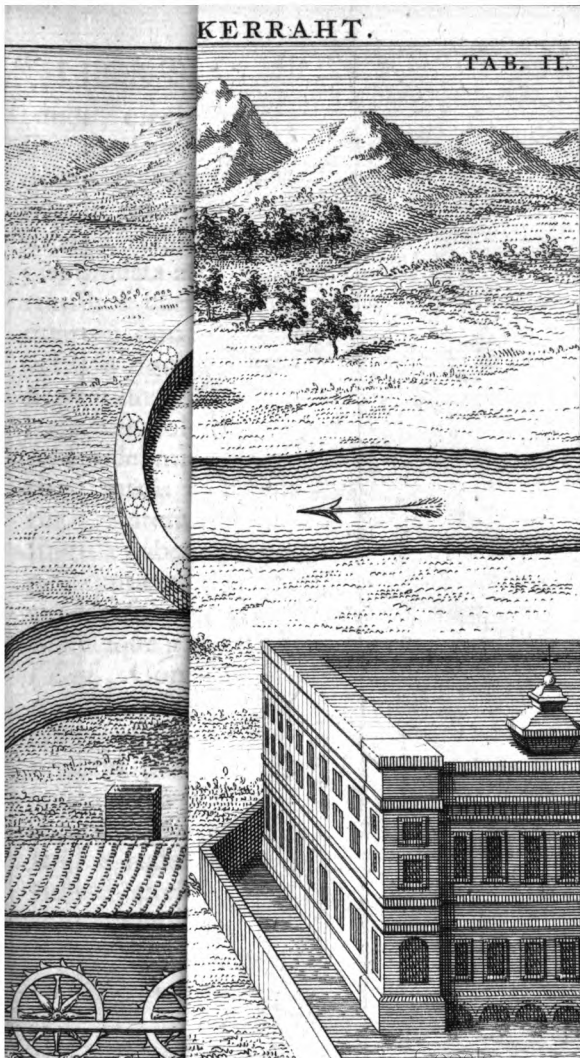

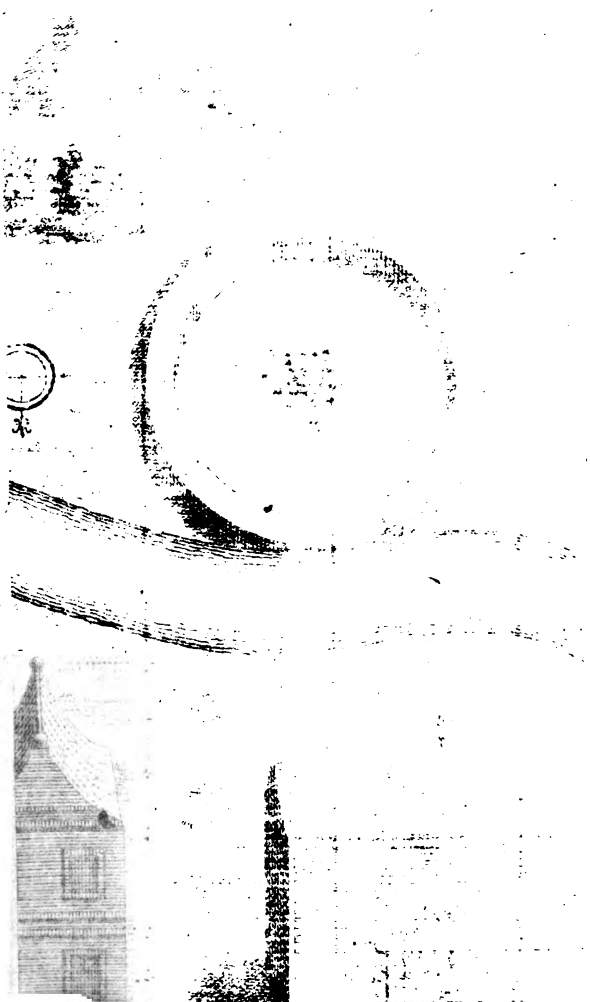
Non ita pridem, Rheno trans-
 misso, veni in regionem Eifas-
 liae, quae nunc paret Illu-
 strissimis Imperii Comitibus a
Manderscheid. Forte iter da-
 batur in agrum, ditionis eorundem Co-
 mitum, stemmatis Blanckenhemici, quo
 in valle, continuis utrinque montibus
 obsessa, patet Castellum **Lunkgracht** /
 cognominis Dynastiae princeps locus.
 Non procul hinc in orientem, ad Kyl-
 lam flumen, haud longo intervallo in
 Mosellam spargendum, officina ferraria
 erat, quo digressus sermones miscui cum
 accolis, dudum mihi notis & spectatae fi-
 dei hominibus: qui injecta mentione ve-
 tusti, ut aiebant, monumenti, non multis
 inde passibus trans Kyllam ad siti, in Comi-
 tatu Cronenburgico (perinde juris Blanc-
 kenhemienfis, sed fiduciariae possessionis
 titulo adscripto Ducatui Luxenburgico)
 facile meam cupiditatem incendere, ut
 coram inspicerem adumbraremque in pu-
 gillaribus. De nummis addebant, inibi lo-
 ci effossis: horum se copiam facturos mi-
 hi in cumulum polliciti.

II. Quod hujus monumenti superest,
 longi temporis injuriae creptum, sic ha-
 be: In media convalle prostat area ro-
 tunda,

KERRAHT.

TAB. II.

LIBER SINGULARIS CAP. I. 77

tunda, circiter ccc. passuum, si transversim metiaris: tota coaequata (nisi quod domo & hortis arvoque recens distincta sit his, qui nunc eam possident) paulum supra circumfusam humum elata: aggere circumdata atque ei impositis bis senis turriculis e caeso lapide, latis VIII. pedes, quarum non omnium, at plerarumque, vestigia signant bases. In centro areae eminent ruinae aedificii triquetri, cooperti rudерum mole dumetisque: perinde e caeso lapide mirae magnitudinis, & materiae, qualis e vicinis montibus non eruitur. Latera aedificii, quae solum premit, singula habent ferme XX. pedes. Inferne crypta excavata & fornicata: ante hos annos, spe reperiundi thesauri, effracta detectaque a praedii domino, quodam *De l'Eau*, Comiti a redivisibus. Proxime angulos aedificii visuntur saxa solo immissa, triquetro ordine, quibus superstiterint totidem pilae, exstructae ad firmandam sepem circa monumentum. Praecipuum antiquitatis pretium in lapide quadrangularem, e rudерibus effosso, hinc inde vetustate exeso detrimentoque: longo pedes Rhenanos quatuor, lato tres, crasso unum. Is lapis antiquo artificio incisum exhibet vehiculum bijuge, quatuor rotis instructum,

quem agitat auriga, manu tenens flagellum: tribus infidentibus togatis: duobus fellae anticae, tertio posticae: illa antrorsum, hac retrorsum versa. Illorum alter ad laevam caput habet laurea redimitum; non item reliqui. Denique nummi Romanae notae subinde aratro eruuntur ex area: ut vetustissimum aedificium, sive a Romanis quondam conditum, sive alicui horum procerum a Galliarum civitatibus, quacunque religione, dicatum liquido intelligas. Horum alios inter cimelia servat Comes, incassum sollicitatus precibus, ut eorum faceret mihi copiam: alios ex aere accepi ab accolis, cum effigibus Domitiani, M. Antonini Commodi, Alexandri Severi, Constantini, aliorumque, quorum inscriptiones fere exoletae. Primus sistit caput cum diademate & literis, DOMIT. AUG. GERM. COS. XII. CENS. PP. hoc est, *Domitianus Augustus Germanicus, consul duodecies, censor perpetuus*: in aversa parte figuram humanam cum hastili & gladio sinistro femori innixo, inscriptam *** AUGUSTI S C. Restituo: VIRTUS *Augusti. Senatus Consulto*. Alteri est caput radiatum cum epigraphe: M. ANTONINUS COMMODUS. Et item figura hastata, ductis in orbem verbis:

LIBER SINGULARIS CAP. I. 79

bis: **FELIX *** IMP. III. Cos. III. S. C.**
Supple **PIUS**. Utrumque enim nomen,
Pii & Felicis, nefarie sibi imposuisse Lam-
pridius auctor est cap. 8. Qui Alexandro
Severo inscribitur, aerosus & impurior
est; ut solent qui cusi ab eo & successo-
ribus. Altera facies itidem gerit figuram
mulieris dextra tenentis palmam, sinistra
innixae columnae, cum inscriptione:
SPES PUBLICA. S. C. puto editum ad Rhe-
num in Belgica, quum bellum contra
Germanos adornaret. In nummo Con-
stantini clypeus cernitur cum titulo, **VOT.**
X. vota decima. Ceterum pars magna la-
pidum, ut fit, alio translata: olim quidem
ad Castellum reficiendum; nuper vero
etiam ad Fanum, quod vocant, Vene-
ris, e regione ejus in nemore structum
statuisque exornatum: servato antiquo no-
mine aediculae Veneris, olim ibi loci po-
sita; fortasse in gratiam Romanorum
gentis Juliae, quae Æneam sui condito-
rem Deamque Venerem genitricem praec-
dicavit; teste Suetonio in Caesare cap. 6.
Haec obiter. Rem omnem tres tabulae
exhibent in aes incisae

III. Quaeris, cujusmodi sit aedifi-
cium? quando & cui positum? Et retro
longissime ad prisca Romanorum tempora
adfur-

80 DE TUM. CAJI ET LUCII CAES.

adsurgere, quibus ille terrarum tractus Romana fuit provincia, facile arguunt vel nummi illic effossi. Tumulum vero etiam honorarium seu Cenotaphium prima fronte praeferre, circa quod Romanorum more, a Graecis accepto, solemnis decursio, atque ad aras tumulo impositas res sacra facta sit, omnis apparatus loquitur: area cum aggere: crypta qua loculi conderentur: structura triangularis; cujus in vicem & alias quadrangularis cessit, in cuspidem adsurgens, pyramis appellata; qualis hodie Romae ad Portam S. Pauli visitur, C. Cestii epulonis, Jovis parafiti. In trianguli tamen figuram factus & Drusi Germanici tumulus apud Moguntiam; si Serario credimus, Rer. Mogunt. lib. I. & Tenzelio, Dial. mense Aug. A. cIo Io cxcviii. a quo nos mutuati sumus iconem in fronte libelli: quod descripta sit fide veteris testis oculati, quum id superesset Drusi Cenotaphium. Atqui is honor habitus olim Romanorum viris principibus, quorum cadavera, quum alibi terrarum morerentur, Romam delata conditaque in Martio Campo: structis haud raro, quo genio aeternitatis litaretur, bustis inanibus per provincias, in quibus aut bello rem

bene

LIBER SINGULARIS CAP. I. 81

bene gesserant, aut magna eorum parentumve extabant in cives beneficia: decretis vero etiam divinis honoribus. Nam *suscepit vita hominum consuetudoque communis, ut beneficiis excellentes viros in coelum fama ac voluntate tollerent.* Cic. de Nat. Deor. II. 24. Et Plinius Hist. Nat. II. 7. *Hic est vetustissimus referendi beneficiorum gratiam mos, ut tales numinibus adscribantur.* Sed cui horum, inquis, & cujus rei in memoriam congesta moles? De Druso, quem diximus, Germanico cogitare prohibet auctorum fides, qui exercitum tradidere honoris ejus causa geminum sepulcrum composuisse: alterum in Germania, cum ara, ad Luppiam, signate ad castellum Alifonem, ut Tacitus Annal. II. 7. Moguntiaci in Gallia alterum, cum statuis & arcu τροπαιοφόρω, ut Dio lib. XLVIII. Τιμὰς καὶ εἰκόνων, καὶ αἰψίδος, κενотаφίᾳ τε πρὸς αὐτῷ τῷ Ῥήνῳ λαβῶν. *Honoresque statuarum, & arcus triumphalis, & cenotaphii ad Rhenum consecutus.* Ipsum locum, Moguntiacum, nominante Eutropio in Claudio. Ac de hoc posteriore Drusi monumento capiendus Suetonius in eunte Claudio. *Exercitus honorarium ei tumulum excitavit: circa quem deinceps statim die quotannis miles decurreret,*

F

Gal-

82 DE TUM. CAJI ET LUCHI CAES.

Galliarumque civitates publice supplicarent, puta, apud arant tumulo superstantem, de more. Frustra etiam hoc nostrum monumentum ad Imp. Alexandrum Severum retuleris: de quo Lampridius cap. 63. *Cenotaphium in Gallia*, ubi brevi ante obitum bellum contra Germanos paraverat, *Romæ sepulcrum amplissimum meruit*. Nam etsi in Gallia diem obiit, uxoremque habuit; tamen improlis decessit: ideoque hæcites, quos secum ducat vehiculo gestatus. Sunt alii populi Romani proceres, quorum eximia in Gallias vicinamque Belgicam extabant merita: liceretque horum in numerum referre Didium Julianum, qui Spartiano teste cap. I. & 33. Belgicam diu sanctissime rexerat, dein Imperator consalutatus uxorem & filiam Augustas appellari voluit. Neque minus Aureliano uxor fuit & filia; si credimus Vopisco cap. 42. 50. triumphavitque Francos, Suevos, Vandalos, cap. 33. Carus denique in societatem imperii duos filios adscivit, quos Cæsares vocavit, Marcos Aurelios, Carinum & Numerianum: atque natu majorem Galliis præfecerat; eodem Vopisco auctore, cap. 7. Julius Capitolinus de Pertinace nondum Augusto appellato: *Classem Germanicam* rexit,

rexit, Rheno impositam. Mater eum usque in Germaniam profecuta est, ibique obiit. Cujus etiam sepulcrum stare nunc dicitur. Verum enim, praeterquam quod de horum, quos diximus, sepulcris monumentisve in Gallia ad Rhenum positis eorumque locis silent historiae Augustae scriptores, neque ejus honoris delati his plerisque ullibi locorum apparent vestigia, neque sequior sexus ex habitu ullius personae vehiculo insidentis cognoscitur, non pauca, nec levia sunt, quae ad superius referre aevum claris suadent indiciis. Quid ergo? Transacta res erat, modo ut extaret monumenti titulus. Adjectum fuisse olim, credere Romanorum mos jubet. Quid, si nunc intercidit? Esto, unus e vetustatis naufragio, quasi tabula, lapis suppetit. Quid tandem vero? Verbo dicam, quod sentio. Existimo aream cum aggere Romano ab exercitu clypeis, ut assolebant, congestam, in memoriam Caji & Lucii, nepotum Caesaris Augusti, praematura morte ereptorum: qui non longe ante obitum Romae Consules designati, cum pompa virilem togam sumserant: deducente eos in forum avo. Atque eam solemnem deductionem factam eodem anno & die, quo consulatus ipsis

84 DE TUM. CAJI ET LUCII CAES.

decerneretur, hoc lapide repraesentari, residuo ex aliquo arcuum collapsorum distractorumque. Cernas enim vehiculo gestatum Augustum, laurea redimitum, cum nepotibus. Hi vero, tanquam Caesares, carebant diademate; ut constat ex Juliani historia & Zosimo VI. 13. Adhuc imposita & ceteris arcubus ornamenta, clypeos cum hastis, quibus Cajum & Lucium equester ordo die virilis togae donaverat: insigniaque militaria, quae imperatores apud exercitum acceperant: & titulum ac fastigio statuum, vel aureum conum. ut in Drusi monumento: quae longa aetas abstulit. Conditum vero in media area Cenotaphium, circa quod miles quotannis statim die decurreret ludosque celebraret in honorem defunctorum: & Galliarum civitates atque in his proximi Vbii ac Treveri, ad aras cryptae impositas, gliscente adulatione, de more rem divinam facerent. Prorsus quemadmodum tredecim ante annis manibus Drusi Neronis, ad illius tumulum honorarium, quem supra diximus, profunda in valle apud Moguntiacum (**Drusenloch** vocant) inferias facere occoeperant.

CA-

CAPUT SECUNDUM.

*Natales, tyrocinium, honores Caji
& Lucii Caesarum.*

A R G U M E N T U M.

*Augusti & Senatus populi que Romani in Ca-
jum Luciumque voluntas. II. Deducun-
tur in forum & Consules designantur.
III. Solemnis pompa die virilis togae.
IV. De vehiculo in lapidem inciso. V. Cir-
ca provincias exercitusque dimittuntur.*

Nimirum Augustus, mascula carens
prole, mortuo Claudio Marcello,
octaviae sororis filio, ex M. Agrippa &
Julia filia tres nepotes suscepit, Ca-
jum, Lucium & Agrippam. Hoc ob
scordatum ac ferox ingenium, impulsu
Liviae Drusillae uxoris, (impotente am-
bitione mulieris: *Ulyssis stolati*; ut C. Ca-
ligulae audiebat) abdicato & Surrentum
Campaniae oppidum relegato, solos adeo,
ob eximiam natamque ad summa quaevis
virtutis indolem, in deliciis habuit Ca-
jum & Lucium (quorum ille hoc bien-
nio major erat, Plinio majori ceterisque

86 DE TUM: CAJI ET LUCII CAES.

auctoribus constanter dictus *C. Caesar Augusti filius*, quo diversus nosceretur a *C. Julio Caesare*, qui & *C. Caesar* simpliciter: & a *C. Caligula*, quem *C. Caesarem Germanici filium* & *Cajum Principem* appellitant) ut ambos tantum non in cunis adoptaret, *praepositis Caji ac Lucii nominibus*, ut Vellejus, acceptis, nisi fallor a *Cajo Julio*, quem diximus, & fratre ejus *Lucio Caesaribus*: *Caesares* de gente *Julia* salutandos & *Principes juvenitatis*, quo nomine tum primum insigniebantur primi equestris ordinis. Tacitus *Annal. I. 3.* Suetonius *Aug. cap. 64.* Causam, cur eos in suam familiam adscisceret, aperuit *Dio LIV.* nimirum quo principatum uno & altero successore firmaret, cum a pluribus sibi factas insidias evalisset. Hos vixdum posita puerili praetexta, mirum quanti fecerit avus, aut mavis, pater & senatus populusque Romanus. Et Augustum quidem plus quam paterno in natu majorem, Cajum, fuisse animo testantur ejus literae ad hunc datae, amoris plenissimae, quas servavit *Gellius Noct. Attic. XV. 7.* *Have, mi Cai, meus ocellus jucundissimus; quem semper me-
dius fidius desidero, quum a me abes; sed
praecipue diebus talibus, qualis est hodie-
nus.*

mus. Oculi mei requirunt meum Cajum ; quem , ubicunque hoc die fuisti , spero laetum & bene valentem celebrasse quartum & sexagesimum natalem meum. Nam , ut vides , κλιμακτηῖρα , communem (suppleo aleam) seniorum omnium , tertium & sexagesimum evasimus. Deos autem oro , ut quantum mihi superest temporis , id salvis vobis traducere liceat in statu reipublicae felicissimo , ἀνδραγαθόντων ὑμῶν καὶ διαδεχομένων stationem meam. Hanc epistolam scripsit Augustus mox a natali suo , hoc est , a IX. Kal. Oct. exacti anni sui climacterici : adeoque uno anno ante obitum Caji , quum is in Oriente rem gereret contra Parthos. Augustus enim ex probatissimorum Chronologorum sententia diem supremum obiit A. V. IƆCCLXVII ; cum ageret annum LXXVI. Demtis ergo ab aetate ejus retro annis XIII. habes annum gradarium , qui est tertius & sexagesimus , innexus anno Urbis IƆCCLIV. Atqui Caji vita concessit A. IƆCCLV ; ut post dicemus. Sed illuc revertor. Ambo fratres in amplissima sacerdotum collegia cooptabantur : cumque lex prohiberet , ne duo ex una gente idem sacerdotium haberent ; ille pontifex , hic augur fuit. Inscriptiones antiquae apud Gruterum

88 DE TUM. CAJI ET LUCII CAES.
pag. 234. repertae in lapide Romae effo-
so ante hos ducentos annos, prope aedi-
culam Mariae Ægyptiacae, quam Caji
& Lucii basilicam esse sunt qui credant;
teste Panvinio Thes. Antiq. Rom. Grae-
vii, tom. III. pag. 307.

C. CAESARI. AUGUSTI. F.
PONTIFICI. COS.
DESIGNATO
PRINCIPI. JUVENTUTIS.

Tum deinde:

L. CAESARI. AUGUSTI. F.
AUGURI. COS.
DESIGNATO
PRINCIPI. JUVENTUTIS.

Cui nummi cum utriusque imaginibus,
clypeis & hastis, quas die tyrociniiequi-
tes dederant. Inscripti sunt C. L. CAE-
SARES, AUGUSTI. F. COSS. DES. PRINC.
JUVENT. Et alii separatim Augustum &
Cajum praeferentes, cum figura equestri
ac signis militaribus; apud Begerum The-
saur. Brandenb. tom. II. pag. 608. idem-
que aliorum exemplum retulit, cum effi-
giebus Augusti & utriusque nepotis;
tom.

tom. III. pag. 90. Porro superba aedificia Romae Augustus condidit, porticum basilicamque, ut diximus, ipsorum de nomine appellanda. Sueton. Aug. cap. 29. Ludis circensibus honor ipsis habitus, ut primi sederent in primo gradu, ceteris sedilibus promiscue a Senatu equitibusque & plebe occupatis; donec Claudius & Nero illam confusionem tollerent. Hinc Martialis V. epigr. 14. ridens Nannejum quendam ex plebe:

*Sedere primo solitus in gradu semper,
Tunc cum liceret occupare, Nannejus:
Bis excitatus terque transtulit castra;
Et inter ipsas paene tertius sellas
Post Cajum Luciumque consedit.*

Contentente vero etiam Antipa cum Archelao de successionem in regno Herodis patris, Augustoque vocante amicos in consilium, Cajo inter primos locus datus est. Josephus Ant. XVII, 11. Quae quidem nisi illuc spectabant, ut rebus gerendis Caesares mature adsuesserent, eaque praesumptione gloriae quasi stimulo excitarentur, *nimum honorem juventutis* Tacitus diceret Hist. II. 59. perstringens vanitatem Vitellii, qui filium infantem cunctis fortunae principalis insignibus ornaverant, *Germanicum* appellandum.

90 DE TUM. CAJI ET LUCII CAES.

II. Et praeparamentum aliquod supremi, cui destinati erant, honorum fastigii Augustus ediderat, *petens duodecimum & rursus biennio post tertium decimum consulatum*, ut Cajum & Lucium filios amplissimo praeditus magistratu, suo quemque tyrocinio deduceret in forum. Sueton. cap. 26. Priore consulatu, quo Cajus forum attigit, trecentis & viginti millibus plebis urbanae sexagenos denarios viritim & quinis militum suorum dedit: totidemque posteriore, quo Lucius tyrocinium posuit; ipso teste Augusto, lapide Ancyrano. Scripserat tribus abhinc verbis, HONORIS SUI CAUSA SENATUM POPULUMQUE ROM. Cajum & Lucium (nam de his sermo est) ANNUM QUINTUM ET DECIMUM AGENTES, CONSULES DESIGNASSE, UT EUM MAGISTRATUM INIRENT POST QUINQUENNIUM, hoc est, vicesimo aetatis suae anno, quo & avus consulatum susceperat. Et Cajum quidem eo ipse anno consulem factum una cum L. Aemilio Paulo, quum in Oriente praecesset exercitui, ex marmorum inscriptionibus docuit Stephanus Pighius in annal. Rom. ad A. V. Icccliii. Pergit vero Caesar dictare sculptori: Ex eo DIE, tyrocinii, quo destinati consules,

DE-

DEDUCTI IN FORUM INTERESSENT CONSILII PUBLICIS, donec maturi forent magistratui. DECREVISSE SENATUM; EQUITES AUTEM ROMANOS UNIVERSOS PRINCIPEM JUVENTUTIS CAJUM, HASTIS ARGENTEIS DONATUM, APPELLAVISSE: quod is aetatis praerogativa prae fratre Lucio *Princeps juventutis*, sicut Augustus *Princeps senatus*, salutandus esset ex voluntate Augusti, relicturi eum successorem imperii. Idcirco, in nummis quibusdam, ut supra dictum, & primum quidem excusis, solus Cajus cernitur una cum Augusto; non item Lucius. Postea vero & hunc eodem honoris titulo populus Rom: condecoravit; quamobrem uterque scriptoribus & in nummis *Princeps juventutis* audit. Quae ratio fugit Casaubonum, Animadversionibus in lapidem Ancyranum. Atque haec de filiis fieri a Senatu populoque Rom. Augustum specie recusantis flagrantissime cupiisse Tacitus prodidit Annal. I. 3.

III. Ceterum illam Praetextatorum juvenum in forum deductionem factam olim novimus per quam solenniter, a principe aliquo viro vel a parente vel a propinquo; comitantibus agnatis & universa familia, amicisque parentum & clien-

92 DE TUM. CAJI ET LUCII CAES.

clientibus. Plinius Epist. II. 14. *At hercle ante memoriam meam (majores natu ita solent dicere) ne nobilissimis quidem adolescentibus locus erat, nisi aliquo consulari producente: tanta veneratione pulcherrimum opus celebrabatur.* Et Cicero Attic. IX. 22. *Ego meo Ciceroni, quoniam Roma caremus, Arpini potissimum togam puram dedi.* In Capitolium enim, ut mox dicemus, deducere eum absenti non licuit. Plinius iterum Epist. I. 9. *Si quem interroges, hodie quid egisti? respondeat: Officio togae virilis interfui.* Convocabantur senatus & plebs etiam in provinciis. Idem Epist. X. 120. *Qui virilem togam sumunt, solent totam vultum, atque etiam e plebe non exiguum numerum vocare.* Tyrones munera dabant pro sua quisque conditione & facultatibus: Caesares quidem ac principes juventutis congiarium plebi, militi donativum: reliqui ex equestri ordine binos vel singulos denarios multis e plebe. Plinius ibidem. Praeterea barbam ponebant. De Cajo & Lucio Apollonidas Anthol. I. 26.

Ἦδὲ παρῆτδων πρῶτον θέρως ἡματι τέτω
 Κείρεο, καὶ γενύων ἡϊθέως ἔλικας,
 Γαίῃ: σὸν δὲ πατὴρ χερὶ δέζεται εὐκτὸν
 ἔχλον,
 Δωκίς, αἰζομένε πάλυν ἐς ἥλιον.

Δωρεῦν-

Δαρϋνται χρυσείοισιν, ἐγὼ δ' ἰλαροῖς ἐλέ-
γοισιν :

Οὐ γὰρ δὴ πλάττει μῦσα χειριότερη.

Dulce maxillarum ver die hoc

*Detonde, & genarum juveniles cin-
cinnos,*

*Cai: tuam vero pater accipiet manu ama-
bilem lanuginem,*

Luci, crescentis ad multum tempus.

*Donantur hastis aureis (sic Dio lib. LV.)
ego vero dono jucundis elegis :*

Non enim divitiis Musa inferior.

Nero ludos juvenales quotannis edidit eo die, quo barbam posuerat; Sueton. cap.

11. Postremo juvenes ex foro deduce-
bantur in Capitolium; ubi vota pro iis
facta, immolatumque ab his, qui condu-
cebant. Valerius Max. V. 4. M. Cotta eo

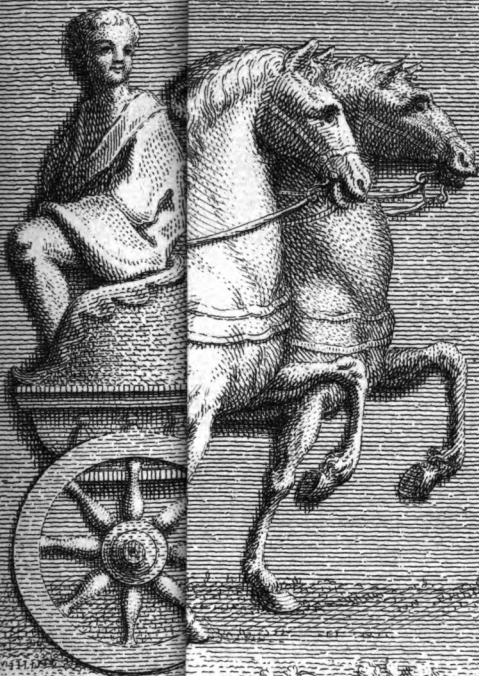
ipso die, quo togam sumpsit virilem, proti-
nus ut e Capitolio descendit, Cn. Carbonem,
a quo pater ejus damnatus fuerat, postula-
vit. Quippe causas tum agere incipie-

bant, (& nostri quidem principes juven-
tutis, ut videtur, in Caji basilica noviter
condita, adeoque nomen sortita; ut su-
pra dictum: quo pertinet illud Lampri-

dii de commodo cap. 2. *Quum togam sum-
psit, adhuc in praetexta puerili congiarium
dedit, atque ipse in basilica Trajani prae-
sedit:*

94 DE TUM. CAJI ET LUCII CAES.

sedet : ceteraque addiscebant , quae ad
 rempl. tractandam facerent. Hinc Ora-
 toribus virisque gravibus commendaban-
 tur. Tacitus aut quisquis alius , Orat.
 cap. 34. *Juvenis ille, qui foro & eloquentiae*
parabatur, imbutus jam domestica disciplina,
refertus honestis studiis, deducebatur a pa-
tre, vel a propinquis, ad eum Oratorem,
qui principem locum in civitate tenebat. Hunc
sectari, hunc prosequi, hujus omnibus dictio-
nibus interesse, sive in judiciis, sive in con-
cionibus assuescebat, ita ut altercationes quo-
que excipere, & jurgiis interesse, utque si
dixerim, pugnare in proelio disceret. Pro
 Cajo tamen & Lucio videntur & publice
 vota suscepta quotannis die tyrocini.
 Quod idem ut Neroni & Druso Caesa-
 ribus, filiis Germanici, populus Rom.
 faceret, aegerrime tulit Tiberius. Sueton.
 cap. 54. Illud etiam memoria repetendum
 est, quod accidisse puto eodem die, quo
 Cajus Caesar praetextam posuit : *In actis*
temporum Divi Augusti invenitur XII. Con-
sulatu ejus, Lucioque Sylla collega, ad III.
Idus Aprilis, C. Crispinum Hilarum ex in-
genus plebe Fesulana, cum liberis novem (in
quo numero filiae duae fuerunt) nepotibus
XXVII, pronepotibus XXIX, neptibus IX,
praelata pompa, cum omnibus his in Capi-
tolio

tolio immobilasse. Plinius Hist. Nat. VII.

13.

IV. Vehiculo autem usum Augustum Caesarem, quum filios ex aede Palatina in forum, atque inde in Capitolium produceret, cum ad pompani, tum propter itineris longinquitatem, quis ambigat. *Quicquid enim in excelsa fastigio positum est* (ita Valerius) *humili & trita consuetudine, quo sit venerabilius, vacuum esse convenit.* Neque tamen ambos eodem die, sed singulos deduxit biennio; ut supra dictum. Itaque sculptoris factum arbitrio, ut bini sisterentur in lapide, eodem vehiculo: & compendii ergo idem actus eadem effigie ostenderetur. Vid. Tab. III. Ipsum vehiculum, nisi fallor, effedorum genus est. Erant enim effeda Belgarum: superne aperta; facilis adscensus & descensus ergo: ab aurigis agitanda; qualia descripsit Caesar de Bell. Gall. IV. 33. a mulabus trahenda: saepius ab equorum bigis. In bello falcata: Jornandes Rer. Goth. cap. 2. *Bellum gerunt bigis, curribusque falcatis, quos more vulgari effedas vocant.* In pace sine falcibus eorum usus receptus fuit etiam Romanis, ad itinera & spectacula triumphalia. Suetonius Calig. cap. 51. *Cum Cajus trans Rhenum inter angustias densumque ag-*
men

men iter effedo faceret. Adde Ciceronem Attic. VI. 1. & Horatium Epist. II. 1. 192. Binis quidem rotis instructa alias; sed hic quatuor: quo gestandis pluribus infessoribus par esset. Et quatuor interdum rotas carpenta habuere, quibus veti imperatores regesque. Deinde Augustum Cajo filio sinistrum latus tegerenemo miretur, qui sciat ita adsuesse Romanos, quum honorem exhiberent. Sic Claudium Caesarem novimus A. Plautio in Capitolium concedenti & ovanti latus texisse; ut est apud Suetonium cap. 24. quod ipsum referens Eutropius VII. 13. dicit Claudium Plautio laevum incessisse. Sic Nero Tiridatem, Armeniae Regem, in theatro juxta se latere dextro collocavit. Sueton. cap. 13.

V. Adeum, quem supra diximus, modum his studiis & artibus reique militaris scientia, quae ad summam fortunam sunt administratae, a Verrio Flacco praeceptore, atque a patre M. Agrippa (harum rerum literarumque callentissimo; ut quem, post bellicae virtutis praeclara specimina, orbem terrarum singulari opere urbi spectandum proposuisse testatur Plinius III. 2.) ipsoque avo Augusto (qui paulo ante egregiae educationis exemplum ediderat

LIBER SINGULARIS CAP. II. 97

derat in Druso & Tiberio privignis; canente Horatio Carm. IV. 4. 25.

Sensere, quid mens rite, quid indoles

Nutrita faustis sub penetralibus

Possset, quid Augusti paternus

In pueros animus Neronēs.)

Probe imbutos, Cajum & Lucium, Augustus in imperii provincias & ad exercitus ablegavit. Suetonius Aug. cap. 64. *Cajum & Lucium adoptavit domi, per assem & libram emptos a patre Agrippa, tenerosque adhuc ad curam Reipublicae admovit: & Consules designatos circum provincias exercitusque dimisit.* In proclivi est credere, etiam ad Rhenum adiisse florentissimas civitates Treverorum Vbiorumque: ubi tum exercitus praecipuum robur. Sane Tiberium ad omnes exercitus missum ab Augusto, ex quo die ipsum defunctis nepotibus adoptaverat, disertim dictavit Tacitus, Annal. I. 3. *Filius, collega imperii, consors tribunitiae potestatis adsumitur, omnesque per exercitus ostentatur.* Sapiens Augusti temporis servientis consilium! quo horum & provinciarum sibi studium animosque conciliarent imperii candidati: ne prius obtrudi populis, quam ante cogniti commendari viderentur. Favebat enim populus Romanus &

G

Gal-

98 DE TUM. CAJI ET LUCII CAES.

Gallia Belgica exercitusque Rhenanus
 Caesari Germanico ; quod eventus do-
 cuit. Nec deerant, qui imperio admo-
 tum vellent Tiberium vitricum. Ad haec
 erat tum Treverorum in transalpinis
 imperii provinciis praecipua existimatio
 & dignitas. Testes sunt literae, creato
 Tacito imperatore, ab Senatu ad illos
 datae, & Vopisco servatae in Floriano
 cap. 5. *Senatus amplissimus curiae Treve-
 rorum S. D. Ut estis liberi & semper fuistis,
 laetari vos credimus. Creandi principis judi-
 cium ad Senatum rediit, simul etiam prae-
 fecturae urbanae appellatio universa decreta
 est.*

C A P.

CAPUT TERTIUM.

*Caji & Lucii res bello gestae & mors.
Structa per provincias monu-
menta honoraria, & in Gal-
lia quidem Belgica apud
Castellum Junkerrah.*

A R G U M E N T U M.

*Caji & Lucii res bello gestae. II. Vitae exi-
tus & sepultura. III. Quamobrem Vbii
Treverique honori eorum inferiale officium
praestitere. IV. Cenotaphium cum aris.
V. Decursio anniversaria facta ab exerci-
tu, & ludi editi. VI. Tumulus aggere
cinctus. VII. & turriculis. VIII. De cul-
tu mortuorum hominum sententia Plinii.
IX.. Area circa tumulum aliorum quoque
sepulturae patuit. X. De illo monumen-
to & decursione videtur olim nomen fa-
ctum Castello Junkerrah. XI. Occu-
patio incommodi a silentio scriptorum.*

Neque vero diuturna fuit de optimis
Caesaribus, quos manebat Capito-
lina palmata, Augusti spes & gaudium.

Cajum praeposuerat Orienti proconsulari potestate, ut bellum gereret contra Parthos, utque esset, in quo se virtus ejus per omnes numeros efficaciter ostenderet: dato ei, teste Paterculo, juventae moderatore & comite itineris M. Lollio, tribuno militum, ad quem odam & epistolas binas scripsit Horatius: & Dionysio, ut opinor, Periegete a terrarum orbis, quam reliquit, περιηγητής appellato: qui regiones illas locorumque patriae suae situm describeret; ut est apud eundem Plinium lib. VI. cap. 27. Cajus in magnam partem Arabiae penetravit, quam collustrare flagrantissime cupiebat. Idem VI. 27. 28. XII. 14. *Judaeam praetervehens, quod apud Hierosolymam non supplicasset, collaudatus est a patre Augusto.* Sueton. cap. 93. Sic legitur in libris editis. Sed delendam esse negandi particulam constat ex Oro시오 VII. 3. & vincit M. Agrippae genitoris & Augusti, adoptione patris, in sacra Hierosolymitana facilitas & munificentia, auctoribus celebrata. Lollius vero infamatus regum muneribus in toto Oriente, interdicta a Cajo amicitia, sumpto veneno vitam finiit. Plin. IX. 35. Cujus in locum suffectus Quirinius. Tacit. Annal. III. 48. Quo ipso tempore hoc memorabile

LIBER SINGULARIS CAP. III. 101

rabile accidisse in finu Arabico idem retulit Plinius II. 67. ut signa navium, Africam circumvectarum, ex Hispaniensibus naufragiis agnoscerentur. Hac expeditione Caji recepta est Armenia a Parthis occupata. Deque illa capiendus Suetonius Aug. cap. 21. *Parthi quoque Armeniam vindicanti Augusto facile cesserunt.* Hinc in nummo argenteo gentis Petroniae, cuso in honorem Augusti, ob victoriam de Armenis a Cajo obtentam, est ARMENIA CAPTA. Conspiciturque in uno istius gentis nummo Armenus flexis genibus, in altero Parthus in genua procumbens, qui ante signa militaria, M. Crasso & M. Antonio adempta, reddiderat. Juvat huc conferre, quae de Cajo in Armenia agente suae historiae attexuit Vellejus, Tiberio quam illi faventior, lib. II. cap. 101. *Tam varie se ibi gessit, ut nec laudaturum magna, nec vituperatarum mediocris materia deficiat. Cum rege juvene Parthorum, Phraate IV. in insula, quam amnis Euphrates ambiebat, aequato utriusque partis numero, in colloquium coit. Quod spectaculum stantis ex adverso, hinc Romani, illinc Parthorum exercitus, cum duo inter se eminentissima imperiorum & hominum coirent capita, perquam clarum &*

102 DE TUM. CAJI ET LUCII CAES.

memorable, sub initia stipendiorum meorum tribuno militum mihi visere contigit. Deinde: Prior Parthus apud Cajum in nostra ripa, posterior hic apud regem in hostili epulatus est. Tum postea: Armeniam deinde ingressus, prima parte introitus prospere gessit: mox in colloquium veniens (cui se temere crediderat) circa Artageram graviter a quodam, nomine Adduo, vulneratus est. Sed aliter, ac sine fraude veritatis, ut opinor, eam rem narrat Florus IV. 12. Domnes, quem rex Parthorum Artaxatis praefecerat, simulata prodicione, adortus virum (Cajum) intentum libello, quem ut thesaurorum rationes continentem, ipse porrexerat, stricto ferro cruentat vulnere in tempore. Ceterum barbarus undique infesto exercitu oppressus, gladio & pyra, in quam eum percussus immisit, superstiti etiamnum Caesari satisfacit. Suspectum vero atque ab atra loligine profectum & hoc est quod sequitur in Vellejo: Ex eo, ut corpus minus habile, ita animum minus utilem reipublicae habere coepit. Nec defuit conversatio hominum, vitia ejus assentatione alentium, per quae eo ductus erat, ut in ultimo ac remotissimo terrarum orbis angulo consenescere, quam Romam regredi mallet. His gemina habet Dio apud Zonaram, Romanorum
viris

viris illustribus passim infensior. Quin imo apertae falsitatis reus agitur Paterculus, ejus belli historiae praefatus: *Breve ab hoc intercesserat spatium, cum C. Caesar, ante aliis provinciis ad sedandum obitis, in Syriam missus, (quod nomen olim & Armeniam complectebatur) convento prius Tib. Nerone, cui omnem honorem, ut superiori habuit. Quod enim de honore ait Tiberio habito, id vero e diverso Cajo factum a Tiberio, cum ille Chium insulam trajiceret, Ponto Euxino in Armeniam navigaturus; Suetonio Tiber. cap. 12. & Cassio apud Xiphilinum testibus. Utcunque est; Cajus res in Oriente composuit, & ejecto Tigraue, quem Parthi regem Armeniae constituerant, Ariobarzanem, origine Medum, ob insignem corporis formam & placidarum animum, volentibus Armeniis praefecit. Tacit. Annal. II. 4. Antequam id bellum susciperet, data ei uxor est Lolliia Paulina, M. Lollii neptis. Plin. IX. 35. Profectus est autem contra Armenios anno aetatis XIX. quod Usserius ad A. 4003. colligit ex Ovidii ad Cajum converso carmine, de Arte I. 191.*

Auspiciis annisque patris puer arma movebis:

Et vinces annis auspiciisque patris.

G 4

Tale

*Tale rudimentum tanto sub nomine debes;
Nunc juvenum princeps, deinde futu-
re senum.*

Nempe Augustus annos undeviginti natum se privata impensa exercitum comparasse scripsit monumento Ancyrano. Ovidii tamen vulgati libri pro *annis* habent *animis*. Et haec quidem de Cajo. Lucius missus in Hispaniam: cui jam Lepida uxor destinata. Tacitus Annal. III. 23. Ceterum *inglorius*; ut Florus inquit IV. 12.

II. Sed ambo vix primas adolescentiae metas ingressi, post paullum, nondum expleto aetatis anno secundo & vicesimo, in duodeviginti mensium spatio, ille patre sic efflagitante, reditum in Italiam parans, Limyrae in Lycia, hic in itinere versus Hispaniam Massiliae, non morbo, ut vellet Paterculus, sed veneno sublatus: ut erat suspicio, insidiis Liviae Drusillae & Tiberii Augusti privigni, spe transferendi in se imperii. Fuerat enim perpetua Tiberii vitrici in ambos aemulatio & invidia. Suetonius Aug. cap. 65. & Tiber. 13. Tacitus Annal. I. 3. III. 48. VI. 51. redundante etiam, ut fit, in familiares odio, qui cum Macrone Solem orientem spectarent. Nam in quodam

con-

convivio, mentione Tiberii orta, extitit qui Cajo polliceretur, confestim se, si juberet, Rhodum navigaturum, (ubi ille tum specie secessus exulem agebat) caputque ejus relaturum. Suetonius Tiber. cap. 13. Mors eorum incidit in aeram Christianam ineuntem: puta in annos Urbis 1500. & 1508. Natus enim Cajus M. Apulejo Nepote & P. Silio Nerva, Lucius C. Furnio & C. Junio Silano Coss. ille A. V. 1503. hic 1506. ut Cassius lib. LIV.) futura Augusto longe acerbissima inter calamitates domesticas, quarum longum catalogum contexuit Plinius VII. 45. Et Seneca prooemio libri IV. *Controv. questum eum esse per codicillos de Asinio Pollione retulit, quod in tam magno & recenti luctu suo homo sibi carissimus pleno convivio coenasset. Cui rescripsit Pollio, eo se coenasse, quum Aterium filium amisisset. Quis vero exigeret majorem ab amico dolorem, quam a patre?* Corporum defunctorum reliquiae, velut ante factum funeri Drusi Germanici, a tribunis militum ac cujusvis civitatis decurionibus Romam delatae sunt; clypeique & hastae, quas ab equitibus acceperant, ut supra dictum, in curia suspensae; ut Xiphilinus. Extat

Romae ante templum Apostolorum post tergum Minervae Caji hoc epitaphium: OSSA C. CAESARIS AUGUSTI F. PRINCIPIS JUVENTUTIS; apud Gruterum Inscript. pag. 235. Et vero utrumque in Campo Martio sepultum fuisse dubitare nos non finit Suetonius Aug. cap. 101. eodem in campo ferens crematum humatumque Augustum. Ibiq; conditi secutis temporibus plerique Augusti Caesares cum liberis & propinquis: manante instituto ab eodem Augusto, qui sibi suisque inibi magnificentissimum Mausoleum exstruxerat *sexto suo consulatu*, adeoque ante obitum nepotum. Sueton. ibidem. Ceterum in horum Caesarum laudes (ut & hoc subnectam, quod interest attingere) mirum non excurrisse Maronem eodem in loco quo Cl. Marcellum consulem, Octaviae, Augusti sororis filium, mortuum in primo pubertatis cursu deflêrat, exeunte VI. Æneidos. Diceres, aut e vivis tum ereptum Poëtam, aut jam hos invulgasse libros.

III. Quo autem Caji & Lucii fato functorum manes celebratiores in seram posteritatem redderentur, brevitatemque vitae diuturna memoria consolaretur; praeter augustam sepulturam, honori Augusti

gusti principis, etiam extra Urbem data
iis sunt monumenta sepulcralia. Et pri-
mum quidem apud Pisanos in Etruria;
de quo peculiari Dissertatione Henricus
Norisius: quam cum haec scribo, ne-
quidquam requiro, ut inspiciam. Tu ve-
ro, Lector, ubi ejus copia fuerit, aedi-
ficium omnemque rationem ejus cum hoc
nostro conferes. Porro Caji epitaphium
Graecis literis inscriptum Emesae in Sy-
ria extare perhibet Bellonius Observat.
lib. II. cap. 97. Quod quidem Senecae
& Rufo Festo videtur fraudi fuisse, tra-
dentibus eum mortuum in Syria: frustra,
nisi fallor, pro *Syria* rescribente *Lyciam*
Justo Lipsio in Taciti Annal. I. 3. Est &
quidam Blumbergius, Germanus, in
Monumento Drusi Moguntinensi (**bon
Eichelstein**) quod tale esse falso opina-
tus fuit, perscribens cis Rhenum apud
Empsam, locum in finibus Nassaviae
balneis nobilem; positam olim eidem
Cajo pyramidem. Saltem Romanae di-
tionis fuisse agrum illum Mattiacorum
sub idem tempus, quo Cajus flo-
ruit, nemo eat inficias. Provincias ve-
ro etiam plerasque super templa & aras,
ludos quoque quinquennales paene oppi-
datim vivo Augusto constituisse, exserte
Sue-

Suetonius retulit cap. 59. Et de urbe Caesarea ludisque eidem ab Herode consecratis Josephus Ant. XVI. 9. Quidni & Cajo Lucioque, imperii candidatis, quos ille habuit carissimos, honoraria monumenta conderent dedicarentque seu vivis seu funeratis? Invaluit enim tum fastosus luxus supra modum, vel subjectis imperio gentibus invisus: raris & tenuibus quidem olim iis honoribus; at nunc effusis & paene obsoletis; velut de proximis temporibus ante Caesares Nepos conquestus est, in Miltiade cap. 6. studiosissimo harum rerum ipso Augusto Caesare, (Quem quidem vel equo tumulum fecisse, carmine celebrandum Germanico Caesari à Plinio accepimus, VIII. 42.) rato sic demum posteritatem ad se pertinere posse, fidemque & obsequium provinciarum metiente ex aedificiis sibi suisque excitandis; cum quidem hoc honore in ipsa urbe abstineret, propter rei invidiam. Illustrior prudentia Ciceronis Attic. V. 21. *Ob haec beneficia, quibus illi (Asiatici) obstupescunt, nullos honores mihi, nisi verborum, decerni sino: statuas, fana, τῆς θρησκείας prohibeo.* Neque minor modestia Attici familiaris ejus: de quo Nepos cap. 3. *Quamdiu Athenis fuit, ne qua sibi statua*

pone-

poneretur, restitit. Ea tamen mente cum Augustus esset, existimo reperisse in Ænea, suae gentis Juliae, ut credi voluit, per Julum filium conditore, quod imitaretur & civibus quoque exemplo foret. Sic Dionysius Halicarn. lib. I. memoriae prodidit Æneam ita sibi conciliaſſe hominum benevolentiam, ut *postquam inter mortales esse desierit, multis in locis monumentis honoratus sit, & sepulcris honorariis: nec enim alias facile causam afferri posse, cur tot exſtent per Italiam.* Igitur & Vbiis Treverisque viſum eſt eam ab Augusto inire gratiam, ut nepotum ejus dulciſſimos manes cultu honorifico proſequerentur. Quod quidem multo magis his ſuaſebat fides ac tutela, in quam M. Agrippa, gener Auguſti & pater Caji Lucii-que, Vbios popularium Germanorum incurſibus vexatos acceperat, Rheno tranſgreſſos. Poſcebat Treverorum in Auguſtum avum pietas, quorum in regionem jam tum miſſa Romana colonia; de qua Tacitus Hiſt. IV. 62. & 72. Jubebat utro-
rumque communis ſtatus ac fortuna, qui inter primos Germanorum Auguſti imperio acceſſerant.

IV. Erant autem Κεντάφια, ut Suidas, τινὰ ἰδιωσόμενα, ὡς τύπος νεκρῶ, μὴ ἔχοντες

ἐχοντα νεκρὸν, *quaedam opera arcuata, in speciem mortui, nec tamen mortuum intus habentia.* Ducto, nisi fallor, a Persis more, qui militibus, quorum reliquiae reperiri non poterant, inane sepulcrum statuerunt, apud Xenophontem lib. VI. expeditionis Cyri. Horum cryptis arae superstabant, quibus thura dabantur, haud secus ac si veri essent tumuli. Virgilius *Æneid.* III. 302.

Ante urbem in luco falsi Simoëntis ad undam

Libabat cineri Andromache, manesque vocabat.

Hectoreum ad tumulum, viridi quem cespitem inanem,

Et geminas, causam lacrymis, sacra-verat aras.

Ac de ejus generis ara accipio Tacitum *Annal.* II. 7. *Veterem aram Druso sitam Germani disjecerant; restituit aram Germanicus, honorique patris princeps ipse cum legionibus decucurrit: tumulum iterare haud visum.* Censeo metuisse invidiam Tiberii.

V. Nempe ergo circa cenotaphia illa principum & imperatorum belli, quemadmodum circa justos tumulos exercitus, eques pedesque, solemniter, sinistro ordine

dine & versis insignibus in orbem ter decurrere solebant,

Luctificum clangente tuba;

ut Valerius Flaccus III. Argonaut. Quem ritum & ad Augustui tumulum usurpatum refert Dio lib. LVI. Ludi quoque constituti, quibus sua victoribus praemia decreta, & epulae datae, quotannis statuto, puta nono ab emortuali, die iterandae; hinc *novendiale sacrum*. Ante sepulcra illustrium sueta & dimicare gladiatorum paria; unde *ludorum & muneris gladiatorii* multa mentio in Augusta Historia. Quanquam ad hoc sepulcrum, de quo sermo nobis, eundem ritum adhibitum existimo, qui ad Drusi Germanici Cenotaphium Moguntinense, hoc est, decursionem militum & sacrum ad aras factum; de quibus supra. Drusus apud Ovidium, Consol. ad Liviam 460.

Et sensi exsequias funeris ipse mei,

Decursusque virum notos mihi.

Ludi tamen additi; ut mox dicemus.

Hunc morem, hos cursus atque haec certamina primus

Ascanius, longam muris cum cingeret Albam,

Rettulit, & priscos docuit celebrare Latinos.

Vir-

Virgilius V. *Æneidos*, 569. Et mox eodem de Ascanio, cum primæ nobilitatis pueris equestres ludos & pugnam imaginariam exhibente in honorem avi:

Dum varios tumulo referunt solennia ludis.

Praeiverat filio *Æneas*, cujus decursionem, manibus *Anchisæ* patris factam, ad Romanorum ritum expressam fuisse descripsit idem Maro incunte libro. Adde sis *Herodianum* IV. 2. *Ubi vero ingens arumatum acervus aggestus est*, inquit ille, describens ritum consecrationis Augustorum Caesarum, *ac locus omnis expletus; tum circa ædificium illud adequitant, universis equestris ordinis certa quadam lege ac recur-su, motuque pyrrichio numeroque, in orbem decurrentibus.* Currus item circumacti; de quibus mox ibidem. Hujusmodi decursiones equestres in alios usus habitæ etiam sub Graecis Imperatoribus prope regias in hippodromis, ad imperium usque Constantini Porphyrogeniti; velut ipse perscripsit Graeco libro de Regiis Constitutionibus: quem bibliothecæ quondam Budensis Corvinianæ cimelium, inter MSS. Codices Vffenbachianos recensuit Clar. Majus fil. pag. 538.

VI. Porro sepes facta circa sepulcra,
maxi-

maxime virorum illustrium, diversa e materia. Aliquando area seu locus purus, circum descriptus, aggere munitus, ad excludendam turbam & prohibendam vim: quod e re fuit ruri & in solitudine. Idque monimentum sive munimentum dictum. Non ignotum est illud Ulpiani l. aede sacra ff. de contrah. empt. *Intra maceriam sepulcrorum loca pura hortis, vel ceteris culturis servata, si nihil nominatim venditor exceperit, ad emptorem pertinent.* De Probo Imperatore, mortuo apud Sirmium, Vopiscus cap. 21. *Ingens ei sepulcrum, elatis aggeribus, omnes pariter milites fecerunt.* Strabo vero etiam de Mausoleo Caesaris Augusti in Martio Campo ad Tiberim erecto Geogr. V. pag. 163. *In medio Campi spatium busti ejus exstat. ambitus, albo perfectus lapide, ferreos in circuitu cancellos habens, & plantatas interius ferens populos.* Cujus Mausolei circulares reliquias usque hodie conspici Romae ad S. Rochi aedem testes sunt, qui eam urbem describere. Videntur tamen & columnis cincta Romanorum illustrium sepulcra, facta, ut Pausanias Arcad. pag. 250. ad imitationem Mausolei regis Cariae, quod *cinctum columnis XXXVI.* scripsit Plinius xxxvi. 5. Sic columna Antonini Pii, Romae posita, in nummis

114 DE TUM. CAJI ET LUCII CAES.

visitur septo circumdata e cancellis, qui pilis ad angulos immissi. In nostro autem busto honorario sepes exterior ex aggesta humo cingit aream circiter ccc. passuum: nisi fallor, ludorum causa, quos diximus. Et circi, quibus ludi ederentur, muro claudabantur, superstructis turriculis: tum ornatus gratia, tum ut spectatores e populo caperent, qui summam tenebant caveam. Fidem faciunt circenses in nummis Neronis & Trajani; suffragante Dionysio VI. 66.

VII. Enimvero XII. turriculae, aggeri in circuitu nostri monumenti ad firmandos cancellos exteriores impositae, si quid video, respondent totidem carceribus in circo, coelum designantibus & solis cursum per totidem domos. *Multa enim, ut M. Varro, antiqui duodenario numero finiebant. Et vetus Poëta:*

Circus imago poli, formam cui docta vetustas

Condidit, & numeros limitis aetherei.

*Namque duodenos ostendunt ostia menses,
Quaeque meat currens aureus astra
jubar.*

Circum autem novimus institutum ad celebrandos ludos, qui in Deorum honorem, templorum locorumque publicorum dedicationem facti. In medio erant Deorum arae, quorum simulacra circumfere-

ferebantur thenfis gestata. Itaque cum tumuli Caji Luciique Caesarum apparatus coelum retulisse diceret, quo defunctorum manes inter Deos dicati crederentur, iisque proinde ad Deorum instar ludos anniversarios constitui. Sic inter honores mortui Caesaris Germanici decretum fuit, ut *ludos circenses eburna ejus effigies praeiret*. Tacit. Annal. II. 83. Hinc arae cum primis principum sepulcris additae, in quibus res sacra fieret: divini honoris argumento, quem olim superstitione in Romulo invenit, dato ei flamine, Quirinali dicto: adulatio cum Julio Caesare & Augusto ejusque familia provexit: tempus & usus in successoribus confirmavit. Ovidius Consolat. ad Liviam 28.

Et tumulus Drusum pro Jovis arce manet.
Nam, sicut Horatius:

*Rem gerere & captos ostendere civibus
hostes*

Attingit solium Jovis.

Hinc nati consecratis Imperatoribus dicti Divorum filii. Etenim M. Varrone interprete apud Augustinum de Civit. Dei III. 4. *Utile esse civitatibus Romani rebantur, ut se viri fortes, etiamsi falsum sit, ex Diis genitos esse credant: ut eo modo animus humanus velut divinae stirpis fiduciam gerens, res magnas aggrediendas praesumat audacius,*

agat vehementius, & ob hoc impleat ipsa securitate felicius.

VIII. Congreditur vero cum illa hominum stultitia ipse Plinius: armis licet haud usque quaque felicibus, lib. VII. cap. 55. *Post sepulturam aliae atque aliae Manium ambages. Omnibus a suprema die eadem, quae ante primam: nec magis a morte sensus ullus aut corpori aut animo, quam ante natalem. Eadem enim vanitas in futurum etiam se propagat, & in mortis quoque tempora ipsa sibi vitam mentitur: alias immortalitatem animae, alias transfigurationem, alias sensum inferis dando, & Manes colendo, Deumque faciendo, qui jam homo esse desierit: ceu vero ullo modo spirandi ratio homini a ceteris animalibus distet, aut non diuturniora in vita multa reperiantur, quibus nemo similem divinat immortalitatem. Quod autem corpus animae persequitur materiam? (Locus in mendo est. Lego: Quod autem corpus animae per se? quae datur materia?) ubi cogitatio illi? quomodo visus, auditus, aut quid agit? qui visus ejus? aut quod sine his bonum? Quae deinde sedes, quantave multitudo tot seculis animarum velut umbrarum? Puerilium ista deliramentorum, avidaeque nunquam desinere mortalitatis commenta sunt. Et aliud haud absimile febriculosae religionis genus ridet*

det lib. II. cap. 7. *Quamobrem major coelitus populus etiam quam hominum intelligi potest, cum singuli quoque ex semetipsis totidem Deos faciant, Junones Geniosque adoptando sibi.* Quibus locis Plinii, miror Augustinum, libris de Civitate Dei, & Patres Ecclesiae alios, non confodisse Romanorum superstitionem, ceu telis domesticis. Ac Plinium, nisi fallor, ob oculos habuit Prudentius contr. Symmachum I. 160.

*Et tot templa Delum, quot in urbe sepulcra
Heroum numerare licet: quos fabula manes
Nobilitat, noster populus veneratus adorat.*

IX. Paene praeterieram, quod arcae, nostrum tumulum ambienti, procedente tempore videantur & aliorum primae nobilitatis Romanorum, stipendia ad Rhenum meritorum, illati cineres. Neque vero obstabat manium religio, praesertim ad cenotaphium: quod religiosum non fuisse veteribus habitum docent Macianus l. VI. de rer. divisione, & Ulpianus l. V. de relig. & sumpt. fun. Hinc nummi ex arca effossi Augustorum Caesarum, qui secutis temporibus florere bellaque Germanis vel intulere vel in hos moliti sunt: nummi, inquam, arcis urnisve sepulcralibus additi, de more, qui tempus & annum conditi cadaveris potesteritati ostenderent.

Neque dubitem magnam horum vim latere nunc ibidem sub humo, si paulo fodiatur altius. Veluti nupero bello cum Galliarum rege, in vasculis, quae loculis lapideis apposita, ingens horum numerus cum aliis Romanae vetustatis reliquiis apud Moguntiam repertus est, quum fossam & aggerem duceret, causa munientae urbis, Germanorum exercitus.

X. Fallor, an Castello **Junker-raht** jam olim nomen impositum est de monumento illo filiorum Augusti. **Junker** enim Germani dixerunt *nobilem juvenem*: nunc universim *nobilem*; quamvis obsolete atque ex vulgi usu, ac fere per contemptum aut deridiculum. Ut nova vocabula barbaro ac molliore e solo adoptanda fuerint in exulantis Germanae virtutis solatium. **Raht** vel mavis **Rade** inferioris Germaniae incolis idem est quod **Rode** Germanis superioribus: Sic apud illos locorum nomina **Standenraht** / **Jimmeraht** / **Raht boymwald** hi efferunt **Wernigerode** / **Osterode** / **Kennerod** / itemque **Rotenburg** / **Rodheim** & simplex locorum nomen **Rode**. Itaque **Rode** notat aliquid quod in locis fuit, olim coli coeptis in Germania, aut quomodolibet his accidit. Quodnam vero illud sit, merito in quaestionem venit. Traductane olim vox ex lingua Celtica in Germanicam? quam
ex

ex illa & Scythica vetere conflata
 eruditi omnes sentiunt. Celtica autem La-
 tinae affinis fuit, servatque etiamdum ma-
 gna ex parte hoc Latii depositum hodie-
 na Gallica. Atqui Latini olim *rudus* & *rau-*
rus vel *rodus* dixere rem quamlibet rudem
 & imperfectam; ut Festus in *Rodus*, trans-
 ferturque vel ad aeris massam vel terram
 aggestam vel lapidum fragmenta rudia.
 Vetus Glossarium ad calcem operum Cy-
 rilli: *ῥῶμα*, *agger*, *rudus*, *tumulus*. Igi-
 tur ~~Rode~~ Germanis fuit locus saxosus ac
 lapidum rudibus obsitus: aut in quo ag-
 gesta terra: & laxa vetus & collapsum
 aedificium, cuius in vicem quod cederet
 novum aut proxime, illi de ruinoso loco
 nomen inditum. Applica haec Castello,
 & patebit appellationis ratio. Quod si ta-
 men quis malit eandem vocabulo notatio-
 nem subicere, quam Abbatis cellensis pa-
 gus in Helvetia civium conventibus col-
 legiisque minoribus, in vicis aut villis,
 (quae comitia tributa popularia diceret)
 antiquissimo Germanico nomine ~~Roden~~
 appellatis; non me habeat magnopere ad-
 versantem. Eritque adeo, ~~Juncher racht~~
 quasi *nobilium concursus*, olim factus infe-
 riarum ergo; ut supra dictum. Verum &
 limitaneum illic castellum, cui praesidium
 im-

imponeretur, aliquando inter Treveros Vbiosque conditum, atque unum e quinquagenis fuisse Druso ad Rhenum exstructis, a veri non abludit similitudine. Neque enim amborum potentiae satis confidere Romanos potuisse, illorum temporum loquitur historia.

XI. Ventum est ad metam, quam nostrae dissertationi praefiximus. Sed videor mihi videre reliquam concertatiunculam. Silentium obiectes eorum, qui historiam Augustalem persecuti, res Caji & Lucii scriptis attigere, Suetonii, Taciti, Paterculi. At quis horum est, dic fodes, amabo te, qui Augusto aram a Narbonensi plebe dedicatam? qui Druso Germanico sepulcrum Ravennae datum? veteri ex lapide Lipsio detectum repertumque, in Taciti Annal. II. 7. qui aquaeductum Agrippinensem! qui eosdem Augusti filios Pisis, Emesae in Syria, & in Germania apud Empsam monumentorum honorem nactos? qui cusa in eisdem plurimarumque rerum aliarum memoriam numismata? qui sexcenta id genus alia, perinde haud indigna, quae ad posteritatem transmitterentur, in literas retulit? I nunc, & vetustatem metire scriptorum silentio!

I N-

INDEX AUTHORUM.

A.		Campius	pag. 59.
Aemilius Agricola	pag. 90.	Capitolinus	61.
	5.	Callius	47.
	27.	Cellarius	105.
	65.	Cicero	41.
Antoninus	14.		58.
	15.		67.
	20.		81.
	92.		92.
Apollonidas	71.		96.
Apulejus	69.	Cluverius	108.
Aventinus	71. 115.		20.
Augustinus	10.		21.
Aurelius Victor	60.		29.
			31.
			32.
			36.
B.		Codex Florentinus	50.
Begerus	88.	Concilium Liftinense	52.
Bellonius	107.	Concilium Sardicense	42.
Bertius	23.	Cornelius Nepos	108.
Bovillus	20.		
C.		D	
Caesar	5.	Diffenbachius	9.
	6.	Dinaeus	14.
	8.	Dip Cassius	4.
	57.		5.
	59.		23.
	68.		24.
	95.		28.
		I	64.

I N D E X

	pag.		
	81.		H.
	86.		
	93.	Herodianus	pag. 112.
	102.	Horatius	96.
	111.		97.
Dionysius Halicarn.		Hortensius	13.
	109.		
	114.		I
Eusebius	55.		
Eutropius	60.	Jornandes	95.
	63.	Josephus	58.
	81.		80.
	96.		108.
		Irenaeus	41.
F.		Julianus	18.
			34.
Florus	21.	Julius Frontinus	9.
	22.	Juvenalis	58.
	24.		
	25.		L.
	102.		
	104.	Lactantius	55.
Freinshemius	54.	Lampridius	47.
Furstenbergius	51.		79.
	56.		82.
	69.		93.
		Lipsius	9.
			26.
			28.
G.			
Gellius	86.		53.
Graevius	21.		61.
Gronovius	12.		107.
	26.	Livius	62.
Gruterus	pag. 57.		66.
	59.	Lucianus	30.
	87.		51.
	106.		M.

AUTHORUM.

M.

Mabillonius	pag. 49.
Macianus	117.
Macrobius	71.
Majus	112.
Marcellinus	8.
Martialis	89.

N.

Nepos	108.	Prudentius	117.
Norifius	107.		

O.

Orofius	100.
Ovidius	103.
	111.
	115.

R.

Rhenanus	14.
Rofinus	50.
Rufinus	62.
	58.

P.

Panvinus	88.
Paulus Diaconus	55.
Pausanias	113.
Pichena	50.
Pighius	8.
	90.
Plinius	8.
	9.
	14.
	21.
	36.
	37.
	39.

S.

Salmafius	57.
Savilius	12.
Seneca	108.
Serarius	80.
Servius	61.
Spartianus	58.
	82.
Strabo	5.
	48.
	113.
Suetonius	4.
	9.
	17.

INDEX

	pag. 25.	pag. 12.
	31.	13.
	54.	41.
	59.	15.
	62.	16.
	63.	17.
	65.	19.
	70.	20.
	79.	22.
	81.	23.
	86.	25.
	89.	26.
	90.	27.
	93.	28.
	94.	29.
	95.	30.
	96.	31.
	97.	32.
	100.	33.
	101.	34.
	103.	35.
	104.	39.
	105.	41.
	106.	42.
	108.	43.
Suidas	109.	44.
Sulpicius	42.	47.
		48.
		49.
		50.
		51.
		52.
		53.
		54.
		55.
	10.	57.
	11.	59.
		61.

AUTHORUM.

pag. 61.

V.

63.

65.

66.

67.

78.

81.

86.

89.

91.

92.

94.

97.

100.

103.

104.

109.

110.

115.

120.

Tenzelius

Tertullianus

Trebellius Pollio.

80.

41.

10.

Valerius Maximus

Valerius Flaccus

Vellejus Paterculus

Vertranius

Virgilius

Vopiscus

Ufferus

X.

Xenophon

Xiphilinus

Z.

Zesimus

pag.

93.

111.

64.

86.

100.

101.

26.

106.

110.

112.

82.

98.

113.

103.

110.

105.

84.

I N D E X

Litera P. Praefationem significat. A,

Aram Vbiorum: T, Tumulum

Caji & Lucii.

A.

Androff, aquaeductus decurrens ex Eifaliae
montibus in Agrippinensem Coloniam,
quando & a quo factus. A. pag. 9.

Africam Hispani navibus circumvecti sunt, im-
perante Augusto T. 101.

Ategia, seu Attegia, quae vox, & quid notet Mau-
rorum lingua. A. 57. 58.

Ancyрани marmoris locus. expositus T. 90 91.

Ara Vbiorum. Unus & primus aequalium scriptis
eam attigit Cernelius Tacitus A. 38 39.

De situ ejus sententiae Campii & Lippii
P. 21. 22.

Num intra Bonnae muros, aut prope collo-
cata, disputatur adversus Campium A. 40.

Sita fuit in dextra Rheinis ripa. A. 44. 45. 46. 47.

Apud Tuitium oppidum A. 53.

Non Caesari Augusto sed Mercurio dedicata
A. 56-63.

Destrueta A. 41 56.

Aras num hominibus solum, an & Diis attribuat
Tacitus A. 58. 59. 60. 61.

Arlun oppidum, unde dictum A. 59.

Arminii laus, & in Romanos conjectum probum
P. 7. 8.

Ob avectam uxorem Segesti socero infensus,
ditionem ei adimere parat A. 45. 46.

Et filio ejus sacerdotium A. 46.

Asciburgium, de Martis nomine Germanico ap-
pellatum A. 18.

Augu-

I N D E X.

	Pag.
Augustus Caesar, studiosus monumentorum publicorum, quae sibi suisque ponerentur	T. 108.
Equo tumulum fecit	T. 108.
Arae ei a Lugdunensibus & Narbonensibus positae	A. 62. 66.
Num & ab Vbiis	A. 61. 62. 66. 72.

B.

Bonna, castra legionis Romanae	A. 14. 15.
Num Arae Vbiorum domicilium	A. 38--43.

C.

Caesar (C. Julius) in Commentariis praeteriit, quae spectare ad suam ignominiam videbantur	A. 63. 64.
Cajus & Lucius, Augusti nepotes, ab hoc adoptati, Caesares appellandi & Principes Juventutis	T. 86.
Clari sacerdotio	T. 87.
Nummi cusi cum eorum imaginibus & alii honores habiti	T. 88. 89. 91.
Deducti à patre in forum consules designantur	T. 90. 91.
Praesident in basilica ipsorum de nomine appellata	T. 93. 94.
Vota pro iis suscepta	T. 93. 94.
Vehiculo insidentes una cum Augusto, in forum producuntur	T. 95.
Circa provincias & exercitus dimittuntur etiam ad Rhenum	T. 97.
Cajus in Oriente, Lucius in Hispania exercitibus impositi	T. 100. 104.
Cajii res bello gestae	T. 100 - 104.
Utriusque vitae exitus & sepulturae	T. 104-106.

I N D E X.

	pag.
Monumenta sepulcralia hisposuere Pisani & Mattiaci	T. 107. 108.
Nec non Vbii & Treveri apud castellum Junckerrah	T. 109.
quod describitur	T. 118. 119.
Divini ipsis honores habiti	T. 115.
Casaubonus notatus	T. 91.
Cenotaphium quid	T. 109. 110.
Area ejus aliorum quoque sepulturæ patuit	110. 117.
Circus coelum retulit	T. 114. 115.
Claudia sacra, Vbia mulier, sacerdos putatur	
Claudii Caesaris in Colonia Agrippinensium	A. 70. 71.
Cluverius notatus	A. 20. 29. 31. 32.
Colonia Agrippinensium, num recte dicatur Agrippina	A. 10.
Antequam deduceretur, oppidum inibi loci fuit conditum, Vbiorum dictum	A. 10. 11.
	12.
Hiemandi causa legiones eo non missæ, & quare	16.
Corbulo fossam duxit, non ab urbe Leida ad Mosæ ostium, sed Rhenum inter & Geldriam	A. 26-32.

D.

Decursio militum circa tumulos virorum principum	T. 111. 112.
Deutz oppidum, de vernaculo Mercurii nomine appellatum	A. 55.
Dionis Cassii error, ex Tacito demonstratus	A. 28-32.
Dionysius Periegetes, cum Cajo profectus in Orientem, ut locorum situm describeret	T. 100.
Dru-	

I N D E X

Drusus Germanicus ~~consul~~ ^{consul} ~~100~~ ¹⁰⁰
Moguntiam A. 12. 12.

E

Flaccus (Vegetius) ~~proceptor~~ ^{proceptor} ~~Tac.~~ ^{Tac.} A. 12. 12.

Flori locus a ~~menio~~ ^{menio} ~~videtur~~ ^{videtur} A. 12. 12.

G

Gannare, Helmsheim ~~videtur~~ ^{videtur} A. 12. 12.

Gelduba A. 12. 12.

Germanias, numero multitudinis, ~~qua~~ ^{qua} ~~est~~ ^{est} A. 12. 12.
xit Tacitus A. 12. 12.

Germanorum bellum ~~videtur~~ ^{videtur} A. 12. 12.

Sacerdotes habere A. 12. 12.

Num e Drusus ~~videtur~~ ^{videtur} A. 12. 12.

Graevius notatus A. 12. 12.

Gronovius notatus A. 12. 12.

I

Incerta Oceani quae Tacitus A. 12. 12.

Juhonum nomen ~~videtur~~ ^{videtur} A. 12. 12.

etius Vihones dicti A. 12. 12.

Junckerrah Castleum A. 12. 12.

Unde nomen sortitur A. 12. 12.

Jungere pontibus loca, quos ~~videtur~~ ^{videtur} A. 12. 12.

tatum verbum A. 12. 12.

L

Leccam, an Civilis ex Rheno in Vaham effudit A. 12. 12.

Legiones Romanae Rhenum juxta A. 12. 12.

I 5 Lip.

I N D E X.

	pag.
Monumenta sepulcralia hisposuere Pisani & Mattiaci	T. 107. 108.
Nec non Vbii & Treveri apud castellum Junckerraht	T. 109.
quod describitur	T. 118. 119.
Divini ipsis honores habiti	T. 115.
Casaubonus notatus	T. 91.
Cenotaphium quid	T. 109. 110.
Area ejus aliorum quoque sepulturae patuit	110. 117.
Circus coelum retulit	T. 114. 115.
Claudia sacrata, Vbia mulier, sacerdos putatur	
Claudii Caesaris in Colonia Agrippinensium	A. 70. 71.
Cluverius notatus	A. 20. 29. 31. 32.
Colonia Agrippinensium, num recte dicatur Agrippina	A. 10.
Antequam deduceretur, oppidum inibi loci fuit conditum, Vbiorum dictum	A. 10. 11.
	12.
Hiemandi causa legiones eo non missae, & quare	16.
Corbulo fossam duxit, non ab urbe Leida ad Mosae ostium, sed Rhenum inter & Geldriam	A. 26-32.

D.

Decursio militum circa tumulos virorum principum	T. 111. 112.
Deutz oppidum, de vernaculo Mercurii nomine appellatum	A. 55.
Dionis Cassii error, ex Tacito demonstratus	A. 28-32.
Dionysius Periegetes, cum Cajo profectus in Orientem, ut locorum situm describeret	T. 100.
Dru-	

I N D E X.

Drusus Germanicus cenotaphium habuit apud Moguntiam pag.
T. 80. 81.

F.

Flaccus (Verrius) praeceptor Caji & Lucii T. 96.
Flori locus a mendo vindicatus A. 21--25.

G.

Gannare, Hetruscum verbum, unde natum A. 70.
Gelduba A. 15. 19--25.
Germanias, numero multitudinis, quo sensu dixit Tacitus A. 65. 66.
Germanorum bellica virtus P. 5. 10.
Sacerdotes habuere A. 68. 69 71.
Num e Druidarum disciplina A. 68. 69. 71.
Graevius notatus A. 21.
Gronovius notatus A. 12. 26.

I.

Incerta Oceani quae Tacito A. 25.
Juhonum nomen mendosum apud Tacitum re-
ctius Vihones dicti A. 49. 50.
Junc̃kerraht Castellum T. 76.
Unde nomen sortitum T. 118. 119.
Jungere pontibus loca, quo sensu auctoribus usi-
tatum verbum A. 23. 24.

L.

Leccam, an Civilis ex Rheno in Vahalim effudit A. 32--37.
Legiones Romanae Rhenum juxta A. 15. 16.
I 5Lip-

I N D E X.

Lipſius notatus	pag. A. 26. 28.
Sententia ejus de Ara Vbiorum Caefari Auguſto conſecranda eliditur	A. 56-67.
Livii de rebus Romanorum quaedam deperdita & quibus de cauſis	P. 2.---18.
Ludi apud ſepulcra	T. 111. 112.

M.

Marcodurum unde dictum	A. 7.
Mars, quo nomine Syris & Germanis appellatus	A. 59. 60. 61.
Templum Bonnae habuit, cujus renovati inſcriptio exponitur	A. 59. 60. 61.
Cur dictus militaris	A. 61.
Mattiacorum ager venis argenti nobilis	A. 48. 49.
Mercurius quomodo Germanis appellatus	A. 55. 56.
Ab Vbiis religioſe cultus	A. 56. 57.

N.

Nummi reperti apud Caſtellum Junckerrah	T. 76. 78. 79. 117. 118.
---	--------------------------

P.

Plinii majoris xx. libri de bellis Germaniae interiere, & quam ob rem	P. 2-18.
Ridet manium cultum & Geniorum	T. 116. 117.

R.

Rheni duos alveos Tacitus retulit	A. 35. 36.
Plinius tres	A. 36.
	Rhe-

I. N. D. E. X.

	pag.
Rhenus in Germaniam ruens	A. 32--36.
Claudius Civilis effudit in Vahalim	A. 33--37.
Rode, quid vernacule	T. 118. 119.
Romanorum artes in subigenda Germania	P. 9. 10.
	A. 72.
Quamdiu eam tenere	A. 65. 66.
Ryckius notatus	A. 29.

S.

Segimundus Vbiorum Sacerdos	A. 40. 63.
E Druidarum Schola	A. 71.
Profugus ad Germanos	A. 45.
Exutus Sacerdotio	A. 46.
Salustii multa periere, & quam ob rem?	P. 13. 14.
Sepulcra aggeribus cincta	T. 112--114.
& Turriculis	T. 114.
Servius notatus	A. 61.
Siegen, Segodunum	A. 23.
Silentium Scriptorum fidem antiquitati non derogat, & quatenus	T. 106.

T.

Taciti loci illustrati	A. 19. 25. 26. 27. 43. 44.
Emendatus	A. 35--37.
Restitutus	A. 49. 50.
Desideratur in eo <i>χρησμογραφίας ἀρχεῖβητα</i>	A. 12.
Ejus de rebus Germanorum quaedam deperdita & quibus de causis	P. 2--18.
Togam virilem quum sumerent nobilium Romanorum filii, solemnis pompa	T. 92.
Tolpiacum	T. 13. 14.
Treverorum existimatio & dignitas apud Romanos	T. 98.

V.

I N D E X.

V.

Variana clades, quo anno Urbis accidit	pag. A. 65.
Vbii populus Germaniae	A. 45.
Olim dextram inferioris Rheni ripam coluere: post transgressi amnem ducibus M. Agrippa & Tiberio	A. 4. 5. 7.
Eorum fines, potentia, & agri fertilitas	A. 6. 7. 8.
Germanis inuisi	A. 6. 8.
Agrippinenses appellati	A. 6. 8.
Sacerdotes eorum, an Druidae	A. 68. 69. 71.
Cajum & Lucium Augusti filios monumento sepulchrali honorant	T. 109.
Quando Christiana sacra susceperunt	A. 42.
Vehiculum lapidi incisum describitur	T. 77. 78.
Vellejus Paterculus Tiberio favet, infensus Cajo	T. 103.
Vetera castra	A. 12. 15. 16. 19. 23.
Vetus idem quod nuperum Tacito	A. 47.

F I N I S.

Beregt aan de Boekbinder.

Het Koper , met Tab. I. beteekent, word voor het Titel blad van het tweede boek. Tab. II. bladzide 76. En Tab. III. p. 95. des zelven boeks gebonden.

Avertissement au Relieur du livre.

La figure , marquée de Tab. I. mettez devant le titre de la seconde partie ; & ainsi Tab. II. inferez pag. 76. Tab. III. pag. 95. du même livre.

C A T A L O G U S

quorundam librorum impensis

HERMANNI BESSELING,
recens impressorum.

Aristaeneti Epistolæ Graecae cum versione latina.

Curante J. C. de Pauw. 8.

H. Hugo de Prima scribendi Origine & Universa Rei Literariae Antiquitate: cui Notas, Opusculum de Scribis, Apologiam pro Wæchtlero, Praefationem & Indices adjecit. Ch. Trotz. 8. Cum Fig.

J. Verrii Bassanensis Examen Juris Canonici & Praxis Fori Ecclesiastici Protestantium in Causa Raptus & Affinibus. 8.

(G. van) der Muelen Dissertationes Philologicae de Die Mundi & Rerum Omnium Natali 2. Tom. 4.

----- Tom. 2. Separatus.

G. van der Muelen Dissertationes de Ortu & Interitu Imperii Romani & de Sanctitate summi Imperii Civilis. 8. Cum Fig.

P. Wesseling Observationum Variarum Libri duo. 8.

J. G. Michaëlis Observationes Sacrae 8.

J. Eberhardi Rau Monumenta Vetustatis Germanicae, ut puta de Ara Ubiorum in C. Corn. Taciti I. Annalium Libri duo tum de Tumulo Honorario Caji & Lucii Caesarum. 8. cum Fig.

P. Scriverii Opera Anecdota Philologica & Poetica. 4.

G. Sellii Historia Naturalis Teredinis Marinae. Cum Fig. 4.

----- Vindiciae Methodi Heineccianae 8.

